

4° Dis. 3593.11.

1837.

Diff. 3593. (11)

1097

Q. D. B. V.

CONSENSU SUPERIORUM,
DE JURE CIRCA
SOMNUM ET SOMNIA,

Vom Recht
Des Schlaßs und der Träume/
SUB PRÆSIDIO

DN. CHRISTIANI THOMASII,

Solenniter disputabit

TOBIAS Beutel / Lipsienfis.

Die 22. Martii 1687.

H. L. Q. C.

Recusa, M. DCC. XXXI.

1037

CONSENSU SUPERIORUM
DE JURE CIRCA
SOMNUM ET SOMNIA.

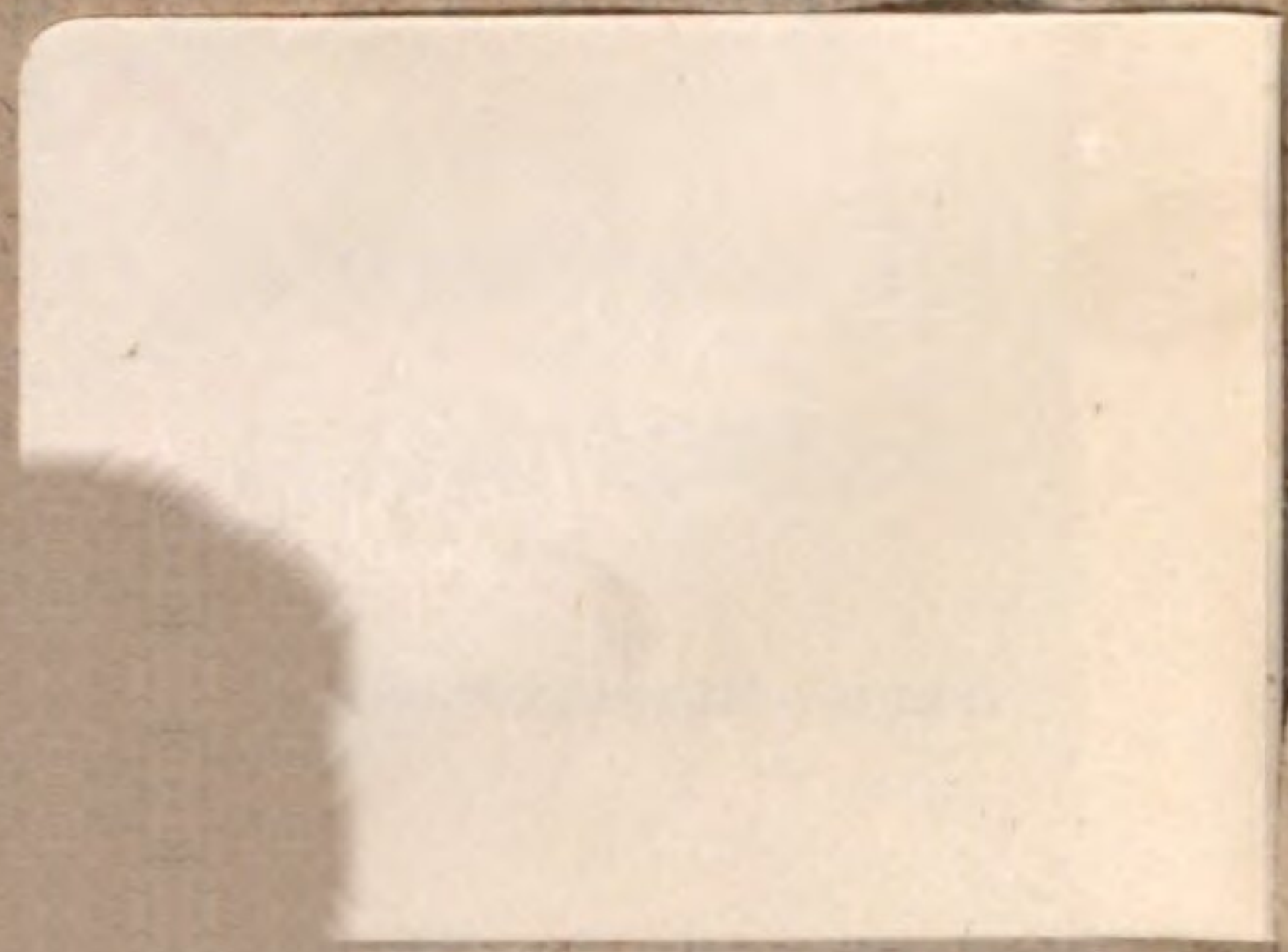
Prout sic
Tobias Schindler und der
Sub Praesidio

DR. CHRISTIANI THOMASII.

Solemniter approbatur
TOBIAS SCHINDLER Librarius.

Amst. 1733
H. L. G.

Recepit M. DCC. XXXI.

B. C. D.
CAPUT I.
DE
SOMNO ET SOMNIIS
IN GENERE.
SUMMARIA.

*Somnus humanus §. 1. Sumitur vel improprie pro negligentia vel morte §. 2. Expenditur comparatio Cyri inter somnum & mortem §. 3. 4. 5. Dormientes an ad vivos, an ad mortuos sine referendi? §. 6. Somnus peccati, mortis & naturæ. Somnus naturæ definitu difficilis. §. 7. Descriptiones Lactantii, Plinii, Scaligeri, Claubergii, Regii, Willisii & du Hamel §. 8. Alcæonis, Empedoclis, Diogenis, Platonis, Stoicorum, Aristotelis, Leucippi, Democriti & Epicuri sententiæ de Somno. §. 9. An missa definitione rei discursum de re methodice formare possimus? §. 10. 11. An somnus sit actio animæ an corporis? Sedes somni an in pectore sit, an in capite? §. 12. Lactantii peculiaris opinio. §. 13. Somnus an cerebrum afficiat, an cerebellum, & quosnam in cerebro spiritus? §. 14. Somnus non afficit animam vegetativam seu vitam §. 15. 16. Arbor dormiens. §. 17. Somnus an internos sensus afficiat primario an externos? §. 18. Utrum phantasiam & memoriam? §. 19. Quinam ex sensibus externis & somno afficiantur? §. 20. Sensus in somno non
A plane*

plane cessant, sed tantum sopiti sunt, unde differt ab Ecstasi.
 §. 21. Somnus etiam cadit in bestias. §. 22. Anima rationalis
 est res cogitans. §. 23. Quid sit cogitatio? §. 24. 25. An anima
 quandoque cesset cogitare? §. 26. An in somno cesset? Ne-
 gantium opinio. §. 27. Sententia affirmantium. §. 28. Non
 tamen semper cessat in somno. §. 29. Dum autem non cessat,
 eam liberiores in somno esse putarunt Platonici §. 30. &
 moderni quidam Philosophi, §. 31. quod refutatur §. 32. 33.
 34. An anima in somno futura prævidere possit? §. 35. 36.
 Differentia inter somnum hominis & bestiarum. §. 37. So-
 mnus 1. vel naturalis vel non naturalis, vel præternaturalis
 vel contra naturalis. §. 38. 2. Vel totalis vel partialis, ubi de
 noctambulis & horum causa §. 39. 40. 3. Vel perfectus vel
 imperfectus §. 41. Somnium quid? §. 42. Somniorum diviso-
 nes variae variorum. §. 43. Sunt 1. vel naturalia, vel divi-
 na, vel diabolica. §. 44. De criteriis somniorum divinorum.
 §. 45. 2. Vel significantia vel non significantia. An ex natu-
 ralibus quædam sint significantia? §. 46. 47. 3. Vel vera vel
 falsa §. 48. 49. 4. vel ordinaria vel diuturna. §. 50.

§. I.

Uplex quasi animalium status est. Aut enim vigilant aut dormiunt. Il-
 le vigilia dicitur; hic somnus. Jam cum homo sit animal & in homine duplex iste status locum sibi vendi-
 cat, ut adeo hætenus quidem æque de homine ac animalibus reliquis somnus prædicetur. Sed latet ni-
 hilominus in acceptione vocum dif-
 ferentia. Nam nulla fere in animo nostro eriri potest hæsi-
 tatio, cum de bestia audimus, quod dormiat vel somnum ca-
 piat; at cum homines dormire leguntur, vel somnus de iis-
 dem prædicatur, fluctuat mens nostra, & non nisi ex aliis cir-
 cumstantiis genuinum phraseos intellectum elicit.

§. II.

§. II. Scilicet cum de homine sermo est, dormiendi a-
ctus nonnunquam impropriad habet significationem. Modo
enim hominem denotat negligentem & in officio suo aut ali-
as peccantem, quem intellectum innuere videtur Papa Gre-
gorius, a) modo de homine mortuo prædicatur, ut vel ex SS.
Literis notum est b) Et sane tam apud sacros quam profanos
scriptores mortis & somni comparatio frequentissima. Notus
est versiculus Ovidii c)

Stulte, quid est somnus gelidæ nisi mortis imago? d)

Et Græcis sepulchra dicuntur κοιμητήρια seu dormitoria.
Quemadmodum autem inter mortem & somnum infinitæ fe-
re similitudines institui possunt, quas in præsentia non tan-
gam, e) (& illa mortis & somni fraternitas haud dubie apud
profanos inde ortum suum traxit, quod omnes fere Philoso-
phi utcumque varia de natura colligationeque animæ cum
corpore senserint, pro suis tamen quisque principiis eandem
esse causam tam somni quam mortis, ac secundum magis &
minus solum differre existimarunt) f) ita notabilis præpri-
mis est comparatio Cyri, g) quem Cicero ita loquentem in-
troducitur: h) *Videtis nihil morti esse tam simile quam somnum.*
Atqui dormientium animi maxime declarant divinitatem suam.
Multa enim cum remissi & liberi sunt, futura prospiciunt. Ex
quo intelligitur, quales futuri sint, cum se plane corporis vincu-
lis relaxaverint.

a) Can. 6. dist. 86. b) vid. I, ad Thessal. 4. v. 15. c) L. 2. A-
mor. Eleg. 9. d) Alia Scriptorum loca collegit Lotichius in
notis ad Petronium p. m. 323. e) conf. Scultetum lib. 2.
Exerc. Evang. c. 54. p. 153. seqq. Thomæ a Browne Relig.
Med. part. 2. Sect. 12. f) vid. Plutarch. l. 5. de plac. phi-
los. c. 24. & 25. Gassend. Tom. 1. de philos. Epic. p. m. 274.
cujus locum dabimus infra §. 9. g) vid. Xenoph. lib. 8.
Cyrip. h) de Senect. c. 22. p. m. 1264. b.

§. III. Voluit hic Cyrus a somno argumentum pro
immortalitate animæ desumere: scilicet inesse quandam a-
nimabus nostris & tantam divinitatem, ut ipsæ, postea-
quam

quam in coelum revolaverint, divinis ornari cultibus mereantur: Harum præterea statum nunquam vere ac perfecte beatum esse intra corpus; itaque non aliter felices eas esse posse, quam si ex corporis ergastulo sint liberatae. Jam cum in hac etiam vita libertatis hujus rudimento quodam aut praeludio fruantur dormientes, inde fieri, ut longe felicior sit animæ status somniantis quam vigilantis.

§. IV. Nos uti non negamus, posse ex statu hominis somniantis declarari immortalitatem animæ & statum ejus post mortem, quorsum spectat illustris historia de somnio Gennadii, quam in Epistola quadam ad Evodium memorat Augustinus, a) ita dissimulare non possumus, quatuor in argumentatione Cyri deprehendi errores haudquaquam admittendos. Initio enim tribuit animæ nostræ majorem divinitatis gradum quam par est, secutus videlicet eorum gentilium opinionem, qui ab Epicureis, animas humanas ex potentia materiæ educi, atque propterea mortales esse, docentibus, dissentientes, ut immortalitatem animarum defenderent, arbitrati sunt, eas esse effluvia divinæ essentiae. Secutum fuit hoc absurdum & ista prava opinio, præexistentia nimirum animarum ante corpus. Statuerunt quippe, quotquot unquam fuerunt aut erunt, hominum animas universas simul ex illo divinitatis oceano effluxisse, & quidem, quod tantam divinitatem decebat, nullis vestitis corporibus; Cæterum cum ad materiæ (quam coæternam Deo eique oppositam simul tradidere Gentiles) contemplationem se dedissent, nescio qua insana materiæ libidine incensas meruisse, ut corporibus veluti compedibus quibusdam vincirentur; Itaque nihil aliud esse corpus homini quam carcerem, vinculum, sepulchrum, vehementerque eos errare, qui corpora esse putarent partes homini essentielles, cum totam hominis essentiam sola circumscribi anima judicarent. Hinc ergo esse disputabant ulterius, ut status hominis corpore vestiti haberi beatus nullo modo posset. Unde & illud secutum est porro, ut negarent eam, quam Christiani credimus, corporum ad beatam vitam resurrectionem, aut, si maxime contin-
geret

geret remigrare animam in corpora vetusta, nonnisi ad pristinas eam miseras revocari arbitrarentur. *b)*

a) Epist. 100. Tom. II. oper. fol. 446. 447. Ex quo repetunt Baronius T. V. Annal. f. 370. & Lutherus in Genesin f. 188. *b)* vid. omnino Excellentiss. B. Dn. Thomasi Schediasma Historic. th. 19. lit. c. th. 35. lit. o. n. 13. th. 37. lit. s. & th. 52. lit. c. n. 37.

§. V. Quemadmodum vero istos de divinitate animæ ac præexistentia animarum errores in dicto loco Cyri saltem indicasse sufficiat, cum inter Christianos neminem confidamus fore, qui non sufficienter de eorum absurditate informatus sit, ita reliqui duo ulteriorem merentur disquisitionem, scilicet quando tertio Cyrus arbitratur animam dormientis magis liberam esse quam vigilantis, & quarto, quod anima in somno futura prospiciat. Quas opiniones, cum magis ad naturam somni id faciat, debito loco *a)* in hoc capite excutiemus.

a) §. 32. seqq. §. 35. seqq.

§. VI. Jam illud saltem notetur, impropriam esse, ut jam tum notavimus, somni acceptionem, cum de morte prædicatur, unde non potest non & mortis usurpatio impropria esse, cum ad somnum accommodatur. Hinc patet, quid de facto Iphicratis vel Epaminondæ (utrique enim id attribui refert Frontinus *a)* id simul inter strategemata referens, quam bene, ipse viderit) sentiendum sit, qui cum vigilias circumiret, vigilem, quem dormientem viderat, transfixit cuspide, quod cum aliqui tanquam sævum nimis increparent: *Qualem, inquit, inveni, talem reliqui.* Uti enim hæc ejus excusatio acute quidem dictis annumerari potest, sic ex sola mortis cum somno convenientia factum suum a credulitate purgare minime poterat, sed aliis rationibus pro justitia ejus demonstranda erat opus, de quibus infra suo loco. *b)* Similiter nequaquam leges bonæ interpretationis observavit Talismanes, sacerdos Turcicus, dum Solymanno, Turcarum Imperatori, qui Ibrahim ministro suo

suo juraverat, quod ipsi vivo vitam non sit erepturus, svasit, ut dormientem interfici curaret, caufatus, dormientes non inter vivos recenserī posse. c)

a) lib. 3. Strategem. cap. 12. n. 2. & 3. b) c. 5. §. 31. c) vide Illustr. Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. c. 2. §. 12. p. 505.

§. VII. Quemadmodum igitur ad vocis ambiguitatem tollendam spectat distinctio communis & Theologis præprimis non infrequens inter somnum peccati, a) mortis, & naturæ, quarum priores duæ species ad significationes dormitionis improprias, de quibus hætenus, pertinent; ita scopus nostræ dissertationis est somnus proprie ita dictus, qui naturæ dicitur. Hujus vero naturam paulisper & pro instituti ratione exponere cupientibus statim occurrit versiculus Stigeli: b)

Naturam somni dicere nemo potest.

Quin imo ex judicio acutissimi Angli Thomæ Willisi, c) somni, quem quotidie experimur & patimur, quæ sit ratio formalis, essentia & causæ, fere in totum nescitur. Hinc non mirandum, quod tam varie ab eruditis tradantur somni definitiones, quarum tamen neutra forte se probat omnibus.

a) Peccati cum Somno comparisonem vid. ap. Balduin. Homil. Ep. p. 9. b) Lib. I. Poem. p. 229. c) de Anima Brutorum Part. I. c. 16. p. m. 128.

§. VIII. Lactantius a) opinatur, somnum esse cessationem sensuum, mente imaginationes contemplantæ, quæ definitio parum abludit ab illa Plinii Histor. Nat. l. 10. c. ult. qui Somnum vult esse recessum animi in medium sese. Scaliger b) Somnum definit, quod sit occupatio naturalis sensuum exteriorum, retractis intro animæ instrumentis ad principia sua. Claubergius c) dicit esse statum, quo sensus naturaliter impediti a suis functionibus cessant. Distinctius procedit Henricus Regius d) somnum finiens ventriculorum cerebri & nervorum eorumque pororum confidentiam & angu-

& angustationem a deficiente justo motu vel copia spirituum animalium originem ducentem, qua sensoria sistuntur & inepta fiunt ad motus objectorum ad cerebrum & sensorium commune usque deferendos. Ipse Willisius, *e*) cum quo haftenus consentit Joh. Baptista du Hamel, *f*) somni rationem formalem in eo consistere statuit, quod major ista animæ sensitivæ pars, quæ in cerebro radicata & exinde in plurimas corporis partes diffusa functionis cujusque spontaneæ autor est, *g*) expansionem suam quasi vela dimittat, intra sese subsideat, suoque intra proprium sinum velut capite recondito, nihil quod extra sit respiciat aut curet, adeo, ut spirituum tum emanatione in globosam cerebri partem, tum irradiatione in nervosum genus, cessantibus sensuum & motuum spontaneorum tum interiorum tum exteriorum actus supprimatur: Breviter: Somnum esse spirituum vacationem & partium eos continentium irrigationem. *b*)

a) de opif. Dei c. 13. p. m. 888. *b*) ad Arist. de Plantis p. 120. 121. *c*) Theoria corporum viventium n. 963. p. m. 348. *d*) in Philos. Naturali lib. 4. c. 16. p. m. 372. *e*) de Anima Brut. d. l. p. 130. *f*) de corpore animato l. 3. c. 6. p. 654. *g*) quam opponit parti animæ sensitivæ minori, quæ in cerebello radicata exinde in præcordia, viscera & quædam alia corpora protensa functionis vitalis & mere naturalis, quorum scilicet actuum animal haud conscium est, parens existit. *b*) d. l. p. 132.

§. IX. Antiquos quod attinet Philosophos, eorum sententias de somno pariter & morte, ex Plutarcho *a*) in compendium quasi contraxit doctissimus Gassendus: *b*) Alcæon existimans somnum ex recursu in venarum capita fieri, putat, si receptus omnimode fiat, hanc ipsam esse mortis causam. Empedocles opinatus somnum ex moderata caloris, qui in sanguine, refrigeratione esse, autumat, si omnimoda refrigeratio fuerit, mortem inde existere. Diogenes credens somnum tum fieri, cum aër per venas diffusus, in regiones ventris pectorisque recipitur, censet, si universus aër deferat venas, consequi mortem

mortem. Plato, Stoicique arbitrati somnum ex remissione Spiritus sensibiliore contingere, subjiciunt mortem ex omnimoda remissione evenire. Aristoteles statuens, somnum esse ex refrigeratione, quæ post susceptam a cerebro ex alimento subjecto evaporationem cordi advenit, tuetur mortem accidere, si refrigeratio omnimoda fiat. Denique Leucippus, & cum eo Democritus & Epicurus somnum petens ex secretionem tenuiorum caloris animalis partium defendit, nimiam secretionem mortis causam evadere. Plura de sententia Aristotelis videri possunt in ipsius libello de Somno. c) Epicuri doctrinam summam exhibet Diogenes Laert. d) fusius exponit Poeta Epicureus Carus Lucretius e) & post eum Gassendus. f)

a) de placit. Philos. l. 5. c. 24. & 25. b) de Philos. Epicuri Tom. I. p. m. 274. c) potissimum cap. 3. d) de Vitis Philosoph. lib. 10. e) de rerum natura lib. 4. f) d. l. p. 281 seqq.

§. X. Jam in hac sententiarum diversitate quid dicemus? Neque enim sola distinctio inter somnum pro actu & statu a) sumtum differentias opinionum tollet, neque correctio Galeni, quam definitioni Somni Aristotelicæ adhibuit, b) reliquis sufficiet, præprimis cum nec ipsius Galeni definitio omnibus probetur. c) An igitur in re tam ardua & difficili vires nostras tentabimus & veram ac accuratam somni definitionem exhibebimus? An vero omissa ejus descriptione tanquam supervacua de jure circa somnum disserere auspicabimur? Illud & prolixum nimis ac tædiosum esset, quin & ultra ingenii nostri vires, destituti videlicet prudentia anatomices, sine qua præsens doctrina ex boni distincte haud potest; Hoc vero contra officium poni disputatoris foret, de prædicatis rei, quam non intelligit (quomodo vero absque definitione quis rem intelligat?) velle disquirere. Et profecto frequentissime evenit, ut qui sine accurata terminorum expositione tractationes rerum oriuntur, & sibi & lectoribus imponant suis more andabatarum cum adversariis, quos sibi faciant, pugnantes, Quapropter sedulo nobis danda est opera, ne, quod
in pro-

in proverbio est, dum Scyllam vitamus, incidamus in Charybdis.

a) vide B. Dn. Thomasi Physicam c. 50. q. 31. & 32 b)
vid. Thom. a Browne relig. Medici Part. 2. Sect. 2. p.
m. 418. c) vid eund. d. l.

§. XI. Sed salva res est. Opus videlicet definitionibus est in rebus potissimum moralibus, ab impositione hominum dependentibus, secundum varias scriptorum hypotheses sæpissime variante. At in rebus naturalibus, præterquam quod nostrum intellectum communiter essentia rerum lateant, inque iis omnis scientia nostra dependeat a sensibus, facilius mentem tuam exponere alteri poteris, si rem ipsam, quam si ejus definitionem proponas, præprimis si non constitueris de natura rei differere Trita & in omnibus libellis Logicis inculcata hominis definitio obscurior est, quam si hominem nomines: Quæ omnia inde provenire videntur, quod voces, quæ rebus naturalibus sunt impositæ, statim a prima pueritia nobis occasione accidentium, sensus nostros immediate ferientium, qualitatum v. g. & quantitatum visibilium, imprimantur, definitiones vero a sensibus abstrahere & rem ipsam sensus non raro latentem sepositis accidentibus tradere intendant. Ergo cum nostri instituti minime sit, discursum physicum aut medicum de somno instituere, sed tantum, quid justum sit circa somnum paulisper ostendere, & vero nemo sit, qui non quotidie somnum experiatur, veniam sperabimus, quod quæ apud Philosophos de definitione somni tradita collegia, saltem per modum historię apposuerimus. Nec timemus nos a quoquam hac de re in angustias redactum iri, ne in Ovidii versiculo supra a) recensito ultimum quærere cogamur refugium.

a) §. 2.

§. XII. Eadem libertate narrabimus variantes variarum quæstionum, naturam somni concernentium decisiones, nisi quod aliquando duobus verbis indicabimus, quænam
B
ex istis

ex istis præ altera nobis arrideat magis, vel certe quænam ratione firma destitui nobis videatur. Et initio quidem id recte nobis docuisse videtur Aristoteles, *a*) somnum esse actionem corpori & animæ communem, non animæ propriam, nec etiam corpori, quod posterius putavit Anaxagoras; *b*) sed in eo iterum aberrasse videtur Aristoteles, quod statuit, somni principium esse in corde vel in parte, quæ circa cor est, *c*) quæ sententia haut dubie ex illa profluxit hypothese, quod arbitratus est, sedem animæ esse in corde, *d*) quam opinionem, vel certe affinem, ex antiquis insuper defenderunt Parmenides, Epicurus, Diogenes ac Stoici. *e*) Diogenes certe propter istam hypothese de principali sede animæ subjectum somni, pectus facit. *f*) Sed cum hodie ex communi Physicorum atque Medicorum doctrina ista de sede animæ in corde doctrina, tanquam veritati haud conveniens, de ponte quasi dejecta sit, & principatus capiti vel cerebro vindicatus, quam sententiam jam ex antiquis quoque arripuerunt Plato, Democritus, Strato, Erasistratus, Herophilus, & certo respectu etiam Pythagoras, *g*) non potest non ista de somni principio in corde simul corruere, nisi quis forte singularem Lactantii sententiam velit defendere.

a) de Somno c. 1. *b*) vid. Plutarch. de placit. Philos. l. 5. c. 25. *c*) d. l. cap. 2. *d*) colligere licet hanc ejus sententiam ex d. c. 2. ut mirer Plutarchum in loco mox citando sententiam Aristotelis omisisse. *e*) Plutarch. de placit. Philos. l. 4. c. 5. *f*) vid. supra §. 9. *g*) Plutarch. d. l.

§. XIII. Hic enim mentem seu animum, (per quem intelligit sensum cœlestem ac vivum, *a*) seu ut alibi clarius loquitur, id quo sentimus & sapimus *b*) stylo Peripateticorum animam rationalem & sensitivam) dominatum corporis tenere ait, & in summo capite constitutam esse tanquam in cœlo Deum, sed quando in aliqua sit cogitatione, commeare ad pectus & quasi ad secretum aliquod penetrare cedere, ut consilium tanquam ex thesauro recondito eliciat ac proferat, ideoque

ideoque cum intenti sumus ad cogitandum, & cum mens occupata in altum sese abdedit, nos neque audire quæ circumsonant, neque videre quæ obstant solere. *c)* Porro de somno alibi *d)* sic differit: corpus tunc demum resolvi in quietem, cum mens ad contemplandas imagines ab intentione traducta est. Traduci vero mentem cogitatione cæca (perquam a Lactantio intelligi Phantasiam notat Betulejus *e)* cum cogentibus tenebris secum tantummodo esse cœperit, dum intenta est in ea, de quibus cogitat; tum vero repente somnum obrepere, & in species proximas sensim ipsam cogitationem declinare, & sic ea, quæ sibi ante oculos posuerat, videre quoque incipere, deinde ulterius procedere & sibi avocamenta invenire, ne saluberrimam quietem corporis interrumpat &c. Ex his patet, Lactantium sedem quidem mentis posuisse in capite, sed nihilominus initium somni fieri in pectore statuisse. Verum de hac Lactantii opinione forte dicemus in sequentibus. *f)*

a) de opif. Dei c. 16. p. m. 881. *b)* l. c. 18. p. m. 886. *c)* d. c. 16. p. 881. *d)* d. c. 18. p. 888. *e)* ad d. c. 18. p. m. 887. *f)* conf. §. 15. 19. 27.

§. XIV. Qui animæ sedem hodie in capite collocant Doctores; collocant vero, ut diximus, communiter eruditiores, ii & somni subiectum haud dubie facient caput. Cæterum quam capitis vel etiam cerebri partem primario somnus afficiat, hic non definiemus: Willisius *a)* subiectum immediatum esse putat spiritus animales, a cerebro h. e. a parte cerebri exteriori, corticali, quam & memoriæ sedem esse dicit, oriundos, & qui functionum voluntariarum autores sunt, non vero spiritus in cerebello procreatos ibidemque sensuum & motuum naturalium instinctus imperusque excipientes, & exinde functiones vitales ac nutritivas in præcordiis dirigentes; subiectum vero mediatum cerebrum ipsum, non cerebellum, partesque omnes sensiles ac motrices, quæ cum cerebro communicant. Sed du Hamel, *b)* etiamsi in plerisque sententiam Willisii approbet, in quibusdam

busdam tamen ab ipso secedit, dum scilicet, asserit somnum nervos potius occupare quam cerebri corticem c) Sed hanc litem meam non facio.

a) d. c. 16. p. 129. 130. b) d. l. 3. c. 6. c) d. l. §. 4. p. 653.

§. XV. Potius dispiciendum, utra animæ facultas somno afficiatur, utrum vegetativa, an sensitiva, an rationalis? Nihil autem hic interest, utrum statuas unam in homine animam tribus facultatibus præditam, utrum tres, utrum duas, modo non neges alias esse functiones animæ humanæ, quibus homo vivit & nutritur, alias quibus sentit, alias quibus ratio- citatur. Quod si plane controversiæ statum secundum hypothesein plerorumque modernorum Philosophorum formare velis, animæ solam rationem, sensum autem (exter- num) & vitam, non improbabiliter corpori adscribenti- um, ita dicendum erit: An somnus vitam afficiat, an sensum, an denique rationem? Quod itaque vegetativam attinet, stylo modernorum vitam, ex communi tam antiquorum quam hodiernorum Philosophorum sententia somnum ad fa- cultatem nutrientem non spectare constat. a) *Non est idem*, inquit iterum Lactantius, b) *mens & anima; aliud est enim quo vivimus, c) aliud quo cogitamus, d) nam dormientium mens, non anima sopitur, & in furiosis mens extinguitur, anima manet, & ideo non exanimis, sed dementes vocantur; Mens autem, id est, intelligentia vel augetur vel minuitur pro ætate. Anima in statu suo semper est, & ex quo tempore spirandi accepit facultatem, eadem usque ad ultimum durat, donec emissa corporis claustro ad sedem suam revolet. Idem alibi: e) Sequitur alia quæstio: Idemne sit anima & animus, an vero aliud sit illud, quo vivimus, aliud autem quo sentimus & sapimus? Qui dicunt esse diversa, sic argumentantur, ex eo posse intelligi, aliud esse mentem, aliud esse animam, quia incolu- mi anima mens possit extinguere, quod accidere soleat insanis, idem quod anima morte sopitur, animus somno, & quidem sic, ut non tantum quid fiant ubi sit ignoret, sed etiam rerum falsarum con- templatione fallatur. Ex neotericis conferatur Willisius f) & du Hamel, g) quorum ille potius per somnum faculta- tem*

tem nutrientem incrementum accipere autumat, tum statuit, *b)* sanguinem in somno plus accendi, & propter caloris augmentum melius nutritionem promovere. Sed quemadmodum du Hamel non sine ratione negat *i)* calorem sanguinis in somno incendi, ita nec absurde adversus utrumque dubitare posses, utrum in somno melius perficiatur nutritio quam in vigilia. Certe longe maiore tempore opus esse, ut in somno absolvatur concoctio, quam eo cessante, quotidie experimur. Ergo nobis sufficiat, propter somnum non cessare nutritionem & actiones vitales.

a) vid. Clauberg. Theor. corp. viventium c. 22. n. 491. seqq.

b) lib. 7. divin. instit. c. 12. p. m. 684 *c)* id animam vocat, ut ex sequenti loco patebit. *d)* per hoc mentem intelligit, cui & sensum attribuit in loco sequ. ubi & animam vocat conf. §. 13. supra. Ergo per animam intelligit ex stylo Peripateticorum facultatem nutritivam homini cum plantis communem. *e)* de opif. Deic. 18. p. 886. seqq. *f)* d. l. p. 130. seqq. *g)* d. l. p. 654. §. 2. *h)* d. l. p. 1. 36 137. *i)* d. p. 654. §. 2. & 3.

§. XVI. Neque obstat huic sententiæ, quod Plinius *a)* dicat, dimidio quemque spatio vitæ suæ, æstimatione nocturnæ quietis vivere, cui analogum docuit Plato: *b)* neminem dum dormiat alicujus pretii esse, non magis quam si non vivat, eoque spectat dictum Aristonis: *c)* Vivendi breve tempus homini datum, quoniam somnus veluti publicanus dimidium aufert. Quemadmodum enim hæc non de vita proprie dicta intelligenda esse argumento est, quod alibi *d)* afferat Plinius, sine respiratione somnum non fieri, cum respiratio sit actionum vitalium præcipua; ita haud dubie in his dictis vel respectus fuit habitus ad comparisonem somni cum morte, *e)* vel etiam per vitam inibi sensio aut ratiocinatio intelligitur, de quibus dicemus in sequentibus. Quod vero subtilis Scaliger *f)* putet, in somno cessare τὸ γεννητικόν & ita somnum ad actiones animæ vegetativæ referat, in eo jam satis fuit notatus a Sam. Pomario. *g)*

a) Hist. Nat. l. 7. c. 50. b) de legibus l. 7. p. m. 892 c) vid. anon. not. ad Plin. d. l. 7. c. 50. d) H. N. l. 9. c. 7. e) de qua supra §. 2. sqq. f) exerc. 289. g) dissert. poster. de noctamb. in Proëm.

§. XVII. Ex his autem sua sponte fluit, quod & Aristoteles inculcat, *a)* ea quæ augentur solum & minuuntur, absque sensu, ut stirpes ac plantas, somno & vigilia destitui. Non equidem est ignotum Botanicis, inter plantas ac arbores etiam referri solere arborem dormientem, quam ex Pisone & Marggravio delineat Jacobus Brenius *b)* sub titulo arboris siliquosæ Brasilianæ secundæ, aut, prout Brasilianis audit, Graibi pocacabiba; sed & simul notum est, quod ea arbor dormiens appelletur saltem per metaphoram, quod folia ejus noctu conniveant, & oriente sole iterum se aperiant, meridie plane explicent, & hinc rursus paulatim in noctem se componant.

a) de Somno c. l. p. m. 541. & 543. b) exoticarum plantarum cent. 1. p. 28. seqq.

§. XVIII. Afficit vero somnus facultatem sentientem, ut recte iterum Aristoteles, *a)* neque constat, hac in parte alicujus dissensum esse metuendum. Sed cum tres communiter numerentur sensus interni, communis, phantasia & memoria, & quinque externi, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus & Tactus (liceat enim hæcenus ita per modum hypotheseos præsupponere) in eo statim dissensum deprehendimus, utrum somnus ad internos spectet sensus, an ad externos, & utrum ad eorum omnes ac singulos, an tantum ad quosdam. Aristoteles dum somnum nexum & vinculum primi sensorii appellat, *b)* aperte satis ostendit, quod opinatus fuerit, somnum primario afficere sensum communem. Contra cum Regius *c)* somnum dixerit esse angustationem cerebri, per quam sensoria sistantur & inepta fiant ad motus objectorum ad sensorium commune deferendos, patet, quod ex hujus opinione somnus primario sensus externos, & his demum mediantibus sensum communem afficiat.

a) de

a) de Somno c. 1. p. m. 541. b) d. l. c. 3. in fin. p. m. 549. conf. cap. 2. p. 543. c) d. l. 4. philos. nat. c. 16. p. m. 372.

§. XIX. Sed in his quidem erimus faciles, cum hæc disquisitio magis ad conceptus pertineat, quam ad rem ipsam. Sufficiat, quod communiter defendi soleat, ligari in somno sensum communem. De phantasia vero ac memoria quid dicemus? Ista sententia nobis haud improbabilis videtur; in somno, quem nulla comitantur insomnia, & has ligari, secus atque in eo, in quo somnia habemus, *a)* quamvis dissentiat Pomarius *b)* Sennertum *c)* secutus, qui vult Phantasiam in somno continuo labore exerceri nec ligari, aut si interdum in somno non operetur, non id ideo fieri, quod ejus affectio somnus sit, sed quia a sensibus externis nihil ad illam deferatur, circa quod versari posset. Nec dubium est; quin & Lactantius fuerit opinatus, phantasiam atque memoriam nunquam in somno quiescere, quoniam rationali animæ, quam sine memoria & phantasia vix concipere possumus, quietem omnem in somno adimit. *d)*

a) vid. B. Dn. Jac. Thomasi Physic. c. 50. n. 38. seqq. b) dissert. poster. de noctamb. in proem. c) Epit. Nat. Scient. l. 7. c. 9. d) vide quæ ex eo adduximus §. 13. & 15.

§. XX. Major adhuc lis est de sensibus externis. Alii enim eos omnes in somno ligari arbitrantur; *a)* alii somni multas esse species profitentur, unam qua sensus omnes & motus voluntarii ligati sunt, alteram, qua vel non sensus omnes sunt ligati, vel sensus ipsi quidem, motus autem voluntarii non. *b)* Posterior sententia nobis magis arridet, sed nova inde suboritur controversia, quorum sensuum externorum quies somnum denotet. De la Forge *c)* sufficere putat, si solum visus & auditus ligentur; Sed quod visum attinet, credimus somnum etiam esse posse, etiamsi visus officium suum faciat, quod facile demonstrari potest, variis experimentis hominum, tempore æstatis somno meridiano aliquatenus indulgentium, oculisque semiapertis etiam in ipso somno objecta oculorum distincte percipientium. Auditum vero non semper cessare vel exempla noctambulo-

num

num docent, non raro ad quæſita respondentium. *d*) Regius *e*) eo inclinare videtur, ſomnum eſſe, quicumque demum ex ſenſibus fuerint ligati. Ariſtoteles ad tactum potiſſimum reſpexit, quem non abſurde a cæteris ſenſibus divelli poſſe dixit, a tactu cæteros non ita. *f*) Nobis non videtur improbabile aſſerere, ligationem ſolius olfactus nihil inferre, neque guſtus etiam: ſufficere tamen ad ſomnum, ſi tactus & viſus, vel tactus & auditus operationes ceſſent, præprimis ſi ſimul ceſſent motus animales.

a) vid. B. Dn. Thomæſii *Phyſic. d. l. qv. 38.* *b*) Hier. Fracaſtorius *l. 2. de intellect.* *c*) *comment. ad Cartes de homine p. m. 180.* *d*) *de quibus infra §. 39. 40. Conf. interim Regium d. l. p. 372. & locum P. Salii Diverſi adductum a Pomario d. l.* *e*) *ibid.* *f*) *de Somno c. 2. p. 543.*

§. XXI. Dum autem dicitur, ſenſus quosdam ceſſare in ſomno, non ita accipiendum eſt, ac ſi ſenſus expertes penitus ſint ſenſionis, ſed ſaltem quod difficulter ſentiant, per objecta vero vehementiora ipſi ſenſus quaſi expergeſcant. Inde homines excitantur ſæpius per nimium clamorem, per dolorem membriſ illatum, per candelam oculis adnotam &c. *a*) Si enim ſecus fiat, & ne vehementiora quidem ſenſibilia homo percipiat, præter naturam aliquid accidit homini, neque ſopor dicendus eſt, ſed ſtupor, qualis deprehenditur in Ecſtaticis, qui licet variis modis vexati quaſſatique, aut aciculis compuncti, non excitantur tamen ad tempus ſatis longum. *b*)

a) *conf. Sennert. inſtit. Medic. l. 2. part. 3. ſ. 2. c. 4. p. 407.* *b*) *conf. Pomarium d. l.*

§. XXII. Quia vero Somnus affectio ſenſuum etiam externorum eſt, inde veriſimile quoque redditur, quod Ariſtoteles *a*) tradit, omnia animalia dormire, quod & in ſpecie de piſcibus probare intendit Plinius. *b*)

a) *d. l. c. l. p. m. 541. ſeqq.* *b*) *Hiſt. Nat. l. 9. c. 7. conf. eund. l. 10. c. ult.*

§. XXIII.

§. XXIII. Restat anima rationalis. Atqui de ea prius conveniendum, quid sit. Renatus des Cartes, Vir ingenii maximi summæque modestiæ *a)* omnium optime mentem seu animam rationalem descripsisse videtur nobis, quod sit res cogitans, *b)* nec metuiamus nobis opponi: angelos esse etiam res cogitantes, atque igitur hoc pacto differentiam inter animam hominis & angelum non ostendi. Nam absque ulla absurditate arbitramur, nos posse negare istam angeli definitionem, de alia tamen meliore nos non debere esse sollicitos, cum angelus sit ens supra intellectum nostrum positum, neque adeo objectum scientiæ, sed fidei. *c)*

a) ita vocatur a suo adversario in *object. prim. ab init. p. m. 54.* *b)* vid. *eius medit. 2. p. m. 11. & notas in program. artic. 1. p. 211.* *c)* aliter huic dubio occurrit Clauberg. *Theor. Corp. vivent. n. 613. p. 324.*

§. XXIV. Ne tamen obscurum exponamus per rem obscuriorem, viderendum simul erit, quid sit cogitatio. Igitur ante omnia præsupponimus, cogitationem non esse facultatem, quæ & in bruta cadat, *a)* sed actum vel facultatem homini peculiarem. Clarissimus Becmanus *b)* Cogitationes nostras dicit esse seriem imaginationum, h. e. successum unius imaginationis ad aliam, quod haud dubie hausit ab Hobbesio, *c)* quanquam hic imaginationem & cogitationem plane pro synonymis videatur habere. *Per seriem imaginationum, ait, intelligo successionem unius cogitationis ad aliam, quam appello discursum mentalem.* Quicquid sit, cum Hobbesius imaginationem dicat esse homini cum bestiis communem, *d)* & intellectum, quem & ipsum brutis tribuit, faciat speciem imaginationis; *e)* hinc patet, quod nec hæc descriptio cogitationis quadret ad scopum nostrum.

a) vide *Fromond. de anima p. 719.* *b)* *lin. doctr. moral. c. 2. §. 12.* *c)* *Leviath. cap. 3. init. p. m. 9.* *d)* *ibid. c. 2. p. 5.* *e)* *d. c. 2. p. 8. & 9.*

§. XXV. Rem forte non melius explicabit, quam qui animam ita definivit, acutissimus Cartesius. Sic autem

definit: a) Cogitationis nomine complector illud omne; quod sic in nobis est, ut ejus immediate conscii simus. Ita omnes voluntatis, intellectus, imaginationis & sensuum operationes sunt cogitationes. Hanc autem suam definitionem clarius exponit alibi: b) Omnes modi cogitandi, quos in nobis experimur, ad duos generales referri possunt: quorum unus est perceptio sive operatio intellectus, alius vero volitio sive operatio voluntatis. Nam sentire, imaginari & pure intelligere sunt tantum diversi modi percipiendi, ut & cupere, averfari, affirmare, negare, c) dubitare sunt diversi modi volendi. Ex dictis vero patet, Cartesium per sentire & imaginari non intelligere actus homini cum brutis communes, sed potius perceptionem sensus & imaginationis ab anima factam. d) Nos, ut breviter sententiam exponamus nostram, cogitationem nihil aliud arbitramur esse, quam de re per sensus & imaginationem arrepta internam affirmationem vel negationem vel quæstionem. Utrum autem hæc expositio cum Cartesiana accurate conveniat, an minus, non disquiremus. Notum certe est, Cartesium in explicatione *cogito* nimis adstrahere a sensibus, nobis vero arridet ista opinio, nihil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. c)

a) in meditat. p. m. 104. b) princip. philos. part. 1. aph. 32. p. m. 10. c) malim affirmationem & negationem dicere modos diversos percipiendi. d) vid. omn. ejus meditat. 2. p. m. 12. & 13. e) Sed exponenda est hæc regula secundum ductum B. Dn. Thomæ in Physica c. 49. qv. 70.

§. XXVI. Est igitur anima *res cogitans*. Sed cave intelligas rem actu semper cogitantem, cum potius denotetur ens facultate seu potentia cogitandi præditum: Quænam Cartesii hic fuerit opinio, non disquiram. Pro actu videntur militare sequentia ejus verba: a) Cogitatio sola a me divelli nequit, ego sum, ego existo, certum est. Quamdiu autem? nempe quamdiu cogito. Nam forte etiam fieri posset, si cessarem ab omni cogitatione, ut illico totus esse desinerem. Nihil nunc admitto, nisi quod necessario sit verum &c. Contra pro facultate, dum alibi b) ait: neminem ante se, quod sciat, ani-

mam

nam in sola cogitatione sive cogitandi facultate ac interno principio ad cogitandum, consistere asseruisse. c) Poterit igitur anima humana quandoque cessare a cogitandi actu. De somno mox videbimus. An & vigilante homine cesset aliquando, dubium. Affertur equidem a quibusdam id contingere posse, si aliquis clausis oculis, in somno constitutus silentio, nihil percipiat externis sensibus, neque cogitandi causam habeat gravem, in maximo otio & rerum omnium securitate constitutus; item id evenire regulariter in illo vigiliæ ad somnum transitu, hic enim ipsas etiam animi cogitationes internas, antequam ipse somnus suis numeris absolutus vere obrepat, cessare; Hoc enim ni esset, utut clausi sint oculi & cæteri etiam sensus quiescant, dormitionem non evenire, hinc enim fieri, ut mœsti aut curis affecti dormire non possint, aut si coeperint dormire, rursus evigilantes in cogitationes, quibus obicem ponere non possint, incidant, ita ut redormire non queant. Sed neutrum horum nobis videtur probabile, & aliam putamus subesse causam vigiliæ in mœstis vel etiam in iratis, quam tamen explicare huc non spectat. Id magis vero est simile, infantes recens natos per non contemnendum temporis spatium nihil cogitare, quo haud dubie etiam respexerunt Philosophi antiqui, dum dixerunt, infantes vivere vitam animalis.

a) *medit.* 2. p. 11. b) *in not. ad program.* p. m. 211. c) *Commuriter tamen Philosophi Cartesiani animam pro actu cogitandi habent. De Claubergio conf. §. seq. in fine. Antonius le Grand, qui alias principia Cartesii distincte proposuit, latius eam doctrinam defendere laborat, Instit. Philosoph. part. 9. artic. 1. p. m. 543. isto potissimum argumento utens, si anima non semper cogitat, aut ideo fit, quod non possit, aut quod non velit. Si prius, neque erit potentia, adeoque nihil foret; si posterius, cogitat, quia & velle ac nolle ad cogitationes pertinet.*

§. XXVII. Jam igitur quid statuemus de somno? Media incedemus via, inter extrema duo, quorum unum

animam nunquam in somno quiescere, alterum e contrario vult eam semper cessare, quoties homo dormit. Prius arripit Lactantio: *Quies, ait, a) aut somni res est, aut mortis; sed nec somnus habet quietem; nam cum soporati sumus, corpus quidem quiescit, animus autem irrequietus agitur, imagines sibi, quas cernat, effingit, ut naturalem suum motum exerceat varietate visorum, acciatque se a falsis dum membra saturentur, ac vigorem capiant, denique requies sempiterna solius mortis est.* Uterius mentem Lactantii illustrabunt loca alia ejusdem jam supra b) a nobis adducta, in quorum postremo c) etsi dicat in somno animum *sopiri* per somnum, nulla tamen in illa phrasi subest contradictio, cum & animum ita sopitum res falsas contemplari statim subjungat, atque sic neque sopitum quiescere arbitretur. Res patet ex iis, quæ alio loco differit: d) *Mens & animus tantæ mobilitatis est, ut ne tum quidem, cum sopitus est, conquiescat.* Et iterum: e) *Latet mens oppressa somno tanquam ignis obducto cinere sopitus, quem si paululum commoveris, rursus ardescit, & quasi evigilat. Avocatur ergo simulacris, donec membra sopore irrigata vegetentur. Nam si nullas imagines cernat, aut vigilare illam necesse est, aut perpetua morte sopiri.* Similia fere habet Lucretius: f)

*Principio somnus sit, ubi est distracta per artus
Vis animæ, partimque foras ejecta recessit:
Et partim contrusa magis discescit in altum. . . .
Tum nobis animam perturbatam esse putandum est,
Ejectamque foras non omnem: namque jaceret
Æterno corpus perfusum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animæ pars remaneret,
In membris: cinere ut multo latet obrutus ignis;
Unde reconstitui sensus per membra repente
Posit: ut ex igni tecto consurgere flamma?*

Porro animam hominis nec in somno cessare Claubergii Philosophi Cartesiani opinio est. g) *Sive autem somniet homo sive non, animus ne quidem in profundissimo somno ab omni cogitatione cessat. Sic enim cessans existere desineret essentiam su-*
am,

am, quæ in cogitando posita est, amitteus. Sed Claubergio jam satisfecit B. Dn. Thomafius. b)

a) De ira Dei c. 17. p. m. 806. seq. b) §. 13. & 15. c) vid. d. §. 15. d) de opif. DEl cap. 16. p. m. 881. seq. e) d. l. c. 18. p. 887. seqq. f) de rerum natura lib. 4. p. m. 165. seq. g) Theor. corp. viv. n. 970. h) Physf. c. 50. qv. 48. seqq.

§. XXVIII. Cui omnino adstipulamur, cum ibidem *a)* ait: *Quoniam intellectus noster dependet a sensu cessante sensu* (scilicet etiam interno) *cessare & intellectum, quo fiat, ut in somno profundo, hoc est eo, qui omni vacet insomnio, intellectus quoque sit otiosus.* Apposite Seneca: *b)* *Qui leviter dormit & species secundum quietem capit, aliquando dormire se dormiens cogitat, gravis somnus etiam somnia extinguit, animumque altius mergit, quam ut uti ullo intellectu sinat.* Defendit etiam hanc sententiam Wesselus sive Basilus Groningensis, *c)* qui causam inde arcessere videtur, quod Deus tanquam intellectus agens per liberam voluntatem suam subtrahat in somno tali nobis suam cooperationem. Sed quoniam hæc doctrina de intellectu agente ab homine realiter distincto in articulis Parisiensibus anno 1270. proscripta & communiter in Academiis nostris repudiata est *d)* & præterea sufficientibus destituitur rationibus, non possumus istam Basilii rationem approbare.

a) qv. 47. b) Epist. 53. c) lib. de provident. Dei tit. consideratio dormitionis & somni p. 718. d) conf. B. Dn. Thomaf. Physic. c. 49. qv. 101.

§. XXIX. Etsi autem non desint, qui ne quidem in somniis, quibus versus facimus, aut de sancta Trinitate differimus, occupari volunt intellectum hominis, sed tantum cogitationem, quæ facultas sit sentientis in homine animæ, *a)* tamen quoniam iam supra *b)* istam hypothesein de cogitativa rejecimus, non opus est, ut hic nos detineamus ulterius.

a) in hanc sententiam plura vide ap. Fromond. p. 719. de anima. b) §. 24.

§. XXX. Exercet igitur mens humana suas operationes quandoque in somno, sed quomodo? Vetus Platoniorum dogma est, animam hominis in somno liberiores esse, quam vigilante homine, *a)* cujus originem uti jam supra *b)* deteximus, ita putabant isti Philosophi nullam humanæ naturæ perfectam beatitudinem posse cogitari, quamdiu anima esset corpori conjuncta. Si igitur aliquod se conjunctionis hujus vel vanissima persuasione deceptis ostenderet laxamentum, id illico habuerunt pro beati status mysteriis. Visi autem sunt sibi laxamentum ejusmodi deprehendere in eo, si anima sensibus externis sopore obductis velut intra se collecta, neque ab illis exteriorum sensuum incitamentis, ut antea dependens res suas sola ageret. Hoc ipsi remissionem, hoc libertatem vocaverunt, qua fruens anima longe posset evidentius divinitatem quam vigilando demonstrare, vigilando quippe eam externis sensibus quasi esse alligatam, ut aliud agere vix possit, quam quo sensum illorum vocant objecta.

a) vid. B. Dn. Thomas. Phys. c. 50. qv. 59. b) §. 4. & 5.

§. XXXI. Deprehendes hanc opinionem etiam modernis quibusdam arrisisse. Nosmet ipsos nescio quomodo in somno superamus, inquit Thomas Browne, *a)* & tunc demum vigilare videtur animus, cum corpus dormire inceperit. Ligatio quidem sensuum est, at rationis libertas. Nec ad somniantium imaginationes comparanda est vigilantium meditatio. Siquidem autem, quam mens tum fecunda est, tam fidelis memoria esset, non nisi in somniis studerem, nec ad religionis officia obeunda aliud mihi tempus deligerem &c. Eandem animæ libertatem in somno asseruit Clarissimus Becmanus *b)* & aliquoties repetit Pomarius *c)* simul Salii Diversi locum recitans, *d)* qui paria docuit,

a) re-

a) *relig. med. part. 2. sect. 11. p. m. 417.* b) *lin. doctr. moral. c. 2. §. 8. p. m. 15.* c) *disp. 1. de Noctam. §. 8. & 11.* d) *d. §. 8.*

§. XXXII. Nobis cum antiquioribus potissimum & qui originem isti sententiæ dederunt, res erit. Neque tamen id præcipue urgebimus, quod ista opinio ex profana hypothese de effluviis divinæ essentiae ex præexistentia animarum ortum ducat, a) sed id saltem eis opponemus, ignorasse eos, quam in re ponatur vera mentis humanæ libertas, quæ non in eo quærenda est, ut collectus in penetralia cerebri animus nihil videat vel audiat, sed ut pro arbitrio suo potestatem habeat, quicquid velit cogitandi, apprehendendi, membris exterioribus imperandi, quæ potestas sanæ in somno maxime ligata est. Non equidem diffitemur, fieri posse, ut quæ oculos nostros aut aures, dum vigilamus, feriunt, avertant in se non raro etiam nolentium animos, illamque cogitandi libertatem impedian, imo evenire sæpe, ut si maxime retrahamus nos ab omnibus oculi feriis sensusque nostros colligere studeamus ad arcana mentis imperia, evagentur nihilominus cogitationes & illam animi libertatem pesfudent. Sed hoc nimirum vitio fit corruptionis humanæ, quod profecto dormiendo adeo non tollitur, ut somnia dormientium nulli rei comparari aptius queant, quam illis ut ita dicam cogitationum monstris, quæ velut importunæ muscæ animos vigilantium perturbare liberumque ipsorum impedire cursum solent.

a) *Vide supra §. 4.*

§. XXXIII. Porro etsi ipsis concederemus hypothese, animas hominum vinculis corporeis quasi captivas detineri; non magis tamen in somno liberiores pronunciari poterunt, quam tempore vigiliæ, & si in ea externis sensibus quasi sint alligatæ, nisi & captivum hominem liberioresse dicere velimus compedibus in aliquo angulo obscuro victum,

etiam, quam inclusum domui spatiosæ & e qua prospectus ipsi quaquaversum pateat. Quis autem non rideret eum, qui ejusmodi homini libertatem his verbis persuadere velit? Esto bono animo. Cum enim antea jam ex hac spatiosæ domus, jam ex illa fenestra prospiciens, quid rerum hinc in campis, illinc in plateis gereretur, animadverteres, in mille cogitationes distrahebaris, neque tecum ipse habitabas; nunc ubi remotus ab omni turbarum exteriorum adspectu neque circa te quicquam præter tenebras videns, arctissimo vinculorum nexu constringeris, tibi soli redditus es, neque te quicquam, quo minus tua libertate perfruaris, impedit. Qui autem, quæso, melior est dormientis conditio? Neque enim anima ejus corpori penitus erepta est, sed velut e luculentis exteriorum sensuum, ut ita loquar, cœnaculis in cryptam subterraneam retrusa est, ubi angustius habitet. non liberius.

§. XXXIV. Ut taceam alia absurda ex ista opinione profluentia. Si enim anima in somno est liberior, imputari magis homini poterunt somnia, imputari magis poterunt actiones in somno ab eo perpetratæ, quo tamen nihil absurdius. Si animæ in somno divinitati suæ proximiores sunt, felicius judicandus erit dormientium status quam vigilantium. Sed huic edicto reclamabit communis recte philosophantium assertio. *Quid refert, inquit Aristoteles, a) sive a prima natiuitatis die ad ultimum usque mille annis aut quotcunque somno profundo stertas, an vitam plantæ vivas? Idem negat, b) bonum ab improbo in somno discerni, atque hinc illud esse dicit, quod ajunt, inter beatos ac miseros dimidiam vitæ partem nihil interesse. Ciceronis hæc sunt verba: c) Somnum nobis, nisi requiem corporibus & medicinam quandam laboris afferret, contra naturam putaremus datum, aufert enim sensum actionemque tollit omnem.* Platonis, Aristonis & Plinii loca jam dedimus superius d)

a) I. Eudem. 5. b) I. Nicom. 13. c) V. de finibus p. 137. 138. d) §. 16.

§. XXV.

§. XXXV. Cum præcedenti, quod huc usque refutavimus, Platoniorum dogmate de libertate animarum in somno, magnam connexionem habet illa sententia, quod anima hominis in somno possit futura prævidere. Nam non solum Cyrus eas conjungit apud Ciceronem, a) sed & idem patet ex loco Jamblichi, quem adducit Molkenius in notis ad religionem Medici. b) Noviter eandem sententiam defendit Vir quidam Clarissimus, c) *Somnia, ait, sunt imaginationes dormientium. . . . Quæ imagines . . . rerum futurarum sunt, ab anima quidem proficiscuntur, sed modo ferme incognito. Cuncta hujus generis Somnia enim divina dici haud facile possunt. Et interea dictum difficillimum, quomodo anima nostra, utpote rebus terrestribus immersa, imagines rerum futurarum & sæpe quidem mere contingentium prævidere & exhibere possit! Dixerisque proinde somnia ejusmodi esse loquendi genus per imagines ad eum modum, quo Literatura Hieroglyphica apud veteres fuit, quæ per imagines rebus similes earum naturam exprimebat. Præfagia vero retuleris ad reliquias perfectionis animæ sibi relictæ, ut non tantum futura quædam hominem suum attinentia prævideat, sed etiam naturam rerum prævisarum exhibeat, instituta ipsorum cum aliis comparatione, eas vero quia corpori alligata est, clarius cum homine suo communicare non possit; Vel certe ut anima sibi relictæ prudentibus conjecturis id prævideat, sicque homini suo communicet, quod alias, utpote in & cum homine operans, nec prævidere nec communicare potuit. Ab animæ natura vero alienam non esse sublimiorum ejusmodi aliquarum rerum prævisionem vel Adami exemplum in statu innocentie docuit, quem absentia contingentia, quæ ad ipsum pertinebant, scivisse argumento est, quod Evam, cum evigilaret, non tantum sibi junctam fore statim cerneret, sed etiam ex ossibus suis formatam sciret. Absentia contingentia vero scire & futura præscire actus ejusdem facultatis sunt.*

a) Vid. §. 2. b) Part. 2. Sect. II. p. 423. & seqq. conf.
D ite-

*iterum B. Dn. Thomas. Physic. c. 59. c) in lin. doctr.
mor. c. 2. §. 8.*

§. XXXVI. Nos uti de modo vel causis, cur & quomodo anima in somno futura prævideat, frustra disputari arbitramur, si nondum demonstratum sit, quod prævideat; sic sublato fundamento, id est divinitate & præexistentia animæ, facile corruet ipsa assertio eidem superstructa, quod anima futura præcognoscat. Quod vero pro ejus corroboratione a Viro Clarissimo allatum fuit Adami exemplum, in eo multa essent inquirenda. Initio an Adamus sciverit, Evam ex ossibus suis fuisse formatam, an vero ejus verba sint verba dubitantis aut quærentis, aut ex conjecturis quibusdam opinantis. Tum si scivit, utrum sciverit a natura an ex revelatione divina forte in somno isto profundo ipsi facta. Denique an procedat argumentatio a scientia absentium contingentium ad præscientiam futurorum &c. Sed institutum quidem nostrum hæc omnia prolixè excutere non patitur. Sufficit quod ab operationibus animæ humanæ in statu integro, ad animarum nostrarum operationes non firma semper procedat illatio. Plura de his dicenda se offerent, cum ad divisionem somniorum pervenerimus. a)

a) §. 46. 47.

§. XXXVII. Dormiunt itaque & homines & bestię; sed an inter eorum somnum nulla intercedit differentia? Ex dictis facile responderi potest, eam subesse diversitatem, quod bestię nunquam cogitent in somno, homo vero in minus profundo qui somnia habet cogitet. Sed tamen, inquires, & bestię somniant. Quid inde? Somnia in bestiis sunt actiones solum animæ sensitivæ, in homine vero simul animæ rationalis. Nam & sentiunt bestię vigilantes, nec tamen cogitant, sed homo tamen sentiens cogitat. Quanquam si verum fateri debeam, non videam quænam sit accurata differentia inter sensus internos, communem, phantasiam, & memoriam

moriam, & actionem animæ rationalis scilicet cogitationem, ut adeo nemini vitio vertere possim, qui hic hæsitet, & ut istum nodum evadat vel ex antiquorum quorundam hypothesi brutis cogitationem vel rationem tribuat, vel ex neotericorum doctrina, quod probabilius, sensum & somnia bestiis deneget. Prius fecit Lactantius inter somnum bestiarum & hominis id præcipue interessere asserens, *a)* quod Deus facultatem sibi reliquerit docendi hominem futura per somnium. Nam jam alibi *b)* docuerat, præcipuam vel solam distantiam inter hominem & pecudes esse, quod homo solus aliquam notitiam Dei habeat & religionem intelligat, cujus in mutis nec vestigium aliquod nec ulla suspicio inveniri possit.

a) de opif. Dei c. 18. p. 888. *b)* de ira Dei c. 7. p. m. 777. seqq.

§. XXXIIX. Somnus ratione causæ dividitur a Willisio *a)* in *naturalem* seu ordinarium, quo unusquisque totidem statis horis quotidie tempore idoneo fruitur, vel *non naturalem* sive extraordinarium, qui propter occasiones quasdam in debita mensura & tempore in idoneo succedit, vel *præternaturalem*, scilicet morbum soporofum. His adde somnum ex maleficio somnifico *b)* ortum, quem ut a reliquis somni speciebus possis discernere, vocare poteris *contranaturalem*.

a) de Anima brutor. c. 16. p. 132. *b)* de quo tractabimus infra cap. 5. §. 22. vide interim Del Rio disquis. Magic. lib. 3. part. 1. qv. 2. p. m. 356. Torreblancam de Magia lib. 2. cap. 22. p. m. 223. seqq.

§. XXXIX. Porro intuitu graduum & quidem in relatione ad sensus externos & locomotivam non male Henricus Regius *a)* somnum dividit, quod sit vel *totalis*, ubi ex sufficienti cerebri & nervorum subsidentia omnes sensus sunt sopiti, vel *partialis*, ubi ex quarundam partium cerebri & nervorum arctatione & aliarum nonnullarum apertione, nonnulli cerebri pori patentes quibusdam sensoriis & musculis aliquos spiritus ad quædam sentiendum & partes aliquas movendum præbent,

uti fit in somnambulonibus & iis, qui dormientes ad interrogata respondent. Et divisio quidem ipsa ex dictis superius *b)* declarari poterit. Ad exemplum de noctambulonibus quod attinet, eruditi non conveniunt, quænam sint causæ miros istos effectus in noctambulonibus producentes, quorum varios ex Salio Diverfo, Horstio & Sennerto refert Pomarius *c)* & præter eum alii subinde narrant. *d)* Ad vires imaginationis in somno majores, accedentibus postea influxu Lunæ, ebrietate & actionibus diurnis provocat Pomarius *c)* & ante eum Vischerus. *f)* Alii contra, ut Willisius *g)* & du Hamel *b)* statuunt, phantasia ac memoria intactis & minime affectis omnem spirituum animalium impetum ferri in nervos & sensuum exteriorum organa, quæ tanquam automata motus omnes prius consuetos ex ordine peragant. Cum autem neque in commune sensorium reflecti, neque imaginationem soleant percellere, sed in exteriora duntaxat nitantur, inde fieri, ut actiones illas non percipiant noctambuli, sed idem fere iis accidat, quod in nobis quotidie experimur, qui alio intenti aut fides citharæ numerosæ pulsamus aut cantilenas occinimus, quod spiritus certis motibus adfueti quasi ultro eosdem ex ordine perficiant. Et quidem in noctambulis non spiritus omnes in exteriora prorumpere organa, sed eos tantum, qui medullæ oblongatæ propiores magis ad motum sunt succincti, (atque eam dispositionem spirituum ex ipsa organi conformatione, non ex prava victus ratione proficisci,) dum interim qui globosam cerebri substantiam occupant, aut humore aliquo detineantur aut alia ex causa torpescant. Ac propterea inter noctambulos & somniantes illam esse differentiam, quod somniantes ope phantasiæ se motus locales edere concipiant, quos revera minime edant, illi vere locomoveantur, nec tamen istius conscii sunt.

a) Philos. naturalis l. 4. c. 16. p. m. 312. *b)* §. 20. *c)* disp. prior. de noctamb. §. 5. seqq. *d)* conf. August. Vischer de duello improviso p. m. 591. Willis. d. c. 16. p. 140. *e)* disp. prior. & poster. *f)* d. l. p. 587. seqq. *g)* d. c. 16. p. 140.
b) de

b) de corp. anim. lib. 3. cap. 6. §. 9. p. 657. seqq.

§. XL. Mihi uti non omnino displicet Willisi atque du Hamel opinio, ita videntur cum Pomario conciliari posse, si diversos casus distinguas. In quibusdam exemplis negare non possumus, in noctambulis phantasiam pariter atque memoriam fuisse affectas, quorsum spectat, quod Horstius *a)* recenset de nobili quodam, maximo cum periculo in somno nidum picarum turbante ac pullos secum auferente, mane vero hoc fratribus, quasi somnium fuisset, referente. In aliis memoriam quidem mansisse intactam circumstantiæ ostendunt, ita tamen, ut absque ope phantasie motus & alii effectus noctambulorum fuisse productos, haud sit probabile. Sic Henricus ab Heer *b)* narrat juvenem poeseos studio dantem operam sæpius in somno versus emendasse, sibi applausisse, con- tubernalem, ut secum plauderet, hortatum esse; Mane vero cum chartas sua manu impletas videret, nullius rei recordan- tem quasi attonitum stetit, bonine an mali genii opus esset. Quinimo quandoque non diffiteri possumus, præter phantasi- am etiam sensum communem in noctambulis suum intuitu a- licujus sensus externi officium exercere, si vera sunt, quæ de eodem juvene ulterius proferuntur, eum uxori cum noctu in somno circumiret, interroganti aptissime respondisse & arca- na atque secretissima sua revelasse. Unde haud probabile est, certe ad hunc vel similes casus non poterit aptari, quod de la Forge *c)* notat, noctambulos quidem aliquando loqui, sed non audire. Nec tamen diffitebimur, aliquando absque tactu ullius ex sensibus internis solos spiritus locomotivam diri- gentes actionum a noctambulis profectarum esse causas, v. g. si noctambuli tantum circumcursitant nullosque effectus me- morabiles edunt, nec mane tamen hujus motionis recordan- tur. Quamcunque tamen sententiam arripias, vera manebit doctrina Regii, *d)* Somnum Noctambulorum esse partialem, quem etiam posses *imperfectum* vocare; quo spectat assertio Levini Nicolai Moltkii, *e)* non esse perfectum eorum so- mnum, sed eos habere oculos semiapertos; quamvis nesciam,

an id in universum procedat, quod de oculis semiapertis addit.

a) *vid. Vischer. d. p. 591.* b) *observ. Medic. oppido rararum*
2. c) *ad Cartes de Som. p. m. 181.* d) *vid. §. præced.* e)
in not. ad relig. med. p. m. 423.

§. XLI. Alio in significato, & in respectu ad gradus somni intuitu animæ rationalis, somnus ab aliis in *perfectum* & *imperfectum* distinguitur. Ille seu somnus *profundus* vocatur, ubi una cum sensibus ligata quoque est ipsa rationalis animæ facultas intelligens, ut in actum erumpere nequeat, vel qui caret insomniis. Hic seu somnus minus profundus appellatur, qui adjunctum sibi habet insomnium. a) Hanc divisionem uti haud dubie concedent omnes, qui nobiscum statuunt animam rationalem quandoque in somno quiescere, b) ita nescio an somnum insomniis carentem admittent illi, qui nunquam mentem in somno quiescere defenderunt: c) De Laëtantio quidem res est expedita. Sic enim loca jam supra d) adscripta continuat: e) *Dormiendi causa tributa est a Deo ratio somniandi.* Sed quid de Claubergio & aliis Cartesianis dicam, hæsito. Nam Claubergii hæc est assertio: f) *Animam etiam in profundissimo somno cogitare.* Aut ergo admittit somnum, qui insomniis caret, aut si non admittit, necesse est eum somni profundi vocem aliter supposuisse, & forte pro ea somni specie, quam in divisione præcedenti vocavimus totalem. Sed nihil definiam.

a) *vide B. Dn. Thomasi Physic. c. 50. n. 68. seqq.* b) *vid. supra §. 27.* c) *conf. d. §. 27.* d) *d. §. 27.* e) *de Opific. Dei cap. 18. p. m. 888.* f) *d. §. 27.*

§. XLII. Exponam potius, quid sit somnium & quotuplex. Uti vero ex dictis jam constat, nos per somnium non intelligere nomen alicujus dæmonis, homines in somniis seducen-
tis, de quo jucundam historiam, an fabellam? ex Jacobo Vitriaco profert Martinus Del Rio, a) ita varie somnia ab eruditis definiuntur. Somnia esse imaginationes dormientium, Claubergius b) ait. Alii aliter. c) Ex quibus nulla ar-
ridet nobis. Tentabimus ergo, an ipsi eam dare possimus.
Som-

Somnium est operatio animæ rationalis confusa admodum ac perturbata, imagines quasdam ex objectis tempore vigiliæ mediantibus sensibus exterioribus præsentatis in somno humano sibi efformans.

a) *disquisit. magic. l. 4. c. 1. qu. 3. sect. 5. p. m. 521. seqq.* b) *Theor. corp. vivent. n. 968. p. m. 348. conf. supra §. 35.* c) *vide B. Dn. Thomaf. Phys. d. c. 50. n. 73. Willisium d. c. 16. p. 139. Cardanum libro de animi immortalitate, Gasparum de Reyes in Campo Elysio jucundarum quæstionum qu. 37 p. m. 444.*

§. XLIII. Passiva vero & ab omnibus fere adnotata est divisio Macrobiï, qui quinque dicit a) esse somniorum species, de quarum distinctione ipse est paulo proluxior. Eo res redit. Somnium est vel divinatorium, vel minus. In divinatorio Deus aut alia sancta persona nobis futura prædicit aut facienda jubet, quod est *oraculum* seu *χρηματισμός*; aut alio modo futura nobis aperiuntur, & quidem vel eodem modo, uti extitura sunt, quod *visionem* sive *ὄραμα* appellat, aut involucris interpretatione dignis, quod *ὄνειρος* sive *somnium* ab eo vocatur. Non divinatoria contingunt, vel quando cura oppressi animi corporisve sive fortunæ, qualis vigilantem fatigaverat, talem se ingerit dormientis animo; & hoc ipsi est *ἐνύπνιον*, hoc est, *insomnium*, vel cum inter vigiliam & adultam quietem in quadam prima somni nebula aspicere videtur passim vagantes formas, quod nominat *visum* seu *φάντασμα*. Hanc Macrobiï divisionem non incommodam, sed paululum obscuriorem vocat Peucerus, b) qui tamen multa obscuriora de somniorum divisione tradit, & anxie se torquet, donec constantem suam sententiam de quatuor somniorum speciebus, *physicis, præsagientibus, divinis & diabolicis* proferat. c) Artemidorus quinque Macrobiï species revocavit ad duas, *somnium*, sub quo & oraculum & visionem comprehendit, ac *insomnium*, quorsum visum refert (ut adeo obiter observare liceat, & somnii & insomnii vocabula modo generice ac synonymice usurpari, ut apud Scriptores passim, modo specificè & ut sibi op-

opponantur, ut hic.) Alii alias divisiones exhibent, quas si vel recensere saltem vellemus, charta nos deficeret. *d)*

a) lib. 1. in somn. Scip. c. 3. pag. 7. seqq. *b)* de divinat. gener. p. m. 256. *c)* d. l. p. 261. seqq. *d)* vide ex pluribus Peucerum d. l. pag. 256. usque ad pag. 261. Gaspar. de Reyes in campo Elysio jucund. qv. quæst. 37. Torreblancam de magia lib. 1. c. 25. Del Rio disquis. mag. l. 4. c. 3. qu. 6. Clarif. Becm. lin. doctr. mor. c. 2. §. 9. B. Dn. Thomas. Phys. cap. 50. qu. 77. seqq.

§. XLIV. Nos ita putamus comode procedi posse. Initio vel somnia respectu originis sunt vel *naturalia*, vel *divina* vel *diabolica*. *a)* Quæ duo ultima, si dichotomia velis uti, posses communi conceptu *supranaturalium* vel *præternaturalium* vel *non naturalium* vel quocunque modo insignire. *Naturalia* sunt, quæ ab anima humana formantur, *divina*, quæ a Deo, *diabolica*, quæ a diabolo modo incognito insinuantur hominibus. De naturalibus non est dubium. Diabolica dari agnoverunt etiam gentiles, Plato & ante eum Pythagoras & Empedocles, *b)* ac distincta earum mentio plus una vice fit in jure Canonico, *c)* & inter ea potissimum eminent somnia, quæ ab Ethnicis in fanis ac templis Deorum fuerunt captata. *d)* Divina somnia dari sacræ literæ inculcant passim, quamvis ea, referente de Reyes, *e)* non agnoverint Aristoteles atque Epicurus. Cur autem Deus homines in somniis alloqui amaverit? non disquiremus. Putat equidem Vir Clarissimus *f)* id ideo factum, quia anima tunc sit liberior eoque aptior, quæ res sublimes capiat, sed hanc hypothesein jam rejecimus supra. *g)* Nos quæstiones ejusmodi curiosioribus annumerandas esse arbitramur, quibus melius abstinemus, cum hic nostra non intersit, Dei actiones secundum normam rationis nostræ examinandi. Quapropter & ista quæstio transeat: Cur Deus in specie senes somniis, ut juvenes visionibus dignatus sit? *h)* Cujus ratio affertur ista: Quod visiones magis in sensualibus, somnia vero talia in intellectualibus versentur. At hisce senes, sensibus vero & phantasia juvenes prævalere.

valere. Contra quam decisionem non pauca etiam possemus regerere, si nostri foret instituti.

a) *hanc divisionem vocat Reyes d. l. p. 446.* b) *de Reyes d. l. p. 449.* c) *Can. sciendum 2. causa 26. qv. 3. & 4. & Can. Episcopi 12. ead. caus. q. 5.* d) *de Reyes d. l. Peucerus d. l. p. m. 276.* e) *d. l. p. 447.* f) *lin. doctr. moral. cap. 2. §. 10.* g) *§. 33. seq.* h) *Joel. II.*

§. 45. De Criteriis etiam ac signis somniorum divinatorum atque diabolicorum non conveniunt Doctores. Videtur de iisdem opinionem suam in definitione utrorumque explicare voluisse Peucerus. a) *Quinque requisita proponit de Reyes.* b) *Aliorum sententias citat Torreblanca.* c) *Non male del Rio.* d) *hac parte Theologos consuli debere notat, in dubio tamen somnium potius pro diabolico esse habendum, quia Deus soleat, quando somnium mittit, simul hominem certum reddere, hoc somnium a se profectum & coelitus immissum fuisse.*

a) *d. l. p. m. 275. 276.* b) *d. l. p. 459.* c) *de magia l. 1. c. 25. n. 51. p. 130.* d) *d. l. 4. c. 3. qv. 6. p. m. § 97.*

§. 46. Ad præcedentem somniorum divisionem examinandis reliquis. Sunt 2. somnia vel *σημαντικά* vel *ἀσημαντά* *significancia & non significancia.* Divina & diabolica omnia sunt significancia. E. non significancia omnia erunt naturalia. Remanet itaque saltem quæstio, annon quædam etiam significancia sint naturalia? Quæ ut rectius decidatur, observandum; significancia dici vel respectu rerum præsentium, vel intuitu rerum futurarum contingentium. Priori modo constans Physicorum opinio est, somnia naturalia indicare temperamentum hominum. Biliosos enim somniare cædes, verbera & ignes; Phlegmaticos aquas, voragines, & a rebus noxiis tardam fugam; Sanguineos musicam, convivia, prata; Melancholicos denique mortem, spectra atque sepulchra. Indicant porro somnia internos affectus ac humores exuberantes in corporibus. Ita qui sanguine abundaverat, somniarat, se in cisternam sanguine plenam mergi; ita qui somniaverat alte-

rum tibi crus velut induratum lapidescere, paulo post paralyti correptus est. *a)* Huc spectat integer tractatus Galeni de præfagiis ex insomniis, & latius hoc punctum executus est sæpius citatus de Reyes. *b)* Scribit tamen de se Thomas Brovvne: *c)* *Facetus & urbanus non sum, non conviva lepidus, non gentili hilaritati idoneus, is tamen, qui per unum somnium comædiæ totam componere, in theatro assidere, spectare & audire, & risu tandem plausuque mihi ipsi somnium excutere possum.* Unde quis colligere posset, nec ista indicia de temperamentis esse universalia. Sed quicquid hujus sit, admittere tamen possumus hoc respectu somnia naturalia esse significantia.

a) Vide Peucerum de divinat. gener. p. m. 273. 278. *b)* d. l. p. 455. seqq. *c)* de Relig. med. Part. 2. Sect. 11 p. m. 417.

§. 47. Ast de futuris potissimum contingentibus quaestio est, an naturalia somnia perinde ut divina vel diabolica hæc etiam indicent? Statuunt id nonnulli *a)* interque eos Peucerus, qui somnia præfagientia a divinis & diabolicis separat, eaque dicit esse quidem a stellarum influxu, sed præsentiones tamen in iis gubernari & absolvi ab anima hominis. Eo refert somnia Antonii Musæ, Astyagis Medorum Regis, Cyri, Ptolemæi Cerauni, Filiae Polycratis Samii, *b)* Alexandri Magni, Pompeji, Darii, Cambysis & Julii Cæsaris. *c)* Alia plura exempla suppeditabit de Reyes. *d)* Sed quemadmodum nos non detinebimus in evolvenda quaestione: Utrum somnia ab influxu astrorum possint causari, quam alii affirmant, alii negant, distinguunt alii: *e)* Ita laudatus Reyes jam notavit doctrinam de naturalibus somniis præfagientibus originem debere Platoniciis & aliis Philosophis gentilibus, *f)* quorum hypothesein cum jam supra *g)* refutaverimus, nolumus actum agere, præprimis cum exempla a Peucero adducta sint gentilium, quorum somnia cur pro diabolicis haberi non mereantur nescio quid vetet. Accedit quod ipse Peucerus *b)* profiteatur; *somniis præfagientibus non fidendum esse.* *Et si enim sunt picturæ eventuum, tamen interpretationum affirmationem esse prohibitam Deuter. 18. Jerem. 37. nectribuendam eis esse fidem,*

fidem, quia ancipitia sepius sint ac incerta, sepius decipiant. Clarissimus denique Becmannus, i) et si dictum Deut. 18. potius ad somnia diabolica pertinere putet, ac divinationem animæ in somniis alias defendat, tutissimum tamen esse dicit & hic a somniorum interpretatione abstinere. Accommodatissimum hic putamus Salomonis k) esse dictum: *Ubi multum est somniorum, ibi multum est vanitatis & errorum, tu vero Deum time.*

a) vide supra §. 35. b) vide Peucerum d. l. p. 274. 275. c) Id. ibid. p. 279. d) d. l. p. 451. seqq. e) vide si lubet præter Peucerum dictum de Reyes p. 447. Torreblancam de magia l. 1. c. 25. n. 20. seqq. Del Rio d. l. 4. c. 3. qv. 6. p. 593. f) d. l. p. 450. Conf. p. 454. g) §. 33. seqq. conf. iterum de Reyes d. qv. 37. n. 44. seqq. p. 460. seq. h) d. l. p. 279. i) d. l. §. 9. k) Eccles. V. v. 6.

§. 48. 3. Somnia sunt vel vera vel falsa. Occasionem huic divisioni dedisse videntur versiculi Virgiliani: a)

*Sunt geminae somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris;
Altera candenti perfecta nitens Elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.*

Sed de explicatione ejusdem dubium alicui oriri posset ex loco Lactantii: b) *Historiæ sæpe testantur extitisse somnia, quorum præsens & admirabilis fuerit eventus, & responsa vatum nostrorum ex parte somniis constiterunt. Quare neque semper vera sunt, neque semper falsa Virgilio teste, qui duas portas voluit esse somniorum. Sed quæ falsa sunt, dormiendi causa videntur, quæ vera, immittuntur a Deo, ut imminens bonum aut malum hac revelatione discamus.* Apparet ex dictis, præprimis si cum iis alia loca Lactantii conferemus hætenus passim adducta, quod Lacteus iste Pater per somnia falsa intellexerit ea, quæ anima ope phantasiæ sibi format, quæque hætenus sub naturalibus comprehendimus & in divisione præcedenti

diximus esse non significantia, per vera autem somnia significantia divina. Jam quid de diabolicis fiet? Viderit equidem de iis ipse Lactantius; Nam alibi c) dum in originem erroris gentilium inquit, ac ex illorum doctrina sibi objicit, a Diis Gentilium sæpe in somniis futura fuisse prænunciata, postea d) in responsione ad istam objectionem eo inclinatur, in somniis hisce multas subfuisse fallacias, unde tamen nescias, an ea pro veris an pro falsis habuerit, & quamc. demum opinionem ipsi tribuas, infringetur ejus definitio somniorum verorum ac falsorum, quam dedit.

a) l. 6. *Aeneid.* b) *de opificio Dei* c. 18. in f. p. m. 889. c) lib. 2. *divin. instit.* c. 7. p. m. 176. d) d. l. 2. c. 16. p. m. 224. seq.

§. 49. Poterit autem forte res optime illustrari atque exponi, si evolvantur Commentatores Virgiliani; quos tamen, quoniam in præfenti non vacat omnes excutere, putarem istam somniorum divisionem esse, si præcedentem secundam distinctionem somniorum respicias, subdivisionem somniorum significantium, adeoque, si ad primam divisionem reflectas, quoniam naturalia diximus esse non significantia, naturalia neque vera dici mereri neque falsa; divina vero omnia vera esse, quod ex ethnicis ipse Plato ex parte assecutus est, dum asserit: a) Deum per somnum non decipere; denique diabolica partim vera esse, si eventus prædictioni respondeat, partim falsa, si vana fuerit prædictio, ita tamen ut Lactantio concedamus, sub omnibus diabolicis somniis etiam veris ex intentione diaboli latuisse fallacias, gentiles ad idololatriam, Christianorum persecutionem, vel alia facinora perpetranda instigare conantis. Igitur dissentimus simul cum Augustino b) ab illa Gentilium quorundam philosophorum sententia, qui somnia vera angelis, vel, ut ipsi vocabant, dæmonibus bonis, falsa malis adscribebant.

a) *Operum* p. m. 607. in fine b) vide *Torreblancam de magia* d. l. 1. c. 25. n. 5. p. m. 126.

§. 50. Denique 4. somnia sunt ratione durationis vel ordinaria vel diuturna. Ex diuturnis nota sunt somnia Epimenidis Cretensis, & septem, vel ut alii numerant, quinque dormientium sanctorum. Sic Gassendus a) refert, ebrios quosdam tres noctes continuas dormiisse. Puto autem hanc esse subdivisionem somniorum non significantium, ratione causæ autem partim mediis naturalibus fuisse orta ut illorum ebriorum somnium, partim ad divina vel diabolica referri posse, quamvis hic definire nolim, ad quam horum classem Epimenidis & septem sanctorum somnia referri debeant. b)

a) in philos. Epicuri fol. m. 324. b) conf. interim Torreblancam de magia l. 2. c. 22. n. 3. seqq. Del Rio disquis. mag. l. 2. p. m. 199.

CAPUT II.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA INTUITU PERSONARUM.

SUMMARIA.

Somnia ad rempublicam pertinentia ap. Ethnicos publice proponenda. §. 1. 2. Baptismus an dormientibus sit conferendus? Sententia Innocentii Papæ §. 3. cujus assertio de propagatione religionis violenta notatur §. 4. & distinctio circa baptismum dormientium explicatur §. 5. ostenditur Thomam hic non dissensisse §. 6. Usus questionis. Catechumenis morituris in primitiva Ecclesia baptismus collatus §. 7. ut & sacra Eucharistia §. 8. An ab his ad baptismum dormientium recte inferri possit? Negat Bosius §. 9. cui respondetur §. 10. An post illusionem in somnio factam, quis sacra mysteria celebrare possit? Responsio B. Gregorii §. 11. quæ ostenditur non ubique esse legi Mosaicæ conveniens §. 12. Hujus questionis nullus usus ap. Protestantes. §. 13. ut & illius: An somnolentia excusare possit a privata officiorum divinorum recitatione? §. 14. Neque agnoscunt Ecclesiæ nostræ, quod inculcat Jus

Canonicum circa abstinentioniam a somno & vitiationem Medicorum. §. 15. Officium Præfecti vigilum ap. Romanos. Quid hama & dolabra? §. 16. Vigiles quatenus pro absentibus habeantur §. 17. Servi antiquitus campanulis a somno excitati. Servi ad somnum. Silentarii §. 18. Alii silentarii de quibus agitur in Codice. §. 19. An filius legitimus, quem mater ex diu absente marito in somnio dicit concepisse? §. 20.

§. 1.

CONSIDERATA somni & somniorum natura nunc disquirendum erit de jure circa somnum atque somnia. Incipimus autem de jure personarum. Persona est homo cum statu suo consideratus, qui status cum intuitu societatum humanarum variet, potissimum hic respiciemus ad ejus divisionem in ordine ad societatem civilem. Atque hujus respectu homo *civis* dicitur, cujus officium summam in eo consistit, ut salutem Reipubl quantum in se omnibus modis procuret. Procurari autem & tunc putarunt gentiles reipublicæ utilitatem, si somnia ad rempublicam pertinentia publice nota facerent. Moris enim erat, ut qui de republica aliquid somniascent, id susque deque non haberent, sed notum omnibus facerent vel præconis voce vel proposito pittacio, quo id contineretur, a) quale erat somnium Atinii, cui in quiete Jupiter præcepit, ut consulibus diceret, sibi præfultorem ludis Circensibus proximis non placuisse, quæ res nisi attentata ludorum instauratione expiata esset, secuturum non mediocre urbis periculum; b) quale erat Artorii Medici somnium, cui dormienti Minerva præcepit, ut admoneret Octavium, ne postero die propter adversam valetudinem in castris permaneret & prælio non interesse. c) Quod si somnia essent obscuriora, narrabantur ea onirocritæ, cui officio plerumque adhibebantur verulæ tanquam superstitiones. d)

a) *Casaub. ad Sveton. August. c. 90. p. m. 306.* b) *vid. Valer. Max. lib. 1. cap. 7. Exempl. Rom. 4.* c) *Valer. d. l. Exempl. 1. Sveton. d. c. 90.* d) *Laurent. Polymath. lib. 2. diff. 29. p. 143.*

§. 2.

§. 2. Sed quemadmodum mos iste multum superstitionis immixtum habet, & haud dubie somnia ista pro diabolicis habenda sunt; ita nobis Christianis haud erit imitandus, nisi certum sit aut valde probabile, divina fuisse somnia aliquid in utilitatem Reip. indicantia; Propterea eo omisso consideremus specialius usum somni & somniorum in Statibus peculiaribus. Poterit autem dividi commode status Civilis in Ecclesiasticum & Politicum.

§. 3. Inter Ecclesiasticos fundamentum reliquorum est status Christianismi, quem quidem mediante Baptismo adipiscimur, qui *an & dormientibus possit conferri?* fuscè in jure Canonico tractat Papa Innocentius. *a)* Putaverant aliqui etiam invitis & contradicentibus baptismum conferri posse, non quidem quantum ad rem (intelligo efficaciam baptismi salutarem) sed tamen quantum ad characterem, h. e. ut ipse Pontifex exponit, jurisdictionem Ecclesiasticam, ergo & de dormientibus idem dicendum esse. His responder Innocentius, distinguendum esse inter invitos; alios metu periculi alicujus imminentis baptismum suscipere, hos saltem quoad characterem baptismum suscepisse, ut postea cogi possint ad observantiam fidei Christianæ; at, ut ii, qui plane inviti & contradicentes id passi fuerint, in fide manere coguntur, id equidem contrarium esse religioni Christianæ. Quapropter quoad dormientes sic esse tenendum, si vigilantes contradixissent baptismum, per baptismum in somno iis collatum ne quidem characterem sacramenti eos accipere; quod si antea habuissent baptizandi propositum & forte catechumeni fuerint, censeretur eam voluntatem fuisse continuatam, & ideo characterem ita baptizatos consequi.

a) cap. Majores 3. vers. item quæritur X. de baptismo.

§. 4. In hac decisione, ut rectè quidem Innocentius asserit, religioni Christianæ adversum esse, ut inviti ad religionem cogantur, ita & id debuisset addere, quod idem dicendum sit de illis, qui metu gravioris mali religionem professi fuerant, nam & hoc scimus religioni Christianæ esse adversum, ut aliquis ejusmodi metu ad religionis veræ agnitionem
adiga-

adigatur, multo magis ut in fide per metum suscepta manere cogatur. At, inquit Pontifex; conditionaliter voluit, etsi non absolute. Subtilitatem audis ex Gentilium philosophia ortam, qui non solum actiones metu patratas ad spontaneas referebant, sed & effectum moralem tribuebant iisdem, clamantes: coactam voluntatem etiam esse voluntatem; cuius rei fragmenta etiam in Jure Justiniano deprehendimus, a) nam si quis metu inductus promississet, ex ista erronea hypothese jure civili oriebatur obligatio. b) Equiores tamen Innocentio Ethnici erant; Quippe Prætor iniquitatem absurde istius illationis sentiens non solum exceptionem dabat promittenti, sed & per actionem eum restituebat in integrum. c) Equiores Pontifice sunt Doctores Pontificii d) observantes, quod initiatus metu non cogatur continentiam servare, quando metus fuerit cadens in virum constantem.

a) vid. l. 21. §. 7. quod metus causa. b) §. 1. Inst. de Except. c) 1. t. ff. quod met. caus. d. §. 1. de Except. d) quorum prolixum catalogum recenset Augustinus Barbosa ad cit. versic. d. cap. 3. fol. m. 420. confer Zimmerm. Analect. Miscell. mens. 4. cap. 3.

§. 5. Quod vero dormientes spectat, recte iterum Pontifex distinguit, utrum ante quis vigilans contradixerit, an desideraverit baptismum? Ratio dependet a vulgata juris regula, ejus non esse nolle, qui non potest velle. a) quorum neutrum cum in dormientem cadat, præsumitur durare voluntas, quam habuit vigilans. Itaque si vigilans neque baptismum desideraverit, neque eidem contradixerit, ex eadem ratione non erit conferendus dormienti, quia non nisi volentibus ac petentibus hoc beneficium tribuendum est; jam cum antea non voluerit, neque baptismum dormiens desiderare dicendus est, nisi forte præsumpta ejus sit voluntas, ut si v. g. sit Catechumenus.

a) l. 3. de R. J.

§. 6. Videamus an adversus hanc de dormientium baptismo decisionem quidam dissentiant. Ita videtur, si quis

ea evolverit, quæ a B. Gerhardo sunt tradita, qui Thomam defendisse ait *a)* dormientibus baptismum conferri non posse, quoniam dicat: *b)* *Baptismus non consuevit dari dormientibus,* & alibi *c)* neget, *consequi quenquam gratiam justificantem per baptismum exterius adhibitum.* Sed si quis citata Thomæ loca dignetur inspicere, apparebit, eum revera sentire nobiscum, quoniam priorem assertionem ita limitat; *nisi periculum mortis immineat; in quo casu baptizari debeat, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum,* eandemque limitationem in posteriore negatione repetit: *nisi prius habuerit Sacramentum in proposito.*

a) loc. de Baptism §. 181. vid. Dedekenni *Consilia Theologica* part. 1. f. m. 431. *b)* part. 3. qv. 68. art. 12. *c)* 1. 2. qv. 113. art. 1.

§. 7. Sed inutilis forte videtur de his disceptatio, cur enim non vigilantibus potius baptismus conferri debet, & quæ est ista necessitas, quæ dormientes baptizare coget? *a)* Provocat Pontifex ad Ecclesiam, quæ tales homines in necessitatis articulo consueverit baptizare, hoc est, ut Thomas modo dixit, in periculo mortis, id enim haud dubie innuit Papa & ex eo Lancelottus, non aliam aliquam necessitatis speciem. Scilicet ipsis jam Apostolorum temporibus non infrequens fuit in lecto fatali extrema agentibus baptismum sive insperato ex morbi necessitate oblatum, sive huc usque prorogatum sustinere. Unde & non pauci Epiphanium *b)* secuti intricatissimam phrasin Apostoli, *c)* cujus infinitæ *d)* producuntur interpretationes: ἐπὶ τὶ ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν: *Quid alias facient baptizati pro mortuis?* Sic exponunt: *Quid alias facient ii, qui morti vicini pro statu mortuorum in spem resurrectionis paulo ante obitum suum se baptizari curant.* Quicquid autem sit de veritate hujus explicationis, præsupponit tamen ea non improbabiler jam Apostolorum tempore fuisse Clinicos, sic enim dicebantur, qui ita in lectis baptizabantur. Fuerunt enim & in prima Ecclesia Catechumeni, quos non probabile est, morbo occupatos absque

F

baptismo.

baptismo, si eum peterent, obiisse. Subsequentibus vero temporibus frequentiores erant Clinici. Nam de Gentilibus extat constitutio Concilii Elibertini: e) *Gentiles si in infirmitate desideraverint sibi manus imponi, si fuerit eorum aliqua ex parte honesta vita, placuit eis manum imponi & fieri Christianos*, accedente nimirum baptismo, cuius quasi formalis pars erat manuum impositio, f) cui similis est constitutio Concilii Carthaginensis III. g) a Gratiano in Decretum h) relata: *Ut egrotantes si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium sui, id est proximi cognati, vel familiares dixerint, baptizentur*. Igitur tum temporis de Catechumenis eo minus restat dubium. Nam privilegia, quæ Ecclesia morituris Gentilibus circa baptismum concesserat, jure multo æquiori vindicare sibi poterant catechumeni, homines non tincti tantum doctrina fidei, sed interdum penitus imbuti, qui jam integris sensibus libero animi impetu superstitionibus valedixerant, & facto in Ecclesiam transitu petitionem baptismi omnibus fecerant testatam. Ita Novatus, infamis postea hæreticus, ita Theodosius M. Imperator, ita Gorgonia Soror Gregorii Theologi, Episcopi filia, ita Arintheus, prætor & vir consularis, omnes catechumeni in ultimo vitæ articulo baptizati sunt, i) ut alios jam taceam.

a) vide Magnif. Ziegler. ad Lancellott. Instit. Jur. Canon. lib. 2. tit. 3. §. 10. p. m. 322. b) hær. 28. c) 1 Corinth. 15, c. 29. d) vid. Hoornbeck Miscell. sacra lib. 1. c. 17. p. 479. Bosium de Clinicis Ecclesiæ veteris, cap. 2. p. m. 26. seqq. Adde Lightfooti Horas Hebraicas ad d. l. Apostoli, e) can. 39. p. m. 82. in Summa Caranzæ. f) vid. Voss. disp. 12. de baptism. th. 10. g) Caranzæ Summa p. m. 163. can. 34. h) vid. Can. Aegrotantes 75. dist. 4. de consecrat. i) vide fusius hæc exequentem Bosium de Clinicis Eccles. vet. cap. 2. & 3.

§. 8. Neque baptismus solum in prima Ecclesia ægrotantibus in extrema necessitate conferri solitus, sed & sacra Eucharistia. Ita enim disponit Concilium Carthaginense IV. a) *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad*

eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit vel in phrenesin versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt & accipiat pœnitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur oris ejus Eucharistia.

a) Summa Caranzæ p. m. 175. c. 76. quod excerpfit iterum Gratianus can. is qui 8. C. 26. q. 6.

§. 9. At quid ista de baptismo Clinicorum ad baptismum dormientium? Audias, quem modo citavi graviter differentem Bosium: a) Prima, inquit, (conditio baptizandorum in necessitatis articulo) fuit, ut habita vitæ antea & pœnitentia peterent baptismum, si vero amplius loqui — non possent, ut — alii — de eorum voluntate testarentur. — Quod — eorum quoque pravam opinionem evertit; qui dormientes baptizari posse audacter adserunt. Tale ego Clinicorum genus nusquam in tota sacra antiquitate reperio. Neque ipse reperit Thomas de Aquino b; ingenue fassus, baptismum non consuevisse dari dormientibus; ubi tamen congruenter addidisset: Nec dari posse aut debere, sed nodum in scirpo quærebat. Concesserat enim citato loco, posse insanis baptismum, quem sui compotes postulassent, in ipso etiam insanie & furoris fervore administrari, quemadmodum alii ex Scholasticorum fœce, — invitos & coactos baptizari posse serio contendunt contra scripturas, contra Ecclesiæ praxin, contra mentem sanctissimorum Ecclesiæ Canonum.

a) de Clinicis cap. 3. p. 46. seqq. b) part. 3. qv. 68. art. 12.

§. 10. Sed quod pace B. Bosii dixerim, ego quidem nullam animadverto consequentiam. Clinici petierunt baptismum, aut si loqui non possent, alii eorum nomine petierunt, ergo dormientes baptizari nequeunt. Quæ vero de Thoma addit, ea si cum iis, quæ modo a) apposuimus, conferantur, ostendunt Thomæ locum vel plane non, vel certe superfluo nimis fuisse inspectum. Denique & ea, quæ paulo ante b) disseruimus, ostendent, ab invitis & coactis ad dormientes vel amentes illationem etiam non procedere. Quin po-

tius confidenter inferimus, si secundum Ecclesiæ consuetudinem agrotantibus graviter baptismus conferri potest, etiam si non amplius intelligant, quid cum ipsis fiat; poterit & dormientibus, scilicet qui morbo somnifero, plerumque vel certe sæpe lethali decumbunt, & jam ante baptismum serio desiderarunt, vel Catechumeni sunt. De his enim & non de quibusvis dormientibus sensisse Pontificem perspicua ejus verba ostendunt.

a) §. 6. b) §. 5.

§. II. Confirmantur Christiani in statu suo per sacramentum Eucharistiæ, de quo alio loco a) ius Canonic. questionem format: *An post illusionem, quæ per somnium solet accidere, aliquis corpus Domini accipere, aut, si sacerdos sit, sacramenta celebrare valeat?* Distinguit B. Gregorius, ex quo Gratianus Canonem in Decretum retulit; utrum ista illusio ex naturæ superfluitate vel infirmitate, utrum ex crapula, utrum ex impuris cogitationibus contigerit. Primo casu non esse timendum, quia tunc animus nesciens eam pertulisse magis quam fecisse dolendus sit. Si vero ex crapula illusio fuerit orta, modo non adjuncta fuerit turpis imaginatio, ita ut in somno aliquid se vidisse non recorderetur homo, reatum quidem adesse, sed non tantum, ut quis a sacris mysteriis abstinere debeat. Quod si autem ex turpi cogitatione sive vigilantis sive dormientis illusio ortum suum traxerit, abstinendum esse.

a) *Can. Testam. I. distinct. 6.*

§. 12. Hunc puto esse sensum Gregorii, etsi primo intuitu verba ejus a) expositioni nostræ in omnibus non videantur congruere. Provocat vero initio Canonis ad Testamentum veteris legis, quod ejusmodi hominem pollutum domino dicat, & nisi lotum aqua etiam usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedat. Sed valde dubito, an præfata Gregorii distinctio ad legem veteris Testamenti quadret, cum Sacræ literæ aperte testentur, Lege ceremoniali non solum illos pro pollutis fuisse habitos & purgatione habuisse opus,

opus, quibus in somno forte ob cogitationes luxuriantes illusio fuerit facta, b) sed &, qui seu vigilantes seu dormientes ex morbo vel infirmitate profluvio seminis laboraverint, c)

a) *Scil. verba finalia*: Si vero ex turpi cogitatione vigilantis &c. Sed adde verba præcedentia, cum se, et si dormienti &c. b) vid. Deuter. XXIII. v. 10. Clarius est textus Levit. XV. v. 16. si versionem Lutheri respicias. Sed communiter tamen hunc Levitici textum explicare solent de cohabitatione conjugali. vid. Spencer. de LL. Hebr. l. 1. c. 8. Sect. 1. c) Levit. XV. v. 2. seqq. conf. Spencer. d. l. Hottinger. de Leg. Hebræor. leg. 78.

§. 13. Cum vero constet, leges ceremoniales adventu Christi expirasse, & imo ex intentione Dei legislatoris etiam expirare debuisse, merito nos Protestantes istum Pontificium Canonem ad Legem Ceremonialem reflectentem, eamque quasi renovantem, non attendimus, unde non opus esse arbitramur, casus, quos Scholastici occasione hujus Canonis collegerunt, atque definierunt prolixè exponere, præprimis cum ii magis scandalum præbeant quam erudiant. a)

n) Confer. interim Augustinum Barbosam ad dict. canon. Testamentum.

§. 14. Sequens etiam quæstio majorem usum habebit apud eos, qui pontificiæ doctrinæ addicti sunt, quam apud nos: *Utrum somnolentia excusare possit a privata officiorum divinarum recitatione?* Ad quam respondet Paulus Zachias a) in somnolentia non modo non nocere recitationem, sed potius utilem esse, quia clara lectio humiditatem cerebri exuberantem, ex qua somnolentia fiat, evacuare & digerere sit apta, & posse hominem, si in recitando forte ad somnolentiam inclinet, vocem intendendo, sese dimovendo, ac deambulando si opus sit, aut alia quadam corporis actione, facile hoc incommodum evitare. Igitur sensus Zachiae est, non excusari quem somnolentia laborantem a recitatione eo tempore, si paroxysmum non habeat, quia recitatio morbum non augeat (de quo disquirere ad Medicos spectat.) Si enim morbus ipse non

somni naturalis functiones animæ ligaverit, haud dubie aliud erit dicendum.

a) *Quæst. Medico-legal. lib. 7. tit. 2. qu. 2. n. 10. f. m. § 66.*

§. 15. Sed nec illud dictærium agnoscimus in nostris Ecclesiis, quod inculcant Canones: a) *Somno minus indulgendum est, quam natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus*, cujus generalitas non admittit, ut id saltem adversus eos, qui in scholis dormiunt, dictum existimemus. b) *Somno non nimium est indulgendum, cum natura quidem paucis sit contenta, at quod ipsa hominis sanitas propterea sit negligenda legi divinæ adversum est, quæ vult, ut indulgeamus aliquid corpori, modo non fiat luxurians.* Et hoc ipsum, ni fallor, inculcant Medici, in quos adeo injurius est alius canon. c) *Contraria studiose sunt divinæ cognitioni præcepta Medicinæ. A jejuniorevocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui se Medicis dederit seipsum sibi abnegat.*

a) *vid. Can. sunt qui § 6. dist. 1. de pœnit, ex Ambrosio.* b) *cum Glossa ibid.* c) *can. contraria 21. dist. 5. de consecrat.*

§. 16. Igitur relicto statu Ecclesiastico videamus, quid in Politico statu occasione vel intuitu somni inculcent jura. Est vero ille vel publicus vel privatus. Ad publicum spectat præfectus vigilum, qui pro salute dormientium, & ne incendia aut furta fierent, *per totam noctem vigilare debebat & coerrare calceatus cum hamis & dolabris.* a) *Hama est vas amplum aquam siphonibus exprimens, ut ex Turnebo notavit Strauchius.* b) *Aliter exponit Hahnus, c) esse longum quoddam instrumentum, ferream cuspidem & recurvam habens, quo paulisper a nobis disjuncta vel remota attrahimus.* Neutra expositio ab officio Præfecti vigilum est aliena. d) *Dolabra vero erat instrumentum, quo ligna complanantur, ad portas effringendas aptissimum, vel quid aliud simile.* e) *Cæterum de officio Præfecti vigilum fusius agunt Commentatores ad Pandect. & Codic. quos exscribere nolo.*

a) *l. 3. §. 3. de Off. Præf. Vig.* b) *Dissert. 20. th. 14.* c) *ad Wesenb.*

*Wesenb. b. t. f. m. 115. d) vide Feltman. ad d. l. 3. §. 3. n. 5.
e) Hahn & Feltm. dd. II.*

§. 17. Præerat Præfectus iste cohorti vigilum, qui etsi in jure alias pro absentibus reipublicæ causa habebantur. intelligo quoad edictum Prætoris, ex quibus causis majores, a) Ulpianus tamen notat b) in lege Julia, qua cavetur, ne quis inter reos adulterii referat eum, qui tum sine detractione reipublicæ causa aberit, non comprehendi eos, qui revera præsentēs sint, & pro absentibus saltem habebantur, ut puta, qui in vigiliis militant, quoniam scilicet non laborare debeant, ut se repræsentent.

a) *vid. l. 17. ff. ex quibus caus. maj.* b) *l. 15. §. 3. ad l. Jul. de adult.*

§. 18. In domestico statu vivunt servi. Atque hic quidem non adducam morem antiquum Græcorum & Romanorum servos, campanulis ad id destinatis, a somno excitandi, cujus Lucianus a) meminit: *Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus discussa ab oculis dulcissima somni parte una sursum ac deorsum circumcursas.* Et aliquanto post: b) *Dum hæc tecum loqueris, sonuit tintinnabulum, jamque ad eadem tibi redeundum est.* Quorsum & verba Senecæ c) pertinent: *Quanta celeritate signo dato glabri ad ministeria decurrunt?* Propius ad rem facit, quod olim certa servorum munia in curando somno fuerint adhibita. Apud Curtium d) Belon Philotæ objicit: *Auro argentoque vehicula ejus onusta totis vicis stetisse: ac ne in vicina quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse, sed per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne murmurantium inter se silentio verius quam sono excitaretur.* Huc pertinent forte & silentiariorum servi, ad id destinati, ut reliquorum servorum murmura potissimum quietis tempore coercerent. Meminit eorum Salvi-
vianus: e) *Pavent quippe Actores, pavent Silentarios, pavent Procuratores; prope ut inter istos omnes nullorum minus servi sint quam Dominorum suorum: ab omnibus ceduntur, ob omnibus conteruntur.* Equidem Titus Popma f) ad silentarios
servos

servos etiam Senecam in quadam epistola respexisse arbitrat, dum referat, certos servos in familia cæterorum servorum murmur cohibuisse. Sed probabiliter intelligitur a Popma Epistola Senecæ, in qua familiariter cum servis esse agendum vivendumque inculcat, g) ubi quidem mentionem facit, quod secundum mores Romanorum, dum Dominus cibum capit, *virga murmur omne compefcatur*, veruntamen hic a Seneca silentiarios seu qui ad id principaliter, ut silentium vel maxime quietis tempore procurarent, habeantur non intelligi, sed potius Tricliniarchas, & ipse contextus ostendit, & observavit jam Laur. Pignorius h)

a) *de mercede conductis mibi T. I. oper. p. 319.* b) *p. m. 330.*

c) *de brevitæ vitæ. Conf. Casaub. ad Sveton. August. c. 92. p. m. 307.* d) *lib. 6. cap. 11. n. 3. p. m. 401.* e) *lib. 4. de gubern.* f) *de operis servorum p. m. 31.* g) *est Epistola 47. h) de servis p. m. 369.*

§. 19. Cum his silentiariis non miscendi sunt silentiarii, de quibus sunt integri tituli in utroque Codice, a) qui inter Principis ministeria erant & excubias agebant ante cubiculum Principis, cum vel in Consistorio ageret, vel cum Consistorianis suis exterisve, ut & eorum Legatis, quorum quidem munus non erat humile, uti Zonaras scribit, b) sed honorificum & multis privilegiis fulcitum, excusabantur enim a tutela, a præstatione item tironum & equorum, c) & pro diversitate graduum atque dignitatum clarissimi vel spectabiles dicuntur. d)

a) *in Codice quidem Justiniano Lib. 12. tit. 16. in Theodosiano vero lib. 6. tit. 23.* b) *in Anastasio.* c) *l. 2. Cod. Theod. de decur. & silent.* d) *l. 25. C. de excus. tut. & l. 30. §. fin. C. de inoff. test. Plura vide ap. Gothofr. ad d. tit. Cod. Theod. passim, potissimum ad l. ult. eod. Perez. ad Codic. Justinian. d. 1. Gutberi de offic. domus Augustæ lib. 3. cap. 29. pag. 804. seq.*

§. 20. Ad statum domesticum pertinent etiam liberi, qui sunt in potestate patria, si modo sint legitimi. Notari autem

tem hic omnino meretur, Parlamentum Gratianopolitanum anno 1637. d. 13. Febr. judicasse prolem, quam mulier protulit, a qua maritus quadriennium abfuerat, esse legitimum partum, quasi possibile fuerit, ut mulier ista per fortem imaginationem putaverit, se in insomniis rem habuisse cum marito, atque sic concepisse. a) Sed rectius hæc sententia habetur pro inepta, quippe cum naturaliter impossibile videatur, ut homo absque conjunctione viri concipi possit, unde & dicta Parlamenti Gratianopolitani sententia a Parlamento Parisiensi ut injusta & in conceptionem sanctissimi Salvatoris injuriosa fuit declarata. b)

a) *Deusing. in Hist. fœtus extra uterum geniti p. 46. seq. Erasm. Francisci part. 2. der lustigen Schaubühne discurs. 6. p. m. 1213. seqq. b) Francisci d. l. p. 1217. conf. Experimentiss. Ammanni Medic. Critic. Discurs. 44. n. 7.*

CAPUT III.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA INTUITU DOMINII.

SUMMARIA.

Dormiens an acquirat possessionem. Explicatur Paulus in l. 1. §. 3. de A. P. §. 1. & constitutio Decii in l. 3. de acquir. & retin. poss. §. 2. referuntur aliorum expositiones §. 3. Constitutio Decii an ad furiosos extendi debeat? §. 4. an ad dormientes? §. 5. Dormiens acquirit possessionem in causa peculiari §. 6. Dormiens retinet possessionem §. 7. Somnium Bassi de Thesauro, quo & Nero & totus populus Romanus decepti §. 8. Dormiens non potest codicillos facere. §. 9. An idem dicendum de eo qui laborat morbo somnifero? Casus ex Zachia §. 10. Responsio Zachia ad istum casum, §. 11. cujus rationes singulae examinantur §. 12. 13. Distinguitur inter morbi paroxysmum & ejus cessationem, &c. §. 14.

G

§. 1.

§. 1.
Sufficiant ista occasione personarum, pergo ad res. Harum
 jus est vel in re vel ad rem. Illud dominium est, quod na-
 turaliter a possessione incipit. De acquisitione possessionis
 constans regula a Paulo plus una vice inculcata *a)* est; ad pos-
 sessionis acquisitionem & animum & corpus requiri. Unde
 quærebatur, an & furiosus ac pupillus possessionem acquirere
 possint? Respondet Paulus alibi *b)* (cujus verbis simul jun-
 gemus paraphrasin nostram:) Furiosus & pupillus (talis scil.
 qui adhuc infans est, ut patet ex ratione subjuncta) sine tuto-
 ris autoritate non potest incipere possidere, quia deficit in iis
 necessarium acquirendæ possessionis requisitum animus, nam
 affectionem tenendi non habent, licet maxime alterum & ge-
 nerale requisitum possessionis, detentio corporalis, adsit, &
 corpore suo rem contingant. Sicuti si quis dormienti ali-
 quid in manum ponat, dormiens ejus possessionem acqui-
 visse ob deficientiam animi dici non potest. Sed pupillus,
 etiam infans & potissimum infans, quia de hoc est quæstio, tu-
 tore autore incipiet possidere, *quia judicium infantis suppletur*
autoritate tutoris; Utilitatis enim causa hoc receptum est, ut tu-
 tor in acquisitione possessionis dicatur judicium infantis sup-
 plere, ne scilicet infantes nihil acquirere possint & ita misera-
 bilis sit eorum conditio; *nam alioquin*, si stricto jure velimus
 inhærere, & ex communi doctrina de autoritate tutorum af-
 ferere, nihil esse quod hic tutor supplere possit, cum infans
 plane nullum judicium habeat, omnino pro vero esset habend-
 dum, quod nulla intentio seu *nullus sensus sit infantis accipi-*
endi possessionem. *c)* Ofilius quidem & Nerva filius etiam sine
 tutoris autoritate possidere incipere posse pupillum, qui sit
 infans, ajunt, quasi nimirum ad acquirendam possessionem
 animo non opus sit, sed corpus sufficiat: eam enim rem, pos-
 sessionem nempe, facti non juris esse, ad ea vero saltem, quæ
 juris sunt, requiri etiam animum. Hanc fuisse Ofilii senten-
 tiam integer contextus ostendit. Unde simul patet, quam
 apte cum eadem cohæreat censura Pauli statim subsequens,
 qua

qua mediante Ofilium secum conciliare studet. Quæ sententia Ofilii, ait, recipi potest, si ejus ætatis sint pupilli, ut intellectum capiant, hoc est, si non sint infantes. Nam hæc conciliatio & statui controversiæ & menti Ofilii repugnat, cujus ratio de possessione, quod facti sit, in infante commodum sensum recipit, in pupillo majore infantia frigidum atque alienum.

a) l. 3. §. 6. l. 8. de A. & A. P. b) l. 1. §. 3. eod. c) respice omnino ad eadem Pauli verba in l. 32. §. 2. eod.

§. 2. Revera igitur inter Jure Consultos veteres de præfata quæstione fuit dissensio nullo distinctionis medio dissolubilis. Quod ipsum clarius patet ex definitione Imperatoria. Ita enim Imperator Decius A. Rufino rescripsit: *a)* Donatarum vel venditarum, aut legatarum &c. rerum quarumcunque tam mobilium quam immobilium a quacunque persona, quæ dominium vel possessionem transferre potest, non solum tutori, sed & infanti ipsi, sive cum sive sine autoritate tutoris vacua possessio tradita corpore solo & absque animo quæritur. Quamvis enim huc usque sint autorum sententiæ diversæ de hac quæstione, affirmantibus eam Ofilio & Nerva, negantibus aliis cum Paulo autoritatem Tutoris requirente, & opposentibus, quod infans nullum habeat judicium, nullum animum, adeoque non possit possidere, hoc est, rem detinere cum animo sibi habendi, tamen consultius videtur interim, licet animi plenus non fuisset affectus infantibus, & imo ex juris computatione plane nullus, nihilominus ipsis possessionem per traditionem seu modum acquirendi derivativum esse quæsitam, idque non tam ex ratione Ofilii, quod possessio sit facti, non juris, animus autem tantum in acquisitione eorum, quæ juris sunt, requiratur, quippe cum non solum hæc subtilitas aperte videatur pugnare cum possessionis definitione, verum etiam possessio secundum doctrinam consultissimi Papiniani *b)* multum ex jure mutuetur; sed utilitatis causa, & ne infantes deterius conditioni sit aliis hominibus, neve privilegium, quod ipsis datum est, quod

scilicet non possint ob deficientiam animi obligari aut puniri, torqueatur in ipsorum odium, & ab acquisitione ipsis utili arceantur. Præprimis cum inutilis hac parte videatur esse subtilitas Pauli, concedentis, infantes autoritate tutorum posse possessionem acquirere non posse sine eorum autoritate. Si enim Paulus utilitatem infantum in ista definitione respexit, & a Juris stricti sententia abstraxit, uti expresse ad utilitatem eorum, quod acquisitionem autoritate tutorum attinet, se respicere profitetur, quid obstat, quo minus, & in apprehensione ab ipsis infantibus sine autoritate tutorum facta, utilitatis gratia possimus admittere, ut per fictionem quandam juris æquitate subnixam, animo sibi habendi res, quas corporaliter tangunt, si modo ab aliis sit ipsis tradita, detinere censeantur: alioquin enim, sicuti consultissimi viri Papiniani responso (a Triboniano in Pandectis per incuriam omisso) continetur, si strictum jus & regulas de acquirenda possessione secundum rigorem sequi volumus, vel ipso Paulo fatente, nec quidem per tutorem possessio infanti poterit acquiri, quia nempe nihil est, quod tutor hic ex voluntate infantis agat aut suppleat.

a) l. 3. C. de A. & Retin. poss. b) l. 49. pr. h. t.

§. 3. Hanc genuinam puto constitutionis Decii paraphrasin, quamvis miris modis distinguant hic Juris interpretes, ut pugnam inter Decium & Paulum tollant, increpantes videlicet glossam, quod primo loco & ipsa huc aliquatenus inclinaverit, & alia potius omnia apprehendentes, vel quasi Imperator loquatur de infante, qui aliquod iudicium habet, vel quod in specie in rebus donatis exceptio a regula Paulina fieri debeat, vel quod res donata hic tradita sit servo infantis, vel quod pertineat constitutio Imperatoria ad crepundia, cum quibus infantes libenter ludunt, vel denique quod res donata infanti autoritate tutoris tradita fuerit. a) Confirmat nos in sententia nostra, quod videamus eandem expositionem non placuisse acutissimo Wissenbachio. b)

a) vide Gloss. ad d. l. 3. C. Brunn. ibid. Fachin. l. 8. c. 19. Donnell.

Donell. Comment. Jur. Civil. lib. 5, c. 11. b) ad d. l. 3. G.
p. m. 82.

§. 4. Ergo Imperatores in dicta quidem lege Pauli sententiam, qua infantes rejecerunt. Cæterum cum Paulus infantibus supra furiosos & dormientes junxerit, an & de his constitutio Imperatoria intelligi debeat? quæritur. Non dicam quæ Pauli fuerit sententia, utrum putaverit furiosum autore Tutore possessionem acquirere posse, sicuti id de infante affirmat. Ad sunt pro utraque sententia in exposita Pauli lege conjecturæ; & si obiter alium textum inspicias, ubi Paulus a) ait, *furiosum nullum negotium contrahere posse; pupillum omnia tutore autore agere posse*, videtur quidem ibi Paulus statuere ab iis, quæ infans tutore autore gerere potest, ad furiosum argumentum non procedere; sed accuratius pensitanti Pauli sententiam apparebit, eum non instituere ibidem comparisonem inter furiosum & infantem, sed inter illum & pupillum infantia majorem. Quicquid vero hujus sit, *se non dubitare* Brunnemannus b) profitetur, *dicendum esse, simpliciter in foro furiosis quæri possessionem per curatorem*, neque immerito, quia in furioso adest eadem utilitatis & æquitatis ratio, quæ in infantibus. Hoc semel admissio, putamus etiam constitutionem Decii ad furiosos esse extendendam ob identitatis rationem, & quod alioquin, ut Imperator loquitur, nec per tutorem furioso possessio posset acquiri. Neque obstat, quod illa constitutio Codicis non videatur admittere interpretationem extensivam, utpote Juri communi derogans. c) Derogat enim, sed ex æquitate, adeoque hæc derogatio favorabilis est, non odiosa, cum nulli hic fiat præjudicium, nisi subtilitati juris. Accedit quod & aliis in jure, quod favorabilia attinet, qualis hoc loco est acquisitio possessionis, in furioso pro consensu habeatur, quod non possit per dementiam contradicere. d)

a) l. 5. de R. J. b) ad l. 1. ff. de A. & A. P. c) per l. 14. ff. de LL. d) l. 2. § 2. ff. solut. matrim.

§. 5. Quæ cum ita sint, non errabimus opinor, si decisio-

nem Decii extendamus etiam ad tertium casum Pauli, *si quis dormienti quid in manum ponat*, & tunc utilitatis causa dicendum esse dormientem acquisivisse possessionem. Nam eadem æquitatis rationes & hic obtinent, si nimirum quis hoc fecerit cum animo transferendi possessionem; de hoc enim casu loqui Imperatorem modo notavimus. Alia enim est ratio acquirendæ possessionis in modo originario, scilicet in occupatione. Ibi enim nihil tam naturale est, quam ut voluntas dominorum rem suam vel possessionem rei suæ in alium transferre volentium exitum habeat, a) unde & leges facile defectum, qui in furiosis & infantibus erat, suppleant & eorum consensum præsumunt; at in acquisitione originaria, cum factum alterius hominis non accedat, sed totum negotium ab animo apprehendentis dependeat, nihil etiam hic est, quod leges supplere possint, præprimis cum facile dari possit occasio ad lites, si lex Decii ad ejusmodi acquisitiones extendere-
tur. Quamvis forte etiam in dormiente acquisitionis originariæ ne quidem quoad corporalem detentionem possit dari exemplum.

a) §. *Per traditionem* 40. *Inst. de R. D.*

§. 6. Illud autem puto esse extra controversiam, possessionem, quæ nobis ministerio corporis alieni, etiam invitis & ignorantibus acquiritur, acquiri quoque dormientibus. *Ita acquirimus possessionem per servum aut filium, qui in potestate est, & quidem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes, sicut Sabino & Cassio & Juliano placuit, quia nostra voluntate intelliguntur possidere, qui eis peculium habere permittimus. Igitur ex causa peculiari & infans & furiosus (cur non itaque & dormiens?) acquirunt possessionem & usucapiunt: verba sunt ipsius Pauli, a) quod & Javolenus approbat. b) Debuisset igitur Paulus in præcedenti quæstione de infantibus & furiosis non ita rigidior esse, cum hic tam facilis fuerit. Nam & hæc assertio, quod quædam nobis ignorantibus acquirantur, si regulam de possessione animo & corpore simul acquirenda pressius sequi velis, cum ea non convenit. Unde*

&

& Paulus hoc loco non ad veram dominorum voluntatem, sed an præsumtam provocat. Et diserte iterum Papinianus: *utilitatis causa singulari jure hoc receptum asserit, ne cogereantur Domini per momenta species & causas peculiarium inquirere.* c)

a) l. 1. §. 5. de A. & A. P. conf. l. 3. §. 12. eod. b) l. 24. eod. c) l. 44. §. 1. eod.

§. 7. Affinis præcedentibus est quæstio de retinenda possessione, quam & ipsam Paulus a) pro dormientibus definit. *Si servus, inquit, meus vel filius, peculiari vel etiam meo nomine quid tenet, ut ego per eum ignorans possideam, vel etiam usucapiam, si is furere cæperit, donec in eadem causa res fuerit, intelligendum est, & possessionem apud me remanere & usucapionem præcedere, sicuti per dormientes quoque eos idem nobis contingeret.* b) Ratio petenda ex dictis Proculi: c) *Si is, qui animo possessionem saltus retinere furere (aut dormire) cæpisset, non potest dum fureret, (aut dormiret) ejus saltus possessionem amittere, quia furiosus (item dormiens) non potest desinere animo possidere.*

a) l. 31. §. 3. de usurpat. & usucap. b) adde Gloss. ad l. 3. §. 3. de A. & A. P. c) l. 27. ff. eod.

§. 8. Ad modos acquirendi dominii pertinet inter alios etiam inventio thesauri, ad cujus detectionem non parum facit fama, unde & in Codice Theodosiano a) prohibitum est, ne quis aliena loca per famam suspecta rimetur. Sed fama profecto occasio esse poterit inveniendi thesauri, non vero est inventio ipsa, neque per famam solam thesaurum acquirimus. Unde maximum stultitiæ exemplum dedit Nero Imperator, quod fidens Cæsellio Basso, Pœno, & homini mentis turbidæ, qui in somno viderat, latere in agro suo ingentem thesaurum, neque autoris aut ipsius negotii fide satis spectata, neque missis visoribus, per quos nosceret an vera assererentur, rumorem ipse ultro auxit ac triremes & delectum navigium misit, qui velut partam prædam aveherent. Dignus profecto non minus stulto populo, qui ut se principis stultitiæ accommodarent, partim occasione arrepta summa facundia & adu-

adulatione servili regimen Neronis commendabant, quasi nona ubertate provenirent terræ, & obvias opes deferrent dii, partim luxuria spe inani suffulta consumeabant veteres opes, quasi oblati, quas multos per annos prodigerent, donec eventus ostenderet, falsa fuisse ac inania Bassi somnia, & divitiarum expectationem inter causas paupertatis publicæ fuisse. Rem fusius narrat Tacitus, *b)* & non dissimile exemplum Principis Italiæ decepti spe vana thesauri ex arte chymica comparandi ex Antonio Possevino recenset Forstnerus. *c)*

a) l. 2. de thesauris. *b)* l. 16. Ann. cap. 1. seqq. *c)* ad Tacit. d. l. p. m. 223.

§. 9. Ad acquisitionem domini pertinet etiam successio si sit testamentaria si ab intestato. A testamenti factione excluduntur inter alios & furiosi, quos uti a Paulo jam aliquoties cum dormientibus comparari vidimus, sic eadem comparandi ratio non displicuit Juliano. *a)* Furiosus, ait, non intelligitur codicillos facere, quia nec aliud quicquam agere intelligitur, cum per omnia & in omnibus absentis, vel quiescentis loco habeatur. Igitur sponte exinde sequitur: quiescentem seu dormientem non posse codicillos vel testamentum facere.

a) l. 2. §. 3. de Codic.

§. 10. Et de his forte nullum est dubium. Sed quid si testator morbo aliquo somnifero laboraverit. An & tum valent testamentum vel codicilli, vel quicunque actus civilis fuerit celebratus? Formemus casum. Ecce, casum proponit Paulus Zachias. *a)* Decesserat vir quidam illustris ex affectu soporoso subet scilicet vel lethargo vel pseudo-lethargo, aut simili, ac paulo ante obitum nonnullas pensiones juxta facultatem, quam habebat, transtulerat; dubitabatur de validitate hujus translationis; eo quod præsumeretur a parte, illum non fuisse in actu translationis sui juris. Jam videamus, quid responderit in hoc casu Zachias.

a) quest. Medico-legal. tom. 3. consil. 29.

§. 11. Initio dicit: extra controversiam fuisse, quod vir ille illustris decesserit ex morbo aliquo soporifero, ac perinde esse, siue lethargus fuerit, siue Coma vel Subet, vel Cataphora vel Catache, vel Caros, cum hi morbi omnes in eo conveniant, quod sensus internos lædant, & vix differant secundum magis & minus, spolientque hominem rationis & memoriæ usum; sequi itaque, quod & ægrotus ille illustris tempore translationis non habuerit mentis & rationis usum. Deinde, si homo somno naturali oppressus non habet rationis usum, multo minus validos esse posse actus ab homine factos sopore ac lethargo detento. Tertio; affectus soporosos apoplexiæ non solum esse finitimos, sed & tunc interficere, si in Apoplexia terminentur, itaque & actus prope mortem maxime celebratos ab homine, qui ex soporoso affectu deficiat, non secus ac ab Apoplectico celebratos esse habendos, & irritos ac invalidos omnino esse. Quarto: Phreniticos non esse mentis compotes; jam vero rationem multo magis lædi in soporosis affectibus, quam in phrenitide. Quinto: Ad translationem pensionum requiri, ut transferens cognoscat momentum translationis, personæ, in quam transferri debet, conditionem ac merita, causam item translationis & alia plura. At in soporosis affectibus tantum abesse, ut homo ad hæc sufficiat, ut ne ad formandas quidem simplices enunciationes sit habilis, quæ sola simplicium apprehensione fieri potest. Neque obstare dictis, quod ægrotans in dato casu interdum annuendo vel renuendo, prout res exposulabat, responderit, quia quotidie alii dementes ita ex consuetudine loquendi respondere soleant, & aliquando in somniis etiam homines moveantur & sentiant, & quamvis per nutum etiam pensio transferri possit, procedere tamen id saltem in iis, qui usu rationis gaudent. Denique non obstare, quod inter soporosos affectus detur unus altero levior, qui parum aut nihil rationis usum turbant, qualem fuisse & hunc in præsentī casu morbum, exinde concludi possit, quod ad ea, de quibus interrogatus fuit, respondit congrue; nam ad ista responderi, omni-

no fuisse soporem in dato casu gravissimum, quod ægrotantem paucas post translationem horas extinxerit.

§. 12. Consilia ut plurimum ad gratiam, quæstum & nudam consulentis relationem scribi, ex Tholosano & aliis observavit Autor Parthenii litigiosi. a) Simile quid Zachiaë in elaboratione hujus consilii contigisse, & infirmitas rationum, quibus assertionem suam firmat, & quæ alio loco in eadem materia docuit, persuadent fere, certe suadent. Nam quod primum ejus præsuppositum attinet, ac si morbi soporiferi omnes in eo conveniant, quod hominem rationis & memoriæ usu spolient, ac consequenter actus eorum haberi debeant pro nullis, de eo in quæstionibus ipsis b) valde fluctuat. Modo enim eandem de Lethargo, Caro, & comate inculcat regulam, addens, quod habendi sint hi homines tanquam mortui, & quod regula: Quod actus, quem quilibet sanæ mentis faceret, etiam teneat in demente, non habeat locum in iis, sed quod omnia eorum gesta sint irrita & nulla, siue gerantur in morbi principio siue in augmento; c) modo ait, forte in principio morbi actum ab infirmo geri posse, ut cum prudentia congruere videatur, & tum posse præsumi, rationem vel parum quid vel nihil omnino detrimenti perensisse. d) Modo observat in specie quoad Coma, id esse vel vigil, quando ægrotantes habent propensionem ad somnum ac facile dormiunt, sed facile etiam excitantur ac parumper evigilant, vel somnolentum. In prioribus rationem minus lædi, & actus eorum irritos esse non debere, si quid faciant, quod quilibet sanæ mentis faceret. e) Denique asserit: f) Quoniam plerique ex iis, qui in febribus insaniunt, cum morti sint proximi, ad mentem parumper redeant; ideo & si constet infirmum lethargicum aut comatosum ante mortem prudentes quosdam actus fecisse, quales fani homines faciunt, locum hic habere conjecturam pro validitate eorum actuum. Quæ omnia cum isto præsupposito parum coherent, & adversus responsum Zachiaë objectiones suppeditant.

a) lib. 2. c. 5. n. 31. p. m. 328. b) lib. 2. quest. Medico-Legal. tit. 1. qu. 13. c) d. l. n. 4. 5. 6. d) ib. n. 7. e) ib. n. 10. f) ib. n. 12. §. 13. In altero argumento, dum a somno naturali ad statum hominis lethargo laborantis argumentatur, præter modo dicta videtur insuper confundere ea, quæ homo iste ægrotans in ipso somno præternaturali gerit, cum iis, quæ gerit in tempore momentaneæ quasi vigiliæ. In illis quidem procedit argumentatio. Sed de illis non erat quæstio. In tertio porro argumento nullum est robur; Et logicus tiro videt, nullam esse in istis connexionem. Lethargus est affinis Apoplexiæ; Ergo quemadmodum Apoplectici carent ratione, ita & Lethargici; Aut: Lethargus in Apoplexia desinens interficit. Ergo actus comasatorum, paulo ante mortem gesti, sunt nullius momenti. Adversus autem quartum Zachias argumentum de Phreneticis desumptum ea, quæ ad primum & secundum notavimus, repetimus: Idemque & intuitu quinti monemus, dum ait, soporosos homines ne quidem enunciationes simplices efferre posse. Valet enim haud dubie hæc assertio in ægrotantibus saltem, dum actu dormiunt. Non valet in præfato casu, cum ægrotans, ut ipse fatetur Zachias, annuendo & alio modo *congrue & prout res postulabat* responderit; adversus quam objectionem Zachias inepte refugium quærit in instantia de dementibus, utpote qui etsi respondeant ex consuetudine, non tamen respondent congrue & prout res postulat. Denique cum Zachias putat in dato casu fuisse soporem non levem, sed gravissimum, quia ægrotans paulo post fuerit mortuus, revocare in mentem debuisset, quæ modo a) ex ipso excerptimus.

a) §. præced. in f.

§. 14. Igitur nobis in supra a) propositæ quæstionis definitione sequestratis affectibus, & relicto isto incerto duce sic procedendum videtur. Quamdiu ægrotans ejusmodi somnum istum non naturalem dormit, nullos actus civiles gerere aptus est. Quando vero, durante etiam adhuc morbo, in statu aliquo vigiliæ momentaneæ est constitutus, ex conjectu-

ris de validitate actus judicari debet, quæ uti propter infinitam suam varietatem certis regulis includi nequeunt, ita nullus tamen dubito, quin valide ex modo gerendi possint extrui, an nimirum ægrotans gesserit eo modo, uti homo sanæ mentis alias eosdem actus gerere consuevit. Sed hic putarem aliquid interesse inter actus ultimarum voluntatum & qui inter vivos dicuntur. In illis, si saltem per nutus ad interrogata alterius respondeat, fere conjectura sumetur, ultimam istam voluntatem esse nullius momenti, quoniam testamentum ad interrogationem alterius factum non validum est. *b)* At in contractibus inter vivos, qui interrogationem alterius non ita respuunt, perinde erit, sive sponte ægrotans voluntatem suam aperiat, sive ad alterius interrogata respondeat, etiam nutu, modo id fiat congrue. Adeoque ego quidem mallem casum a Zachia propositum, quamvis adhuc paululum obscurum, tamen ex iis, quas Zachias ipse refert, circumstantiis in favorem ejus, in quem pensio fuit translata, & pro valore illius translationis definire.

a) §. 10. *b)* arg. l. 21. ff. qui test. fac. possunt, l. 29. C. de Testament. Adde Fachin. l. 10. c. 17. Joh. Georg. Schmid de nutu cap. 20.

CAPUT IV.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN CONTRACTIBUS.

SUMMARIA.

An contractus dormientis valeat? §. 1. An dormiens consensum tacitum habeat? Nova expositio textus Pauli in l. 1. §. fin. de autor. tut. §. 2. An tutor tacito consensu possit auctoritatem interponere? Dd. negant. Notatur Mantica. §. 3. Argumenta negantium §. 4. quibus respondetur §. 5. 6. 7. Explicantur alii textus Pauli, unus in l. 3. de aut. tut. §. 6. alter in l. 1. §. 2. & 3. de tutelis.

telis. Genkina ratio, cur mutus & surdus non possint esse tuto-
res §. 7. Origo erroris communis. §. 8. Dormientes obligantur ex
consensu presunto §. 9. An iuste Caligula dormienti Saturnino
& capite nutantires in auctione venales addixerit? §. 10. Judi-
cium Bochoridis contra Thonidem mercedem propter somnium a
juvene poscentem. §. 11. Resellitur censura Aerodii de isto iudicio
§. 12. Censura nostra de eo & de facto Dionysii citharædam sono
pecuniæ eludentis. §. 13. Juramenta in somniis præstita. Exem-
plum piscatoris ap. Theocritum §. 14. Quid sentiendum de jura-
mento Evagrii somniantis? §. 15. Vota in somniis facta an obli-
gent? §. 16. Jeiunia Pontificiorum ex ipso Jure Canonico impu-
gnata. Somni causa jejunantibus cibis permissus §. 17. Ad quid
teneatur, qui in venditione servum vigilacem esse promisit? §. 18.
Servus in somno urinam faciens an redhiberi possit? §. 19.

§. 1.

Ita sensim simul ad actus inter vivos sumus perducti. Unde
quæritur, an contractus dormientis valeat? Pro affirmati-
va dici poterat, in dormientibus mentem quandoque vigilare
& rationatricem partem sua munia obtinere. Sed facit tamen
maxime pro negativa, quod licet in somniis homo quando-
que eadem facere videatur ac dicere, quæ extra somnum fa-
ceret aut diceret, & ita ratio videatur sui juris esse, vere tamen
sopita est & dormiens voluntate caret, ita ut neque loquatur
neque faciat, quod mens & voluntas facere ac dicere dictaret,
sed prout phantasia varias rerum imagines rationi offerens ex
his etiam ea, quæ neque sunt neque ullo modo fuere, dormi-
entem effutire cogit. a)

a) Zach. qv. Medico-Legal. lib. 2. tit. 1. qv. 12. n. 6. & 9.

§. 2. caret itaque dormiens consensu expresso. An &
tacito? Sic videtur. Quoniam consensus tacitus saltem ex fa-
ctis personarum, per expressum consensum mentem suam de-
clarare valentium elicitur. a) Itaque etsi alias secundum tri-
tam regulam, qui tacet, consentire videatur, & patiens, ut pro
ipso fidejubeam, habeatur pro mandante, b) non tamen id pro-

cedet in furioso, non procedet in dormiente. Atque hoc ipsum inculcare voluisse Paulum ego arbitror, cujus verba sic περιφράζω : c) Tutor etiam si alias, si præsens sit negotio & taceat, auctoritatem suam interposuisse censeatur, tamen si invitatus sit retentus per vim, & taceat vel patiatur pupillum cum alio contrahere, non valet, quod agitur; neque enim præsentia corporis sufficit ad auctoritatem; sed maxime requiritur præsentia animi; quæ eo casu si invitatus fuerit tutor retentus ex sola taciturnitate non poterit elici; quoniam conjectura ex taciturnitate desumpta eliditur per conjecturam a violenta detentione petitam. Igitur neque sola præsentia corporis, neque ei adjuncta taciturnitas tutoris sufficit ad tacitum tutoris consensum & auctoritatis interpositionem inferendam, ut si somno, aut morbo comitiali occupatus tutor præsens fuisset & tacuisset.

a) vid. Dn. Præsid. Philos. juris §. 129. seqq. b) l. 6. §. 2. l. 18. mand. c) in l. 1. §. fin. de auctorit. tut.

§. 3. Hanc periphrasin arbitror textui Paulino esse convenientissimam, etiam si facile prævideam, quid adversus eam opposituri sint, quibus forte non arridebit. Quid enim, inquit, hoc novæ rei est, asserere: tutorem posse auctoritatem suam interponere consensu tacito? Cum tamen communis Jurisperitorum doctrina sit; ad tutoriam auctoritatem requiri, ut præsens loquatur, non ut taceat. Hic fateor equidem, si auctoritate esset pugnandum, non legibus, me jam ad angustias esse redactum; ita quotquot evolvere licuit commentatores ad Pandectas, vel quæstionem hanc omittunt, vel non nisi expressam tutoris auctoritatem agnoscunt. a) Apud solum Mantecam, quem credebam controversiam istam in opere de tacitis conventionibus fusiùs tractasse, sequentia saltem obiter & alieno loco b) posita lego. Si pupillus, ait, habeat tutorem, cum tutoris auctoritate potest societatem contrahere; c) nec tacita societas, quæ colligitur ex actibus tutoris, excluditur. Nec verbis opus est, quando proceditur per actum facti, d) licet verba sint necessaria, quando tutor interponit auctoritatem in iis, quæ

quæ procedunt per actum verbi. e) Itaque forte per distinctionem lis tolli poterit, in actu verbi expresso consensu tutoris esse opus, in actu facti tacitum sufficere. Sed quid est jam actus facti & verbi? Nescio sane an ipse Mantica hanc distinctionem intellexerit. Et urgebunt communis sententiæ auctores, non probasse Mantica, sufficere aliquando tutoris consensum tacitum, cum textus ab eo adductus f) id saltem notet, posse tutorem possessionem rei pupillaris antea sibi venditæ privata autoritate acquirere &c.

a) vid. Dn. Struv. Exerc. 31. th. 41. Brunnem. repet. parat.

Wesenb. ad h. t. de autor. tut. qv. 16. Strauch. dissert. 5. th.

28. Plurescitatur fufius hanc quæftionem tractans. & vesti-

gia vulgaria premens Schmid de nutu cap. 15. n. 17. usque

ad n. 26. b) de tac. & omib. convent. lib. 6. tit. 13. n. 6. seq.

p. m. 385. c) l. ut in conductoribus ad fin. ff. pro socio. d) l.

78. §. 1. ff. de contrah. emt. e) l. 1. in f. ff. de autor. tut. f)

d. l. 78. §. 1.

§. 4. Igitur linquamus Mantica & soli in arenam descendamus cum communi Doctorum schola. In confesso est, neque negabunt, credo, in genere consensum non saltem declarari posse per verba, sed & per facta, inter quæ suo modo etiam est silentium. a) Jam qui dicunt, autoritatem tutoris, quæ species est consensus, tacitis ejusmodi modis non posse declarari, exceptionem tradunt a regula, in qua non considerandum, quot & qui illam proponant exceptionem, sed quam bene proponant, hoc est, quæ arma adversus nos, qui nos sola defendimus Regula, ex legibus afferant. Provocant ad ipsum Paulum nostrum. Tutor, ajunt, ex Pauli doctrina tum demum autor fieri dicitur, si se probare dicit, (en consensum expressum) id quod agitur. b) Quid quod idem Paulus mutum a tutela rejicit, c) quod non possit autoritatem præbere, (ist est, suppleat, non potest loqui, si enim taciturnitas sufficeret, & mutus tutor esset, quia hic perpetuo tacet) & adhuc clarius, surdum arcet a tutela, d) quia non tantum loqui tutor debet, sed & audire. Ergo, pergunt, vides, quod tutor in au-

tori-

toritate sua interponenda loqui debeat. Quin & ad nostrum, quem paraphrasi modo vestivimus, Pauli textum provocatur, & quod Paulus ibi dicat, non sufficere corporis præsentiæ ad auctoritatem: *a)* Ergo nec silentium, inferunt. Quid quod & Julianus trahitur in partes: qui non multum interesse docet, abfuerit tutor a negotio vel præsens id ignoraverit. *f)* Idem est, addunt, si præsens tacuerit.

a) vide modo dicta §. 2. *b)* l. 3. ff. b. t. *c)* l. 1. §. 2. de tutelis. *d)* d. l. 1. §. 3. eod. *e)* d. l. 1. §. 1. de aut. tut. *f)* l. 14. ff. eod.

§. 5. Sed straminea profecto sunt arma postrema duo, nullum impetum plane regulæ inferentia. Quid putas? Si Paulus in textu nostro sub corporali tutoris præsentiæ etiam omne scientis silentium voluisset includere; annon inepte & sine ulla, etiam levissima, causa circumstantias de taciturnitate dormientis aut morbo comitiali laborantis addidisset. Quid enim somno aut morbo opus, si quæcunque taciturnitas vigilantis & sani hominis eundem effectum producit. Annon Julianus minus sufficienter cum absente tutore comparasset præsentem & ignorantem, si idem esset effectus præsentis scientis & tacentis? Alia ut jam taceam.

§. 6. Priora autem duo argumenta fortiora sunt in speciem, aque postremis differunt, ut arma videlicet cerea a stramineis. Igitur operam dabimus, ut lumine paraphraseos nostræ allato & ipsa liquecant. Initio quod putant Paulum auctoritatem definire per approbationem ore prolatam, falluntur egregie. Res plana est: *a)* Etiam si non interrogatus tutor autor fiat, valet auctoritas ejus: Exempli gratia; Cum se probare dicit id quod agitur; aut præsens in negotio & sciens tacet, vel alio modo, ut nutu, consensum suum non interrogatus tacite declarat. Hoc ipsum enim, quod non interrogatus hæc faciat, est multo magis autorem fieri, quam si ea a Tutore ad præcedentem interrogationem applicentur, cum
in

in præcedente interrogatione major lateat dubitandi ratio, ac si tutor non statim in ipso negotio, sed eo finito demum & sic incongrue autoritatem interposuerit, quæ dubitandi ratio in altero casu ne quidem habet locum. Breviter: Paulus hic nequaquam definit autoritatem tutoris, neque prolationem verbis elatam taciturnitati tutoris opponit; sed saltem spontaneam approbationem verbis significatam, comparat cum approbatione verbis significata ad præcedentem interrogationem. Igitur etiam si in paraphrasi ea, quæ de tacito consensu interspersi, omittantur, nihil tamen ex verbis Pauli adversus communem regulam poterit desumi.

a) d. l. 3. ff. de aut. tut.

§. 7. Similiter de muto & surdo res est facilis. a) Mutus, ait, tutor dari non potest a Magistratu aut testatore, quoniam tales tutores dandi sunt, qui apti sunt & habiles ad rite gerenda pupillorum negotia. Jam vero mutus tutor autoritatem præbere non potest. Nam non poterit expressis verbis consensum suum declarare. Neque conjecturis, quæ alias faciunt tacitum consensum, hic est locus. Patientia enim & taciturnitas in solis hominibus, qui fari possunt, tacitum consensum eliciunt. Ideo enim qui tacet, aliquando pro consentiente habetur, quia debuisset loqui, si voluisset dissentire. Similiter surdum non posse dari tutorem plerique probant. Etsi enim in contrarium afferre velis, surdum & expressis verbis consensum suum declarare posse, & consequenter etiam tacite; tamen aliud requisitum consensus tam expressi quam taciti deficit, scilicet, quod non facile intelligat, quid geratur in ipso negotio, quoniam non audit. Non vero tantum loqui, sed & audire tutor debet.

a) d. l. 1. §. 2. & 3. de tutelis.

§. 8. Quæ cum ita sint, miraberis forte, cur Doctores communiter tacitum consensum ab autoritate tutoris excludant. In promptu causa est. Docuit id primum Glossa. a)

Imo etiam, inquit, si tacet, (tutor) videtur autorari; si sciat, quod sit, & sit præsens &c. Sed hæc non placent. Imo oportet eum loqui, ut hic. Facile jam poteris imaginari, quanta reverentia primi Doctores, qui Glossatorum spura lungebant, oraculum hoc assumferint, idque per traducem ad successores suos propagaverint, usque dum de ejus veritate non amplius fuerit dubitatum.

a) ad l. 3. de aut. tutor. lit. l. 1. b) l. 46. de O. & A. c) l. 24. §. 1. eod. d) l. 3. §. 5. de negot. gest.

§. 9. Jam in viam. Etsi consensu tacito pariter & expresse careant dormientes, non tamen idem plane dicendum est de consensu præsumto. Hunc a tacito consensu inter alia & sic differre alibi a) jam ostendit Dn. Præses, quod tacitus consensus simul sit causa verorum contractuum, præsumtus quasi contractuum, quodque tacitus sit verus consensus, præsumtus autem proprie consensus non sit, cum & invitos obliget, & qui consensus alias plane non sunt capaces, ut sunt furiosi, infantes &c. Hoc ipsum Paulus innuit: *Furiosus, ait, & pupillus, ubi ex re, id est, ex quasi contractu, actio venit, obligantur etiam sine curatore*, ut in judicio communi dividundo; b) & Pomponius: c) *Ex quibus causis ignorantibus nobis actiones acquiruntur, ex iis etiam furiosi nomine incipit agi posse, v. g. si quid legetur ei, aut per fideicommissum relinquatur; unde & Ulpianus docet: d) Si furiosi negotia gessi, adversus eum competere mihi negotiorum gestionem.* Si igitur ex quasi contractu furiosi & infantes obligantur, obligabuntur & dormientes, quippe quos cum furiosis & infantibus comparari jam vidimus aliquoties.

a) vid. ejus Philos. juris §. 133. b) l. 46. de O. & A. c) l. 24. §. 1. eod. d) l. 3. §. 5. de negot. gest.

§. 10. Ex dictis hætenus jam facile dijudicare poterimus casus quosdam speciales. De Cajo Caligula sequentia refert Suetonius: a) *Auctione proposita reliquias omnium spectaculorum* (id est gladiatores, qui spectaculo superstites remanserant).

rant) *subjecit & venditavit* (Caligula) *exquirens per se pretia,*
usque eo extendens, ut quidam immenso coacti quædam emere
ac bonis exuti venas sibi inciderent. Nota res est; Aponio Satur-
 nino inter subsellia dormitante, monitum a Cajo præconem, ne
 prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret:
 nec licendi finem factum, quoad tredecim gladiatores HS nona-
 gies ignorantibus addicerentur. Injuste omnino & per scelus Ca-
 ligulæ. Et si enim in auctionibus licitatores non tantum per
 verba, sed & tacite consensum suum declarare possint, unde
 non solum olim frequentatum fuit, ut digito sublato in aucti-
 one quis se licitatore proferretur, *b*, sed & nullum dubium
 remaneat, quin & nutu aliquis licitare possit; tamen, ut supra
 diximus, nutus & similia signa consensus taciti in dormienti-
 bus pro talibus non habentur, inter homines certe; inter be-
 stias enim, v. g. hirco, signa inter homines recepta non distin-
 guere valenti, id vitio verti nequit, si in somno frequenter nu-
 tantem cornu feriat arbitratus nutationem esse signum, quod
 dormiens cum ipso se exercere velit, quale quid Poëtæ suo
 accidisse jucunde narrat Gallorum Satyricus Scarron. *c*)

a) in vita ejus cap. 38. b) Franc. Mod. Novantiq. lect. epist.
105. Hillig lib. 23. Donell. enucl. cap. 14. lit. C. c) dans le
Roman Comique second. part. chap. dern.

§. II. Majore impudentia actionem adversus juvenem
 instituit scortum Ægyptiacum. Historiam recenset Plutar-
 chus, *a)* ex quo pro more fusius, & momenta juris intersper-
 gens, eam inter res judicatas retulit Petrus Ærodius; *b)* *In Æ-*
gypto, inquit, quidam fuit adolescens Thonides meretriculæ
amore deperditus, quæ cum adeo magnam pecuniam posceret, ut
desperaret, ea unquam potiri posse: accidit ut ex nimio & assi-
duo desiderio somniaret, quæ vigilans efflagrabat, quo in somnio
adeptus est quasi rebus ipsis & factis expleta libidine, ut desi-
neret meretriculam sollicitare ac persequi; Nam ex umbra didi-
cerat, quam res ipsi vana futilisque esset. Et hoc Archediceæ
quoque adolescenti erga meretricem quandam Naucraticam eve-

nisse narrat *Ælianus*. Ignari rerum imagine gaudent. Sed quid illa *Ægyptia*? Adolescentem in ius vocat; postulat mercedem imaginarii huius & simulati concubitus. Nihil enim interesse, quomodo potitus sit amore, dummodo sit potitus. Secundum *Protagoram* (ut est apud *Platonem* in *Theæteto*) apparentia perpetuo ei, cui apparent & quoquo modo appareant, ita vera esse, non solum modo videri. Quid ad hoc adolescens? nescio, nisi id fortasse: *Præsidem* ius de his mercedibus non dicere. *Bochoris* sane, qui præerat huic cognitioni, iussit adolescentem pecuniam afferre, quæ petebatur: Nam meretricem cum sit meretrix non turpiter petere, non impudenter: *Numeras*, Appende, inquit. Hic cum meretricem affectam numeratione illa & spe animadvertisset: Satis est, habet (inquit) imaginis imaginariam mercedem, & adolescentem suam pecuniam habere iussit. Sic *Dionysius* cum *citharædo*, quo melius caneret, plus pecuniæ promississet; & crastina die *citharædus* pecuniam peteret: Non rem, inquit, promisi, sed voluptatem pro voluptate. At iudicium *Bochoridis* non placuit *Lamiae*. Haftenus *Ærodius*. Non enim, ut insonnium, agebat *Lamia* & ipsa *Demetrii* scortum, juveni amorem, ita umbra meretrici cupiditatem auri ademnit. c)

a) in *Demetrio* p. m. 788. b) lib. 10. tit. 19. p. m. 639. c) vide *Plutarch.* d. l.

§. 12. Nobis vero non placet iudicium *Ærodi*, aliud pro adolescente proferre nescientis, quam quod *Prætor* de mercedibus ejusmodi meretriciis pronunciare non soleat, comparantisque hanc *Bochoridis* sententiam cum facto *Dionysii*. Nam adversus istam adolescentis exceptionem ipse *Ærodius* longe melius pro meretrice institit: *Prætorem* omnino de his mercedibus cognoscere, cum meretrix turpiter quidem faciat, quod sit meretrix, non autem turpiter accipiat mercedem meretriciam, cum sit meretrix. a) Deinde factum *Dionysii* injustum est, sententia *Bochoridis* iusta. Apposite *Aristoteles* b) interprete *Lambino*: Simile est, ac si quis nihil consequatur, cum id, quod cupiebat, non consequitur. Qua-

Quale illud est de citharædo quodam, cui is, qui promiserat, quanto melius caneret, tanto se plura daturum, mane promissam mercedem exigenti voluptatem se pro voluptate reddidisse respondit. Si hoc igitur volebat uterque, satis illi factum esset, si hic oblectationem, ille questum atque utilitatem petebat; & hic habet, quod voluit, ille non habet, non fuerit legi societatis cumulate satisfactum. Vides quam hæc conveniant cum iis, quæ Lamia objiciebat. Igitur Lamia quidem non ut scortum, sed ut Philosophus fuit locuta; parum abest quin Ærodius scripserit φιλοσόφος.

a) per l. 4. §. 3. de cond. ob turp. caus. adde omnino Dn. Præsid. not. ad Strauch. Dissert. 22. th. 9. p. 309. seqq.

§. 13. Quid ergo nos ad ista? Longe dissimillima putamus esse Dionysii factum & sententiam Bochoridis. Promiserat Dionysius citharædo, tenebatur ex promisso actione conducti. At adolescens meretrici nihil promiserat, nulla competebat Thonidi adversus eum actio, non ex contractu, qui non aderat, neque adfuisset, etiamsi in somnio ipsi promississet petitam summam, nam nec promissa somniantium eos obligant, præprimis cum & ulterius in dato casu promissionis acceptatio ad introducendam obligationem perinde necessaria defecerit. Non ex delicto etiam. Nam etsi maxime hic ab adolescente peccatum fuisset, non tamen propterea peccatum hoc attigit Thonidem. Quod si in quasi contractibus forte refugium velit quærere meretrix, qui potissimum in istis fundantur æquitatis regulis, quod nemo debeat locupletari cum alterius damno, & quod beneficium nemini debeat esse damnosum; neque sic tamen lucrabitur quicquam. Nullo beneficio affecit ipsa adolescentem; si enim fuisset beneficium, umbra id præstitit; ergo umbræ etiam, non Thonidi solvendum quod postulabatur. Demus lucrum sensisse adolescentem in somno, non erat id cum damno Thonidis conjunctum. Interceptio quippe lucri in ista regula pro damno non habetur. Hæc puto pro adolescente fuisse asserenda; atque eadem ex parte puto sufficere pro excusando facto Dionysii,

nyfii, prout id refertur a Plutarcho. *a)* Ille citharædo, qui in *SPECTACULO* quodam placebat, cum magnum præmium *OSTENDISSET* se daturum, nihil post dedit, quasi gratiam illi retulisset. Quamdiu enim inquit oblectasti cantu, tamdiu spe oblectatus es. Hoc modo si idem retulisset Ærodius, magis fuisset accommodum. Ita minimæ circumstantiæ variant jus.

a) de audiendo p. m. 11.

§. 14. Facile etiam ex dictis dijudicari potest, quid sentiendum sit de juramentis in somno præstitis, quibus aliquid promissum fuit. Cum enim juramenta hæc sint accessiones promissionum, non saltem jure naturali, *a)* sed & jure civili, *b)* novum effectum non producant, verum si ipsa promissio sit inefficax, non sustinebit eam juramentum; Aliud tamen hætenus observat jus Canonicum, *c)* volens ut ea juramenta servantur, quæ salva salute æterna possunt servari. Sed hac differentia non obstante quoad juramenta a dormientibus præstita, inter jus Civile & Canonicum non esse differentiam arbitror, cum communiter Canonistæ dictam juris Canonici regulam de jurejurando, quod salva salute æterna servari potest, ad juramenta, quæ a personis ratione non gaudentibus fiunt, quales sunt infantes & furiosi, non extendunt. Itaque frustra timebat perjurium piscator ille apud Theocritum, *d)* qui in somno postquam, somniaverat se cepisse aureum piscem insignis ponderis, simul juraverat, se posthac in mari non positurum esse pedem, sed in terra mansurum. Nam ei recte regerit hospes: *At tu ne verearis: non enim jurasti; nam neque piscem aureum vidisti, aut nactus es, tales autem visiones similes sunt mendaciis. Nam si vigilans nec dormiens tu loca illa perquiras, tum spes Somniorum carneum piscem requireret, ne moriaris fame, licet in aureis somniis.*

a) vide Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. c. 2. §. 6. seqq. *b)* l. 7. §. 16. de Pact. l. 5. C. de LL. *c)* cap. 28. x. de jurejur. junct. cap. 2. de Pactis in 6. *d)* Idyll. 21. quod inscribitur ὁ ληϊς.

§. 15. Sed quid dicemus de juramento Evagrii, quod recenset Sozomenus: *a)* Hunc (Evagrium) formosum aspectu &

& vestitu exquisitum cum quidam e magistratum numero Zelotypia laborans notum suæ conjugii ac familiarem esse intellexisset, mortem ei machinari cepit. Atque dormienti Evagrio cum cades per insidias reipsa inferretur, dicunt visionem quandam terribilem illam quidem sed! non solutarem divinitus oblatam esse. Videbatur enim videre se in maleficio quodam deprehensum esse & catenas ferreas manibus ac pedibus injectas. Cumque jam deduceretur ad iudicium & supplicio afficeretur, ad se quandam accessisse, demonstrasse librum evangeliorum, pollicitum esse, si urbe egrederetur, se e vinculis eum soluturum; iusiurandum ab illo postulasse, quod ita faceret; se autem manu ad librum admota iurasse se id sine dubio facturum. Itaque e vinculis exemptum & illico foras solutum esse. Sicque divinæ visioni sibi secundum quietem objectæ obsequentem periculum evitasse. Hic, ut mentem nostram in pauca contrahamus, nullum est dubium, quin præstatio ejus, quod Evagrius in somno iuraverat, ipsi fuerit utilissimum, de justitia saltem quaeritur. Non injuste fecit quod exierit, quia hic actus etiam absque iuramento ab eo fieri poterat. Sed numne etiam non fecisset injuste, si contempto iuramento mansisset in urbe? Ita quidem videri posset, si vestigia modo in præcedentibus dictorum presse sequi velimus; sed sola circumstantia, quæ in somnio Evagrii accessit, quod somnium ejus fuerit divinum, contrarium suadet; divinis autem somniis haud dubie obsequium præstare debemus.

a) *Histor. Eccles. lib. 6. c. 30. p. m. 156.*

§. 16. Neque tamen in eo, quod generaliter de iuramentis in somno diximus, turbare nos debet, quod objici possit: in iuramento invocari nomen divinum, aut, quod iuramentum piscatoris apud Theocritum attinet, id referendum esse ad vota, in quibus promissio fit immediate Deo, nam nec hæc circumstantia in se considerata novam licentiam aut novam obligationem introducit; sed vel maxime ex reliquis promissionum & votorum requisitis est dijudicanda. Notabilis hanc in rem est Canon Concilii Africani a) a Gratiano in decre-

cretum b) relatus: Placuit, ut altaria, quæ passim per agros & per villas tanquam memoria martyrum construuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab episcopis, qui locis iisdem præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut, qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus aut reliquiæ certæ sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanēs quasi revelationes quorumlibet hominum ubicunque constituuntur altaria, omnino reprobentur.

a) can. 14. Concil. Carthag. 5. in summa Caranzæ p. 181. b) can. 26. dist. 1. de consecr.

§. 17. Inter vota alias referri potest & votum jejunii, quod uti cæteris paribus non simpliciter damnat Ecclesia nostra; ita abusus ejus Pontificiis non infrequens vel ex ipso tamen Juris Canonici corpore refutari poterit. Quid enim aliud faciunt, qui immodice jejunio dant operam, quam ut meritis jejunii, tanquam bono aliquo opere inflati, opera charitatis omittant, aut certe sanitatem corporis & sensuum integritatem per jejunia & ea subsequentes vigilias frequentes destruant: Atque hi sibi dictum putent, quod ex Hieronymo retulit Gratianus. a) Non mediocriter errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel jejunium charitati aut vigilias præfert sensus integritati, ut propter abstinentiam immoderatam — amentia aut tristitia notam incurrat. — Audiant itaque, qui ea, quæ necessaria sunt, corpori subtrahunt illud, quod per Prophetam Dominus loquitur: (Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum) de rapina vero holocaustum offert, qui sive ciborum nimia egestate vel somni penuria corpus immoderate affligit &c. Quanquam & ipsi Canonistæ in jejunii consuetis, (quæ ex Zachariæ quidem sententia b) ab antiquorum jejunii multum dissident, ut illorum respectu vix credat carnem ab iis notabiliter

biliter affligi potle) concedant personis jejunantibus, antequam cubitum eant, coenulam aliquam somni causa, in cuius rationes & quantitatem fusius inquit ipse Zachias. c)

a) can. 24. dist. 5. de consecr. b) quæst. med. leg. lib. 5. t. 1. qu. 9. n. 1. c) d. qv. 9. per. integr.

§. 18. Antequam ad obligationem ex delictis oriundam progrediamur, non possum non corollarii quasi loco subungere responsum Caji. Constat actionem redhibitoriam non tantum ob morbum vitiumve, sed & ob promissum institui posse. a) De posteriori itaque casu sic Jure Consultus: b) Si quid venditor de mancipio affirmaverit, idque non ita esse emtor queratur, aut redhibitorio aut æstimatorio, id est, quanti minoris, iudicio agere potest; verbi gratia, si constantem aut laboriosum, aut curracem, vigilacem esse, aut ex frugalitate sua peculium acquirentem affirmaverit, & is ex diverso levis, protervus, desidiosus, somniculosus, piger, tardus, comesor inveniatur: hæc omnia videntur eo pertinere, ne id, quod affirmaverit venditor, amare ab eo exigatur, sed cum quodam temperamento, ut si forte constantem esse affirmaverit, non exacta gravitas & constantia, quasi a Philosopho desideretur, & si laboriosum & vigilacem affirmaverit esse, non continuus labor per dies noctesque ab eo exigatur, sed hæc omnia ex bono & equo modice desiderentur. Idem & in cæteris, quæ venditor affirmaverit, intelligimus. Atque hæc quidem Oedipo non habent opus.

a) l. 38. §. 10. de Ædil. Edict. b) l. 18. pr. eod.

§. 19. Major scrupulus ex iis nasci posset, quæ in eodem capite de servo, qui urinam facit, ex Pedio scriptum reliquit Ulpianus, a) eum pro sano habendum esse, si somno vinoque pressus aut ex pigritia surgendi in lecto urinam faciat; non esse sanum, si vitium id proveniat ex vitio vesicæ. Hic enim disquirendum foret, an ea, quæ Jctus de somno vinoque affert, etiam disjunctive procedant, ut nec is ut non sanus redhiberi possit, qui solo somno sepultus lectum conspurcat, quorsum inclinatur Gothofredus, b) an vero præcise de eo, qui somno & vino conjunctim pressus sit, loquatur, quod nobis videtur

probabilius. c) Sed cum ædilitii edicti quoad fervorum venditionem hodie rarius sit usus, quæstionem hanc dirimendam relinquimus Medicis.

a) l. 14. §. 4. eod. tit. b) ad d. l. 14 lit. b. c) conf. Zach. quæst. med. leg. l. 2. tit. 3 qv. 15. n. 12. f. m. 219.

CAPUT V.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN DELICTIS.

SUMMARIA.

Exponitur l. 27. §. 9. ad l. Aquil. de servo, qui ad fornacem obdormivit. §. 1. An dominus ovium de damno dato conveniri possit, cujus opilio dormiens in causa fuerit, ut oves alteri damnum darent? §. 2. & 2. Medicus si opium præscripserat, & pharmacopæus dedisset opium, uter teneatur propter damnum datum? §. 4. Quid si Pharmacopæus ex proprio instinctu opium dedisset? §. 5. Quid si minister Pharmacopæi ex negligentia opium subministrasset? §. 6. Somnia ap. Romanos Imperatores quandoque Lege Julia majestatis notata. §. 7. Quatenus ob cogitationes quis habeatur pro reo majestatis? §. 8. Rationes pro justitia punitorum somniorum in hoc crimine. §. 9. Distinctione controversia sopitur. §. 10. Abusus legis Juliae ap. Romanos tempore potissimum Tiberii, §. 11. item tempore Neronis, ubi somnus in spectaculis erat periculo. §. 12. Factum Ptolemæi Aristomenem, qui eum a somno excitaverat, interficientis. §. 13. Pæna parentum, infantes in somno opprimentium §. 14. Pæna noctambuli aliquem interficientis §. 15. 16. 17. An aggressus a noctambulo possit ipsum interficere? §. 18. Sub. prohibitione vendendi veneni §. 19. an comprehendatur opium? §. 20. 21. Maleficium somnificum. §. 22. Divinatio ex somniis an sit magicæ species? §. 23. Ea jure divino §. 24. & humano olim prohibita.

ta. §. 25. *Somnia lasciva an pœna obnoxia?* §. 26. *Quid si noctambulo aliquam per vim stupret?* §. 27. *Quid si vigilans stupret dormientem?* Explicatur Const. Elect. 26. part. 4. contra Carpzovium §. 28. 29. *Lenocinium committitur etiam per simulationem somni.* §. 30. *Pœna militis dormientis in excubiis.* §. 31. *Pœna sacerdotis ob somnum intempestivum confessionem revelantis.* §. 32. *Somnus in templo non captandus, præprimis tempore cultus divini.* *Vigilie in cœmeteriis prohibita.* *Luxus circa somnum.* §. 33.

§. 1.

DElicta, ut notum est, sunt vel publica vel privata. Inter privata est damnum legis Aquiliæ, cujus intuitu de eo, qui ad fornacem obdormivit, est elegans textus Ulpiani: *a) Si fornicarius servus coloni, qui ad succendendam & custodiendam fornacem habebatur, ad fornacem obdormisset, ignemque non extinxisset vel munivisset, ne evagetur & incendio oborto villa fuerit exusta; Neratius scribit, colonum ex locato conventum præstare debere damnum datum; quod tamen non in universum procedet, sed tum demum, si negligens in eligendis ministeriis fuit, aut alias debitam patrisfamilias diligentiam non adhibuit. Cæterum si alius servus ignem subjecerit fornaci, alius negligenter custodierit, aut prope fornacem obdormiverit, & incendium fuerit obortum, nullaque culpa colono imputari possit, an ex istis tenebitur qui subjecerit, an qui non custodierit aut obdormiverit? Nam pro singulis est ratio dubitandi. Qui enim negligenter custodit, nihil fecit, ex quo damnum oriretur, qui recte ignem subjecit, non peccavit, qui obdormivit, rem naturalem passus est. Quid ergo est? Puto liberandum quidem esse eum, qui ignem recte subjecit; utilem autem legis Aquiliæ competere actionem tam in eum, qui ad fornacem obdormivit, quam in eum, qui vigilans negligenter custodit. Nec quisquam dixerit, in eo, qui obdormivit, rem eum humanam & naturalem passum, cum deberet vel ignem extinguere, vel ita munire ne evagetur, & ita non tam propter actum dormiendi, quam propter omissionem actionis, quam vigilans facere debebat, actio adversus ipsum concedatur.* Usus hujus textus

insignis est adversus eos, qui putant, legem Aquiliam coercere tantum culpam commissionis, non omissionis. *b)* Expresse enim hoc loco ob omissionem extinctionis concedi JCtus asserit. Et quamvis idem Ulpianus alio in loco *c)* sibi hac parte videatur contradicere, dum dicit, usufructuarius, qui agrum non proscindit, qui vites non subserit, item aquarum ductus corrumpi patitur, lege Aquilia non teneri: sunt enim hæc exempla omnia culpæ omissionis; tamen non deest, quod huic objectioni respondere possimus. *d)*

a) l. 27. §. 9. b. t. *b)* quos inter est Zæsius ad ff. ad l. Aquil. n. 7. c. l. 13. §. 2. de usufr. *d)* vide prolixius Dn. Præsid. ad Strauch. diss. 19. th. 10. p. 254.

§. 2. Affinis præcedenti casui est, & ad ulteriorem expositionem legis Ulpianæ facit, si opilio dormiens in causa fuerit, ut oves pastu vel alio modo alteri damnum dederint; Nul- lum enim hic esse dubium arbitror, quin opilio ob culpam commissam legis Aquiliæ actione conveniri possit. *a)* Sed an dominus ovium eadem actione teneatur, ut is, cui damnum datum est, electionem habeat, utrum dominum vel opilio- nem convenire velit, quæritur. Sunt qui hoc statuunt, eo ipso in culpa dominum constituentes, quod elegerit pasto- rem nequam. *b)* Sed verior nobis videtur sententia adversa. Et quod de culpa domini afferebatur ex textibus juris Romani, ad rem præsentem non conducere putamus. Aut enim cir- ca res proprias utitur quis opera hominis negligentis, aut cir- ca res alienas. Ibi ipse sibi imputare debet & de se queri, si da- mnum patiatur, *c)* non tam quod culpam aliquam commise- rit, quam propter suam facilitatem. *d)* Nec hoc eo pertinet, ut in ipsum aliqua detur actio, sed ne ipsi detur, quamvis nec hoc quidem sit perpetuum, non dari actionem ei, qui ex ne- gligentia amici sui, quocum contraxit, damnum sensit, sed pro varietate contractuum variet, & in allegatis §. §. potius ad ob- jectionem tacitam videatur responderi, quam genuina reddi ratio actionum ibi limitatarum. Ubi vero quis opera homi- nis negligentis utitur circa res alienas, ibi culpam ei aliquam im-

imputari interdum (nam nec hoc *e*) est perpetuum) & ob hanc eum conveniri posse non negamus. *f*) Sane ad actionem locati culpa ista putativa sive præsumpta non sufficit, sed requiritur, ut veram admiserit conductor, *g*) utve revera negligens fuerit in eligendis ministeriis. *h*) Quod si nostrum casum ad præmissa exempla examinemus, aliena omnia deprehendemus & nihil facientia ad rhombum. Qui ovibus in agro, ubi jus sibi est, pascendo præficit opilionem, circa res proprias versatur. Jam si opilio ex culpa oves in alieno damnum dare patiatur, dominus qui id prævidere non poterat, nihil peccavit. Nec electio opilionis semper est penes dominum pecoris. *i*)

a) arg. l. ult. C. de lege Aquilia. *b*) §. fin. Inst. de societate §. fin. vers. cum enim Inst. de Obl. quæ quasi ex delict. l. si servus servum 27. §. si fornicarius 9. ff. ad L. Aquil. l. videamus 11. pr. ff. locati. *c*) d. §. fin. Inst. de societate. *d*) ut §. præterea 3. quib. mod. re contrah. oblig. *e*) vid. l. f. pr. & §. 4. ff. naut. caup. stabul. *f*) d. §. fin. Inst. de oblig. quæ quasi ex del. *g*) d. l. 11. ff. locati. *h*) d. l. 27. §. 9. ad L. Aquil. *i*) adde B. Thomæ de noxia animal. c. 16. n. 72. seq. p. 136. seqq.

§. 3. Hinc facile patet, quid sentiendum sit de sequenti responso, quod refert Richter: *a*) Hat nechst-virrschienen ersten Sonntagnach Ostern euer Knecht die Schaafte auf die Weyde getrieben, und darauf nicht achtung geben, und ihme den Schlaff belieben lassen, darüber das ganze Winterfeld gangen. Wenn nun gleich solches ohne eure Gegenwärtigkeit, Willen und Verwust geschehen, so seyd ihr doch dem Rath zu Weissensee, von welchem ihr die Schäßferey zu Lottersborn auf etliche Jahr angenommen, eine ziemliche Geld. Straffe zu erlegen, auch den Schaden auf gebührlische Besichtigung abzutragen schuldig ic. Scilicet nititur hoc responsum modo refutata hypothesis, ac si paterfamilias ex negligentia familiæ suæ & culpa domesticorum teneatur ad restitutionem & interesse. Id enim aperte profitetur Richter eamque in rem citat Carpzovium, *b*) apud quem simile responsum pro defendenda ista hypothesis communi depre-

hendes. Nobis præter dicta vel id sufficere posset, quod Serenissimus Elector sententiam nostram in quæstione affini de patrefamilias: an incendii damnum culpa familiæ suæ datum resarcire teneatur? approbaverit, atque Carpzovii opinionem rejecerit. c)

a) vol. 2. conf. 350. in f. b) part. 4. const. 17. def. 13. c) decis. noviss. 79.

§. 4. Pertinet ad legem Aquiliam & Medici imperitia, si perperam v. g. servo medicamentum dederit a) & hodie ex constitutione Carolina punitur arbitrarie. b) Eadem ratio est, si alia culpa medici damnum fuerit datum. Notabilis casus aliquando contigit. Medicus pro more malis literis in recepto, ut vocant, præscripserat ægrotanti apium. Pharmacopœus pro Apio legerat Opium, quod, ut notum est, vim habet somnificam sæpius damnosam. Igitur medicamento præparato pro salute mors data est ægro. c) Quæri poterat, utrum conveniri potuissent medicus & pharmacopœus, aut unus eorum & uter, legis Aquiliæ actione? Subsisto. Pro medico quippe dici potest, ad culpam ejus non pertinere, quod male scribat, cum secundum vulgatum proverbium (nos docti male scribimus) ille defectus fere communis sit eruditis. Ulterius etiam si ad culpas referri debeat, non tamen spectare videtur ista culpa ad legem Aquiliam, cum lex Aquilia coerceat saltem culpam, quæ causa vera fuerit damni dati. d) At hæc Medici culpa fuit saltem causa per accidens aut sine qua non. Pro pharmacopœo vero etiam videtur afferri posse, non ipsi imputari posse, ut culpam, quod literam male exaratam accurate dignoscere non potuerit, neque enim hoc spectare ad artem suam, sed tantum ut intelligat nomina herbarum ac medicamentorum eaque secundum normam a Medico præscriptam misceat. Igitur forte hic casus tanquam maxime inopinatus pro fatali foret habendus, neque locus dandus poenæ arbitrarie Constitutionis criminalis, cum ad præfatum ejus articulum e) non videatur applicari posse.

a) §. 7. Inst. ad L. Aquil. b) artic. 134. c) vid. Mylii Hortum
Phi-

Philos. p. m. 522. d) vid. Dn. Præsid. ad Strauch. XLX. 17. p. 264. seq. e) scil. d. art. 114.

§. 5. Aliud dicendum foret, si pharmacopœus ex proprio instinctu & temeraria quadam audacia artem curandi sibi vindicans imperite Opium dedisset. Quoniam enim apud nos Pharmacopœi non licite praxin medicam exercent, a) eo magis peccabit majoremve committet culpam, si aliena officia invadens, ex imperitia quid admittat & damnum det, unde & responderunt Medici Lipsienses, b) chirurgos, qui opiata ægrotantibus inconsiderate subministrantes sæpius causa damni & mortis fuerant, eos peccasse tum in medicinam, tum in salutem proximi contra quintum Decalogi præceptum. Quapropter & in hujusmodi casu locum haberet haud dubie præfata Constitutionis Carolinæ pœna.

a) vid. D. Amman. Med. crit. cas. 65. b) ap. eund. cas. 62. p. 384.

§. 6. Quod si vero minister pharmacopœi ex imperitia vel negligentia damnum dederit, forte, dum apium distincte scriptum fuerit, opium suppeditando, an & tum Pharmacopœus teneri debebit? Ita pronunciant consilia Academiae Altorfinæ, a) quia Dominus suo periculo ejusmodi ministros adhibuerit & aliquatenus culpæ reus sit, quod opera imperiti hominis usus fuerit, cum oportuerit eum explorare, cujus peritiæ & fidei esset, quem adhibuit. b) Et hæc multo magis dicenda sunt, ubi de vita hominis agitur, re omnium pretiosissima, quæ facillime in discrimen adducitur extremum, si in medicamento præbitione vel paucillum erratum & aliud pro alio, ne dicam res venenata & noxia pro salutari pharmaco data fuerit. Nec obstat, quod supra c) diximus, actionem non concedi, si quis in re propria opera negligentis ministri fuerit usus; nam pharmacopolium & medicamenta in eo inter res mere proprias non sunt referenda, sunt enim comparata in utilitatem publicam. Sed & hic tamen distinguendum arbitror, an pharmacopœus fuerit negligens in eligendis ministris, d) an minus, adeoque si ab initio examinaverit ministrum in arte,

arte, nullamque imperitiam in examine debito modo instituto in eoprehenderit, & ipse per aliquot temporis spatium expertus fuerit, eum in præparatione medicamentorum non esse negligentem, superveniens aliqua negligentiam aut occultam ministri imperitiam domino imputari non posse arbitror.

a) edita a Rittershus. consil. 31. p. m. 127. b) arg. S. ult. Inst. de oblig. quæ ex quas. delict. nascuntur. l. 5. §. f. de O. & A. l. f. Nautæ caup. stabul. c) §. 2. d, arg. l. 27. §. 9. ad L. Aquil.

§. 7. Transeo ad crimina publica. Inter ea eminet crimen læsæ majestatis, utrum & hoc per somnium committi poterit? Si exemplis judicandum foret, facile affirmativa se insinuaret. Sub Claudii imperio referente Tacito a) Equiti Romano nocturnæ quietis species objecta fuit, tanquam vidisset Claudium spicea corona evinctum, spicis retro conversis, eaque imagine gravitatem annonæ dixisset. Quidam pampineam coronam albertibus foliis visam atque ita interpretatum tradidere, vergente autumno mortem principis ostendi. Illud haud ambigitur, qualicunque insomnio ipsi fratrique perniciem allatam. Similia crimina tempore Constantii punita fuisse narrat Ammianus Marcellinus: b) Mercurius, ait, --- si per quietem quisquam, ubi fusius natura vagatur, vidisset aliquid amico narrasset, id venenatis artibus coloratum in pejus, patulis Imperatoris auribus inferebat, & ob hoc homo tanquam inexplicabili obnoxius culpæ, gravi mole criminis pulsabatur. Hæc augente vulgatijs fama, tantum aberat, ut proderet quisquam visa nocturna, ut egre homines dormisse sese præsentibus faterentur externis, mærebantque docti quidam, quod apud Atlanteos nati non essent, ubi memorantur somnia non videri. Quoniam vero exemplis non judicandum est, sed ratione vel legibus, ideo alia via hic erit eundum.

a) Annal. XI. c. 4. b) Histor. lib. 15. p. m. 38. edit. Lindenbro-gii.

§. 8. Atque adeo id quidem constat, non esse in arbitrio no-

nostro, quas per somnum imagines phantasia formet, ideo non possunt etiam imputari illa, quæ quis in somniis agere sibi videtur, nisi quatenus talibus interdum cogitandis cum delectatione immorant eorum imagines alte animo impressit. *a)* Deinde etsi in hoc ultimo casu aliquatenus homini imputari possint præcedentes cogitationes, regulariter tamen ista imputatio in poenam non est sufficiens in foro humano, etiam si post casu quodam, puta per subsequentem confessionem, ad notitiam aliorum perveniant, quia sunt actus mere interni, per quos nemini noxa infertur, adeoque nullius hominis interest, ut ob eosdem quispiam puniatur, *b)* quorsum omnino videtur respexisse Ictus, dum, cogitationis poenam neminem pati, inculcavit. *c)* In contrarium tamen afferri videntur posse sequentia. Hactenus regulas fuisse traditas, quas nemo forte negaverit. At in læsæ majestatis crimine, quod omnium maxime lædit Rempublicam, esse exceptionem a regula. Etsi enim forte legibus Romanis Justinianeis cogitationes ejusmodi neque hic puniantur, *d)* non tamen in præsentî quæstione & potissimum in recensitis casibus videndum, quid legibus Justinianeis justum sit, sed quid in genere Principibus quibuscunque jure & ex dictamine rectæ rationis liceat. At vero in crimine læsæ majestatis non dicam taciturnitatem & conscientiam criminis, ut exemplo Thuani *e)* patet, sed & cogitationes etiam puniri, si in notitiam veniant, ex variorum populorum moribus declarari potest. In Anglia sola cogitatio de offendendo Consiliario Status mortis meretur poenam. *f)* In Gallia cum nobilis homo Franciscum I. occidere se voluisse Franciscano sodali religiose confiteretur, & ab eo sceleratæ istius cogitationis veniam efflagitasset, Rex a fraterculo sceleris admonitus confitentem reum comprehendi ac Judicibus curiæ Parisiorum sisti jussit, a quibus capite damnatus est. *g)* Atque huc forte respexit & Aurea Bulla, dum disposuit, in hoc crimine voluntatem sceleris eadem severitate qua effectum puniri, *h)* pro cujus rigoris justitia adduci poterit, cogitationes ejusmodi, quatenus sunt motus secundi, suo modo

modo in potestate hominis esse, adeoque si vitiosæ sint, ipsi posse imputari, & quamvis per eas directo nemini inferatur noxa, quatenus mente retinentur, non tamen hoc loco tam ipsas puniri, quam quod in notitiam aliorum pervenerint, ac sic scandalum aliis fuerit præbitum, ad quod tollendum exemplo opus sit, neque esse omittendam sui cautionem principi, justumque esse timorem ab eo, qui tanti sceleris malitiam etsi imperfectam semel contraxit, adeoque etsi iniquitatis adhuc paululum lateat in pœna capitali cogitationum, eandem tamen uti in omni magno exemplo utilitate publica compensari. i)

a) *Dn. Pufend. de J. N. lib. 1. cap. 5. §. 11.* b) *Idem illustris autor l. 8. c. 3. §. 14.* c) *l. 18. ff. de pœnis.* d) *arg. d. l. 18. non obst. l. 5. pr. verb. cogitaverit C. ad l. Jul. maj. vid. Dn. Præsid. ad Strauch. Ex. 29. th. 3. p. 437.* e) *vide Priolum lib. 1. c. 4. & 6.* f) *l' Auteur de l' histoire du ministere du Cardinal de Richelieu part. 2. p. 182. En Angleterre, si quelqu'un est convaincu d' avoir eu seulement la pensée d' offenser un Conseiller d' Estat, bien qu'il ne l' ait pas mis en execution, la loix du pays veut, qu'il perde la vie, comme criminel de leze Majesté au premier chef.* g) *Bodinus de Rep. lib. 2. c. 5. p. m. 339. & l. 4. c. 7. p. 734.* h) *cap. 24. §. 1.* i) *vide Tacit. Annal. 14. cap. 44. n. 7.*

§. 9. Ut vero ad somnia veniamus propius, neque hic absurdum erit, si dixerimus, interesse Reipublicæ, ut illa quandoque observationi legis Julæ Majestatis subsint. Neque enim hic tam puniri ipsa somnia tanquam quæ in potestate hominis non sunt, sed puniri cogitationes scelestas interdum habitas, quarum indicia sint somnia formas a mente vigilante deliberato impressas repetentia. Aut si vel hoc durum nimis aut fallax videatur, non puniri somnium ipsum, sed scelus, quod quis narrando somnium, & quod invito ipsi contigerat, postea volens approbando contrahat. In crimine vero læsæ Majestatis etiam reos fieri posse, qui initio fuerint inviti; Ita M. Cæsum invitum a militibus Romanis in Imperatoris locum, quem per nefas interfecerant, suffectum, capitis reum judi-

judicavit senatus. Sane enim, dum vis violentiaque adest, abesse crimen, sed eum, qui aut, dum cogitur, non repugnat, aut semel coactus postea quiescit, delinquere. Inde in Concilio Ancyrano, eos, qui vi dicebant se adactos idolis sacrificasse, si cum ea maxime inferretur, non contra acclamassent, non profudissent lacrymas, deinde vero si in templo idolorum comedissent, eo ornatiores convenissent, atque vultum hilariorem attulissent, Patres oensuisse, jam non vi sed voluntate deliquisse. a) Flenda esse ejusmodi nefanda somnia, non in scandalum & irritamenta aliorum detegenda. Viam aperiri perduellibus, quibus horrenda sua crimina tegere possent, si detectio somniorum ejusmodi gravi poena non coerceatur. Fore enim ut quisquam, qui scelus id summum animo meditaverit, amicis rem per speciem somnii narraturus sit, tentans hoc modo atque expiscans istorum judicia & assensum, pronusque si eum affecutus fuerit, larva abjecta crimen nudum sistere, id specie nocturnæ quietis obtecturus, si spe sua frustratus fuerit, &c.

a) vid. *Aerod. Rev. jud. lib. 7. tit. 3. cap. 10. p. m. 374. seqq.*

§. 10. Itaque ut inter Scyllam & Charybdin tuti procedamus, videtur omnino detectio ejusmodi somniorum, quæ imagines sceleris ipsius vivis coloribus repræsentarunt, jure ex dictis rationibus, capitali poena coerceri posse. Ut si quis narret se somnium habuisse quasi Principem interficeret, aut quasi cum hoc vel illo consilia de nece Principis aut turbando Reipubl. statu formaret &c. cum ex revelatione ejusmodi somniorum grave damnum omnino respublica possit incur-rere. Justius tamen & hic procedi arbitramur, si publica prius lege severe prohibitæ fuerint istæ somniorum narrationes. At quæ somnia de eventu aliquo incerto & non de facto proprio fuerint concepta, sive eventum ipsum depinxerint, sive sub figuris hieroglyphicis repræsentaverint; eorum revelationem, ut in legem majestatis peccantem punire velle, crudele foret atque tyrannicum. Ut si quis somniaret, mortuum fuisse Imperatorem, aut alium quendam Imperatorem

fuisse electum, aut alium perduellionem in rempublicam tentasse, & quæ esse possunt similia.

§. 11. Ad posteriorem vero classem utique pertinerunt somnia, ob quæ tempore Claudii & Constantii in innocentes fuit animadversum. *a)* Fuit vero Legis Juliae in primis seculis maximus abusus potissimum tempore Tiberii. Refert enim Seneca: *b)* Paulum virum Prætorium fuisse delatum, quod annulum, in quo erat imago Tiberii, matellæ & obscœnis admovisset, & Lucius Ennius Eques inter reos majestatis fuit delatus, quod imaginem Principis ad promiscuos argenti usus adhibuerit. *c)* A Caracalla Imperatore damnati sunt, qui urinam in eo loco fecerant, in quo imagines erant Principis. *d)* Sub Domitiano mulier interfecta, quod ante statuam Principis exuisset. *e)* Ergo non mirandum, si & in somnia innoxia fuit animadversum.

a) vide §. 7. *b)* lib. 3. de benefic. c. 26. *c)* Tacitus Annal. l. 3. Plura vid. ap. Sveton. c. 58. in Tiberio. *d)* Spartianus in vita c. 5. p. m. 226. seq. *e)* Xiphilinus in Domitiano.

§. 12. Quin nec somnus tum temporis sine capitis periculo adhiberi poterat etiam in rebus ludicris & nullius momenti. Etenim cum Nero pudendo exemplo publice histrionem ageret, gravior inerat nobilibus metus, si spectaculo defuissent, ne scilicet absentia ipsis, quasi Principem contemnerent, imputaretur. Igitur alii dum diem noctemque sedilibus continuant, morbo exitiabili correpti sunt. Sed tamen & præsentia æque periculi plena, cum multi palam, plures occulte adessent, qui nomina ac vultus, alacritatem tristitiamque coeuntium scrutarentur. Unde tenuioribus statim irrogata sunt supplicia, adversus illustres dissimulatum ad præfens & mox redditum fuit odium. Ac Vespasianus a Phœbo liberto tanquam somno, conniveret, est increpitus, ægreque meliorum precibus fuit obtectus. *a)* Quæ flagitia Neronis prolixè demonstrare non attinet, cum nulla circumstantia pro iis excusandis historia allata suppeditet.

a) Tacit. l. 16. Annal. c. 5.

§. 13. Non dissimilis tyrannidis exemplum dedit Rex Ptolemæus. Cum enim eum magister ejus Aristomenes in præsentia Legatorum dormitantem excitare institisset, adulatores Regis stomachabantur, non decere videlicet, ut si somnus eum multis laboribus & vigiliis defatigatum oppressisset, quisquam in hominum conspectu admoneat, sed debere ista seorsim fieri, ne reverentia Regi debita lædatur. Igitur Ptolemæus Aristomeni virulentum poculum misit, jussitque ut id hauriret. *a)* Et si enim concedamus Aristomenem aliquatenus reverentiam Principi debitam hac parte violasse, cum & simplicis amicitiae leges exigant, ut ne alterum facile in aliorum præsentia corripiam, *b)* & alias molestus sit jucundum somnium videnti qui excitat, aufert enim voluptatem etiam si falsam, effectum tamen vere habentem; *c)* hæc omnia tamen minime ad læsæ majestatis crimen & poenam capitalem sunt sufficientia.

a) vid. Plutarch. de adlatore & amico discernendo f. m. 272.

b) quod latius exemplis illustrat Plutarch. d. l. *c)* Seneca Epist. 102. init.

§. 14. Post læsæ majestatis crimen gravissimum fere est homicidium, quod coercuit lex Cornelia de Sicariis & veneficiis. Hic initio quæri poterat: An & qua poena puniendi sint parentes vel etiam nutrices infantes in somno opprimentes? Est equidem ea de re Epistola Pontificis, sed obscurior illa & generalis nimis. De infantibus ait Lucius, *a)* qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrum a patre vel a matre oppressus sit ipse vel suffocatus, vel propria morte defunctus, non debent inde securi esse parentes, nec etiam sine poena. Sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus mortis causa fuerit. Si autem eos non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se graviter deliquisse. Quidam autem poenitentiam trium annorum judicant esse debere, quorum unum peragant in pane & aqua. Ideoque distinguendum opinio hic videtur locum habere, utrum persona infantem opprimens justum prætextum habeat infantem in lectum

sumendi, & forte ex nimia lassitudine somno inopinato opprimatur, & ita infantem opprimat, tunc enim ob cessantem hic culpam poenam quoque cessare debere. At si mulier ebria fuerit, aut nutrici contra prohibitionem parentum infantem in lectum sumenti id contingat, ob culpam poenam extraordinariam vel relegationis vel carceris vel mulctæ pecuniariæ locum habere. *b)* Ita responderunt Scabini Lipsienses anno 1603. versus Weissensee. Hat J. P. sein Kind nur eines Jahres alt, trunckener weise zu sich ins Bette genommen, dahero erfolget, daß er es im Schlaffe erdrücket und ersticket, daran auch die Magd, so des Kindes halben gemietet, etlicher massen Schuld gehabt, daß sie ihme als einem trunckenen Manne das Kind folgen lassen zc. So werden sie beyde wegen solcher Verwarlosung 8. Tage lang mit leidlichem Gefängnis billig in Strafe genommen.

a) c. 3. x. de his qui filios occid. *b)* vid. Quirin. Kubach. cent. 1. decad. 8. qu. 5. Gomez. l. 3. resol. c. 3. n. 19. Magnif. Dn. Ziegl. ad Lancell. Instit. Jur. Canon. l. 1. tit. 25. §. 11. p. 175. Carpz. Pract. Crim. qu. 15. n. 33.

6. 15. De noctambulis frequens Doctorum est quæstio, an, si quis ita dormiens alterum interfecerit, puniri ut homicida debeat? *a)* Neque enim desunt casus, ubi ejusmodi homicidia contigerint. Juvenis quidam *b)* cum pridie cum collusore in contentionem venisset, de nocte per somnum confurgebat, sumtaque de pariete sica adversarium in proximo cubiculo confodiebat. Quo facto reversus ad lectum somnum porro in multam lucem protrahebat, donec a lictoribus excitatus fateretur, visum sibi in quiete quod socio manum intulisset. Similiter de Anglo quodam refert Zabarella, *c)* qui dormiens Parisiis de nocte exiverat monasterium Benedicti usque ad flumen Sequanæ, ubi & puerum repertum interfecerat. Atque idem domum reversus adhuc dormiens collocavit se in lecto. De his igitur & similibus casibus si verba constitutionis Clementinæ *d)* nude pensitemus, dicendum videtur, eos non esse puniendos. *Si furiosus, aut infans, ait Pontifex, seu dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam*

ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit vel mutilat in vasorem. Quin & si in mentem Pontificis inquiramus, comparat dormientem cum furioso, infante, & eo, qui moderamine inculpatae tutelae usus fuit. Atque hi quidem, ut constat, non puniuntur; Ergo neque dormiens seu noctambulo punietur.

a) vid. Gail. l. 2. Obs. 110. n. 29. Menoch. de A. J. Q. cas. 327. Zach. Quaest. Medico-Legal. l. 2. c. 1. qu. 12. n. 14. seqq. Barbosa ad Clement. unic. de homicid. & plures, qui ab his citantur. b, vid. Neubus. l. 2. fatid. c. 2. §. 2. p. 15. c) in d. Clement. unic. de homicid. d) d. Clement. unic.

§. 16. Sed rectius Doctores praefati id universaliter non procedere, sed potius Clementinam limitatione indigere statuunt, dormientem quia talem non esse puniendum, puniri tamen posse ob culpam praecedentem vel dolum subsequenter. Si enim quis dormiens sciverit se habere consuetudinem surgendi & laedendi alios, in culpa est, si solus non dormierit vel non curaverit cubiculum claudi; item si rixa cum aliquo praecesserit, & noctambulo sciens cum altero dormiveris in una domo atque arma non absconderit, culpa est, & in hoc casu homicida nequaquam furioso erit comparandus, sed potius putatori arborum, qui prope viam publicam aut vicinalem ramo dejecto alicui damnum dederit, si non proclamaverit, ut casus evitari potuerit. a) Hunc igitur puniendum esse volunt, sed extra ordinem saltem ut homicidam culpofum. Neque obstat, quod somnia plerumque sint indicia affectuum in vigilantibus, atque sic praepriis in eo, qui cum altero rixatus fuerat, praesumi eum in vigilia cogitasse de altero interficiendo. Quemadmodum enim haec indicia quandoque fallunt, ita etiam si quis vigilans desiderium habuerit inimici occidendi; potuisset tamen ratione sui juris existente desiderium illud coercere. At in somno voluntas non erat libera nec intelligebat, quod perpetrabat. Quod si vero quis homicidium in somno commissum vigilans ratihabuerit & approbaverit, poena ordinaria plectendum esse homicidam non male

Do-

Doctores dictaverunt, fuit enim tum, ut Philosophi loquuntur, ignorantia saltem actionis comes, non causa.

a) §. 5. *Inst. de L. Aquilia.*

§. 17. Atque ita Doctores circa hanc quaestionem distinguentes sequi malo, quam sententiam Pappi, cujus haec sunt verba: a) Allein Jacob Bonjour b) schreibt, daß man in solchem Fall, wie auch wenn ein frantsinniger, der am Haupt nicht wohl verwahret ist, iemand tödtet, sich bey der hohen Obrigkeit Bescheids erhohlen soll. Welche Meynung mir sehr wohlgefällt, aus Ursachen, die er daselbst c) einführet. Und wenn mir ein solcher casus vorkommen sollte, würde ich hindangesetzt aller andern, wiewohl hochgelehrten Männer Gutdüncken, mich an dieselbe Meinung halten. Sum cuique pulcrum. Patiamur Pappum suo abundare ingenio & defectum pati iudicii. Est hoc consilium pro iis, qui fundamenta Juris egregie non docti haesitant, quoties casus obvenit, qui non expressis verbis legibus est definitus. Non fatigandus est princeps bonus quaestionibus, nisi de rebus arduis & obscuris. Ipse Tiberius etsi tyrannus patres oblique castigavit, quod cuncta curarum ad principem rejicerent. d) Quin & vir sapiens paratus esse debet in ejusmodi quaestionibus Principi, qui non semper jura in scrinio pectoris servat, consulere. Quod si vero quis hac parte sibimet ipsi diffidat, Icti nomen non meretur.

a) in annot. über das Holländische Kriegsrecht. Art. 3. p. m. 49.

b) in axiomat. l. 1. Pandect. ad l. 14. ff. de offic. praesid. n. 4.

c) n. 3. d) Tacit. Annal. l. 3. c. 35.

§. 18. Quod si autem ejusmodi noctambulo diris agitur infomniis aliquem invadat, an invasus poterit se defendere cum invadentis internecione, si aliter evadere non possit? quaeritur. Ita quidem arbitror, cum nullum ipsi jus sit alterum invadendi, & nulla causa appareat, quare alter propriam salutem post ipsius habere debeat. Etsi enim ejusmodi invasor dolo malo careat, jus tamen defensionis, ut recte monet Gro- tius, a) primario & per se nascitur ex eo, quod natura quem- que

que sibi commendat, quodque adeo non possit non quisque omni conatu ad propriam salutem expediendam incumbere, non autem ex iniustitia aut peccato ejus, abs quo periculum intentatur. Scilicet ad innocentiam defensionis sufficit, quod alteri non sit jus ad me invadendum & occidendum, neque in me sit obligatio mortem citra reluctantiam subeundi. De cætero cum proprius amor omnes alias considerationes (scilicet præter socialitatem) longe superet, non potest non naturaliter homo in pari cum altero periculo constitutus, non sibi potius quam alteri consulere, & cum periculum illud ab altero mihi immerenti creetur, eo minus invidiosum est malum in autorem suum recidere. *b)* Nec obstat, quod, quam modo *c)* exposuimus, Clementina comparet dormientem aggressorem cum eo, qui moderamine inculpatæ tutelæ utitur. At hic illicite interficitur, nec poterit moderamen in uno actu in utroque habere locum. Nam instituitur illa comparatio a Pontifice non intuitu justitiæ, sed quod neuter horum voluntatem habeat alterum interficiendi. Igitur simile non est extendendum ultra tertium. Quippe & voluntatis intuitu est differentia. Noctambulo nihil vult, is vero, qui tutela inculcata utitur, vult aliquid, ut nempe se defendat, etsi non hoc velit, ut alterum interficiat.

a) l. 2. c. 1. §. 3. *b)* vid. Pufend. lib. 2. c. 5. §. 5. *c)* vid. §. 14. §. 19. Pergo ad alterum legis Cornelie caput de veneficiis. Nam Legis Cornelie capite quinto, qui venenum necandi causa fecerit vel vendiderit, vel habuerit, plectitur. Eiusdem Legis poena afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit vel hominis necandi causa habuerit. Notatur autem solum in ea lege venenum, quod malum & quod hominis necandi causa habetur. Nam præterea etiam datur venenum, quod ad sanandum est comparatum. *a)* Est enim primo venenum, notante Bartolo, *b)* quod sua quidem natura & per se malum ac noxium est, sed aliis substantiis admistum toxicam vim exuit, & fit bonum ac salutare remedium; ad quod genus referuntur etiam ea, quæ homini quidem perni-

ciosa sunt, sed pecoribus & jumentis profunt. Deinde venenum dicitur, quod per se nocivum & est & permanet, nec ulla mixtura salubre effici potest, neque hominibus neque jumentis. Denique venenum est, quod malitiose ad occidendum hominem est aptatum, five sit prioris, five sit secundi generis. Lex Cornelia videtur secundam ac tertiam speciem sub nomine veneni mali comprehendisse. Unde & ex pharmacopolis nostris indistincte prohibentur. Sed prima species permittitur pharmacopolis, chirurgis, veteramentariis & pigmentariis. c)

a) vid. l. 3. princ. & §. 1. ad L. Cornel. de Sicar. b) ad d. l. 3. c) vid. Consil. Altdorffina respons. 31. p. m. 129.

§. 20. Ne tamen & hi in fraudem legis Corneliae ejusmodi venena vendant sub prætectu, quasi non vendita fuerint hominis necandi causa, sed ad bonum usum, sapienter cavit Gloriosissimus Imperator: Es sollen auch die Obrigkeiten an ieden Orten die Apotheker und andere, so Gift verkauffen oder damit handthieren, in Gelübd und Eyd nehmen, daß sie niemand einig Gift verkauffen noch zustellen ohne Anzeigung, Vorweisung und Urlaubung derselben Obrigkeit. Quod si itaque sub hac formula juramentum a Pharmacopolis fuerit præstitum, an sub veneno ipsis etiam opium censeatur interdictum? quæri poterat. Opium maxime nocivum & venenatum esse, communis est Medicorum assertio, quam fusius defendit Gasparus a Reyes, b) contra quam tamen ex modernis Medicis graviter differit Cornelius Bonte-Koe. c) Cum enim opium inter præcipua medicamenta retulisset, sic opinionem suam defendit: Hiervor erschrickt ein ieder unwissender, und die Doctores mit dem Anhang der Apotheker fangen an zu scheitlen, daß wir mit schädlichen Dingen das Leben und die Gesundheit zu bewahren rathen. Aber man muß sich an die Lasterer nicht kehren oder deßwegen von der Wahrheit abschreiten. Denn das Opium ist so wenig als ein Messer, womit man Brot schneidet, böse oder schädlich, und eben auf die Art, wie man mit diesem einem Menschen den Hals kan abschneiden, so schadet man auch mit jenem. Wie denn selbst unsere

unsere Doctores mit ihren Seenisblättern und Rabarber, so sie dessen zu viel geben, oder zu öfters, iemand damit um den Hals bringen können; was aber das Opium vor ein schädliches Ding sey, kan man in Indien erfahren, woselbst es die Menschen nicht bey Granen, sondern stückweise, als ob es gleichsam Brot wäre, essen. Doch dieses gehen unsere Widersacher vorbey, d) oder sie überreden sich und alle Welt, daß unsere Nation solches nicht vertragen könne, welches doch die Erfahrung, wenn sie darauf Achtung geben, widerleget.

a) *Const. Crim. art. 37. ad quam confer Clasenium in Comment. ibid. Carpz. Pr. Crim. qu. 20. n. 7. & seqq. b) in Campo Elysio Jucund. Quæst. qu. 63. n. 12. seqq. p. m. 821. seqq. conf. Excell. Ammanni Medic. Critic. Cas. 62. p. 384. c) vom menschlichen Leben, Gesundheit und Tode part. 3. §. 45. p. m. 390. seqq. d) Ipse a Reyes exempla hæc Indianorum & Turcarum profert d. l. p. 816. & tamen postea p. 821. ad ea non respondet.*

§. 21. Sed nostrum quidem jam non est, tantas componere lites. Sufficit ad nostrum scopum, quod sententia, quæ opium pro veneno vel venenato habet, siue ea vera sit siue erronea, sit communis, adeoque, etsi Pharmacopæus sententiam posteriorem veram esse opinetur, non poterit tamen salva conscientia & ne pœnam incurrat, opium sine præscitu magistratus ac permisso vendere, quoniam juramenta non sunt exponenda in dubio secundum intellectum ejus, qui juravit, sed prout capere se illum profitetur is, qui juramentum defert seu cui juratur. Hujus enim præcipue, non jurantis causa juratur. a)

a) *vide Dn. Pufend. de J. N. lib. 4. cap. 2. §. 15.*

§. 22. Ad veneficii crimen etiam refertur magia. Hujus species est maleficium somnificum, quando nempe veneficæ aliquem potione, malo carmine & certis ritibus soporant, ut interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant aut necent, vel furto quid subtrahant. vel stupro adulteriove con-

tament. Faciunt hoc aliquando magi naturalibus remediis soporiferis, aliquando appensione membrorum alicujus cadaveris, aliquando accensis certis quibusdam luminibus. Scilicet accendunt interdum pedes aut manus mortuorum, inunctas prius oleo quodam a dæmone accepto, vel ad singulos digitos candelulis affixis, interdum facibus excantatis de certi generis lychno & nota illis pinguedine, & utuntur vel accensis sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas, & sopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Singula exemplis declarat Del Rio. *a)* Atque hos quidem poena ordinaria magis irrogari solita puniendos esse nemo forte dubitat.

a) Diisquisit. Magicar. lib. 3. part. 1. qu. 2. p. m. 356. seqq. conf. Torreblancam de Magia lib. 2. cap. 22. p. m. 223. seqq.

§. 23. Duplex autem classis magorum constituitur in Constitutione Criminali, *a)* una eorum, qui damnum dant alteri, altera eorum, qui nullum dant damnum. Ulterius magi cum Dæmone vel pactum expressum habent vel tacitum, quo posteriori tenentur illi, qui scientes adhærent superstitiosis observationibus, nec non ejusmodi operationibus, quæ nec rectæ rationi conveniunt, nec a prudentibus probantur &c. *b)* Ad eorum igitur classem, qui scientes adhærent superstitiosis observationibus, neque tamen aliis damnum dant, utrum & ii referendi sint, qui divinationem ex somniis exercent quæritur? Repetendum vero hic erit ex capite primo, *c)* somnia esse vel divina, vel diabolica vel naturalia. Divina ad hanc quæstionem non pertinent, quoniam hæc quidem homo observare tenetur sub peccati reatu, *d)* & fere si hieroglyphica ea sint, Deus semper speciali aliqua illuminatione & per modum habitus infusi virum aliquem sapientem excitat, qui illa somnia exponat, ut ex sacris literis exemplo Josephi & Danielis constat. Diabolica autem quod attinet, uti de iis non est dubium, quædam a diabolo ad jussu magorum vel peti- tum inferri, quorsum respicere arbitror Irenæum, *e)* dum diabolos

abolos quosdam appellat oniropompos, hoc est, ut Del Rio exponit, malorum somniorum averruncatores & ostentatores bonorum; ita nec dubium est, artem ejusmodi somnia exponendi pertinere ad doctrinas diaboli, adeoque non male eandem ad magiam referri. Naturalium vero somniorum expositio etsi ad primum magiæ genus communiter referri non possit, quin tamen ad secundum referri debeat, nullus hæsito, quia non poterit non hæc divinatio ad observationes superstitiosas referri, quoniam prima hypothesis hujus divinationis, ac si anima humana in somno futura prædicere possit, pertinet ad observationes superstitiosas, quod quidem, ut puto, supra f) demonstravi ad oculum.

a) art. 109. b) vid. Clasen. ad d. art. 109. p. m. 405. c) §. 44. seqq. d) Casp. de Reyes Camp. Elys. qu. 37. p. m. 458. Torreblanca de Magia p. 130. n. 49. e) citatum Del Rio lib. 2. disquis. mag. qu. 30. sect. 1. p. m. 316. f) cap. 1. §. 35. & 47. adde omnino Zachiam quæst. Medico Legal. l. 4. tit. 1. qu. 5. n. 17. & seqq. f. 291. & 293.

§. 24. Unde & a Deo severe hæc divinatio Judæis fuit interdicta, dum prohibet, ne sit inter ipsos, qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur & observet somnia atque auguria. a) Et Propheta in nomine Domini interdicit ipsis: b) *Ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis.* Quamvis autem ex cruditis nonnulli hæc dicta velint ad somnia diabolica restringere, fit tamen hoc saltem ab iis, qui persuaserunt sibi, quasi anima hominis potestate divinandi gaudeat. Et contextus perspicue ostendit, quod Deus divinationem omnem ex somniis (exceptis divinis) prohibere voluerit, eoque spectant ea, quæ fusius differit Siracides. c)

a) Deuteronom. cap. 18. b) Jerem. c. 29. v. 8. c) cap. 34. vers. 1. seqq. adde Zepperum lib. 4. expos. Leg. Mosaicarum forensium cap. 4. p. m. 284. & seqq.

§. 25. Sed & Principes Christiani severe sæpius in so-

mniorum interpretes statuerunt. Huc pertinent utriusque Codicis tituli de maleficis & Mathematicis. Per Mathematicos siquidem intelliguntur impostores, qui mathematicorum liberali nomine adumbrantes ineptias suas, profitentur se fata cujusque nosse & natalitias siderum observationes, quibus similes arioli, aruspices, augures, vaticinatores, somniorum interpretes. *b)* Sub capitis itaque supplicio non solum prohibita fuit omnis divinandi curiositas, *c)* sed & in specie inter reliquas enarrandorum somniorum ars expresse fuit nominata, constitutumque, ut qui reus hujus criminis aut de jure suspectus esset, non aliter ac si læsæ majestatis crimen commisisset, absque ullo dignitatis privilegio torturæ subjici debeat, *d)* quod ideo haud dubie factum, quod sæpissime contra frequentatas quamvis prohibitiones super salute Principis consulti deprehenderentur Mathematici, quod latius deducit in erudito ad Codicem Theodosianum Commentario Jacobus Gottofredus. *e)* Quin & Augustinus graviter invehitur in eos, qui quascunque divinationes observant, quique attendunt somnialia scripta & falso Danielis nomine intitulata, quam invectionem dignam judicavit Gratianus, ut Decreto eam infereret. *f)* Sed hodie certe moribus, ut puto, Imperii communibus connivetur huic somniorum interpretationi, quo jure, quave injuria, non dixerim.

a) Theodosiani lib. 9. tit. 16. & Justiniani lib. 9. t. 18. *b)* Gottofred. in not. ad l. 10. de Episcop. audient. lit. k. *c)* l. 5. C. de malef. & mathem. *d)* l. 7. C. eod. *e)* ad l. 6. de malef. & mathem. p. m. 125. *f)* can. Non observetis C. 26. q. 7.

§. 26. Venio ad delicta carnis. Imputari in foro humano ea, quæ in somniis lascivis contingunt, non solere, constat, quale fuit somnium Julii Cæsaris, dum visus est per quietem matri stuprum intulisse, ob quod tamen ipse Cæsar etsi ethnicus confusus memoratur a Svetonio, *a)* quamvis non putem Cæsarem vigilantem cogitationibus incestuosis huic somnio dedisse ansam. Magis vituperanda Biblis apud Ovidium, *b)* quæ

Spes

Spes obscenas animo dimittere non est

Ausa suo vigilans: placida resoluta quiete

Saepe videt quod amat. Visa est quoque jungere fratri

Corpus & erubuit, quamvis sopita jacebat.

Non tamen erubuit abeunte somno, optavit potius, ut

Saepe simili redeat sub imagine somnus.

Testis abest somno.

Quicquid tamen hujus sit, non sunt poenae humanae obnoxia ejusmodi delicta, sed iusto Dei judicio relinquuntur, partim quod sint occulta, partim quod per ea damnum non incurrat respublica.

a) in *Cesare* c. 7. b) *Metamorph. lib. 9. vers. 467. seq.*

§. 27. Quid si igitur cum alterius laesione conjuncta sint? Difficilior est inspectio. Puta si noctambulo dormiens aliquam stupraverit, an ut stuprator vel adulter erit puniendus? Peterem prius casum, vix enim puto exemplum reperiri, quod noctambulo qua talis concubuerit foeminae. Sed jungit tamen Zachias stuprum noctambulorum cum eorum homicidio. c) Repetenda igitur & hic ea esse puto, quae supra b) in controversia de homicidio distincte proposui, in tantum, ut etiam arbitrer iuste puellam adversus ejusmodi invasorem, si aliter eum evadere nequeat, posse pudicitiam cum ejus inter- necione defendere. d) Illustrabit aliquatenus dicta in hoc paragrapho sententia Istorum Lipsiensium in casu ebrii (cui noctambulo non est absimilis) pronunciata, quam refert Beatus: d) Ist S. E. auf eine Nacht um des Seigers 2, in Meynung in sein eigen Haus zu gehen und sich in sein Bett zu legen, in seines Nachbauern Haus kommen, und in desselben Schlafkammer seine Stiefeln ausgezogen und sich in seines Nachbauern Bett gelegeet, darinnen biß auf den Morgen verharret. Wiewohl dann desselben Nachbarn Eheweib auf den Morgen seine Stiefeln genommen, die gegen E. in die Gericht getragen und sich daselbst beklagt hat, das dann der S. E. nicht gestehet; So mag er solcher That, nemlich daß er die Frau solt fleischlich erkannt haben, durch derselben Frauen Sage und Anzeigung der Stiefel allein nicht überweist werden; sondern

Sondern so er zuvor an seinen Rechten unbeschulden, solcher That nicht berüchtiget wäre, und mit seinem Eyde auf dem Heiligen wie recht sich entschuldigen dörfte, daß ihm nicht bewust wäre. So möchte Ihn derhalben sein Nachbauer solcher Geschicht halben peinlich nicht anziehen, es muß aber gleichwohl derselbige S. E. solchs, nemlich daß er bey der Nacht ohne seines Nachbarn willen in sein Haus und Schlaf-Gemach gangen, sich darinnen schlaffen gelegt, gegen demselben seinen Nachbauern mit gesagter Buß verbiessen, und derhalben dem Gerichte oder Richter eine Savette geben.

a) *qu. Med. legal. lib. 2. tit. 1. quest. 12. n. 14. & 15. b) §. 14. & 15. conf. Zachiam d. l. c) argumento eorum quæ differuimus §. 17. d) de matrimonialibus Part. 2. tit. 20. p. m. 143.*

§. 28. Hæc de stupro dormientium in vigilantes. At quid juris, si vigilans dormientem stupraverit. Utrum iste poena stupri violenti poterit affici? Res non incommode judicari poterit ex decisione casus similis, de stupro cum mente capta commisso, furiosis siquidem & mente captis, ut sæpius jam vidimus, in jure æquiparantur dormientes. Deprehendo autem inter sententias a Beato editas, anno 1549. m. Octobr. a Lipsiensibus ei, qui mente captam stupraverat, poenam gladii fuisse dictatam addita illa ratione, quod mente capta propter deficientiam voluntatis non potuerit consentire in stuprum, adeoque id nequaquam pro voluntario, sed pro violento sit habendum, a) quam sententiam etiam refert Dominus Schilterus. b) Quamvis autem in dicta sententia simul illa circumstantia fuerit annotata, quod stuprator deprehensus fuerit, cum mente captam vi adhibita pronam deiceret, adnotavisse tamen ad istam sententiam Modestinum, (vel, ut Dn. Schilterus c) vult, Hartmannum) Pistorem adjicit Beatus, d) eam non placuisse subsequentibus temporibus, cum similis casus offerretur, quoniam, etsi furiosa & mente capta non habeat consensum, stuprum tamen ejusmodi pro violento haberi non possit, cum mente capta non possit nolle, quia non potest velle; & ideo pronunciatam fuisse poenam

vir-

virgarum. Atque hanc posteriorem sententiam confirmavit Serenissimus Elector Saxonæ: *e)* Wenn eine ledige Manns-Person eine wahnwitzige sinnlose ledige Weibes-Person beschläfft; soll er derselben nicht allein nach billlicher Ermessung einen Unterhalt machen, sondern soll auch darüber mit Staupenschlägen verwiesen werden. Deprehendo equidem, quod B. Carpzovius *f)* hanc constitutionem limitaverit, ac si procedat saltem eo casu, ubi absque vi cum ejusmodi personis stuprum fuerit commissum, non autem, ubi quis puellam non sanæ mentis per violentiam stupraverit; sed vereor, ut hæc expositio sit ad mentem Serenissimi, cum ille potius in dicta constitutione in genere videatur definire voluisse, quod in personas mente captas non committatur stuprum violentum, ac ita in stupro violento non tam ad violentiam physicam quam ad moralem, quæ scilicet infertur personæ nolenti, respiciendum sit. Ita pro stupro violento non habetur, cum fœmina digito male pertinaci annulum detrahi passa fuit, etiamsi vis quædam fuerit adhibita, v. g. quæ tempore diurno in civitate paululum renitens, non clamans tamen & subsidia implorans, est violata. Nec obstat ratio, quam Carpzovius Dan. Mollerum *g)* secutus affert, quod Serenissimus in quæstione de stupro infanti illato distinguat, *h)* utrum id per vim an absque ea fuerit illatum, ergo & eadem distinctio hoc loco tacite subsit, cum furiosi & infantes quoad juris effectus æquiparentur. Nam respondeo, Serenissimum ibi de infante non loqui, sed de puella adhuc impubere, ut ipsi dissentientes agnoscunt, at ab hac si infantia major sit, ad mente captam argumentatio non procedit, illa enim intellectum habet, hæc eo caret. Porro etsi arbitrer, Electorem Gloriosissimum etiam eum voluisse semper puniri gladio, qui infantem nondum septennem stupraverit, nec sic tamen inferre poterimus ad mente captam adultam. Ibi enim dicerem (etiam posito, quod ejusmodi infans in hoc quoque casu censeatur omni voluntate carere & saltem ut animal considerari,) a lege dissensum præsumi, tum quod non possit non sensus reluctari in infante ob dolorem, qui ipsi hac parte in-

N

fertur,

fertur, tum quod ejusmodi stupra, si non cum periculo vitæ infantum, certe cum cruenta & gravi vulneratione sint conjuncta, quæ utraque ratio in mente capta cessat, quin potius, si hic ex conditione animali solum argumentum ducere debeamus, dicendum foret, in adultis potius propensionem naturalem & appetitum sensitivum præsumi debere.

a) vide *Beatum de matrimon. part. 2. tit. 26. p. m. 151. seqq.*
 b) *Exercit. 49. ad Pand. lib. 102. p. m. 110.* c) *d. l. d) d. l. e)*
part. 4. const. 26. f) ad d. const. 26. def. 1. n. 4. g) ad eand.
const. h) d. part. 4. const. 31.

§. 29. His præmissis circa eum, qui dormientem stupra-
 verit, sic putarem distinguendum esse. Aut quis crimen stu-
 pri dormiente ea, quæ patitur, perfecit, quod maxime con-
 tingere potest, si somnus remediis opiatif fuerit procuratus,
 & tunc puniri debet fustigatione, a) nisi Judex & hic poenam
 aliquatenus, ob somnum personæ innocenti dolo procura-
 tum, exacerbandam esse arbitretur; Aut nondum perfecit.
 Posteriori casu aut violentia adhibita frustra renitente stupa-
 ta scelus adimplet, aut blanditiis verborum eam in criminis
 partem trahit. Illo casu stuprator violentus erit, hoc poena
 stupri simplicis eum afficiendum esse arbitror. Quam & tunc
 obtinere puto, si perfecto flagitio persona evigilans consen-
 sum suum vel tacite declaret.

a) *arg. d. const. 26.*

§. 30. Pertinet ad delicta carnis & lex Julia de adulteriis
 etiam lenocinium mariti, a) quod graviter, & si quaestus gra-
 tia factum fuerit, Jure Saxonico capitaliter punitur. b) Hac
 autem poena non saltem illi puniuntur, qui uxores ad adulte-
 ria committenda sollicitant, sed &, qui lucri gratia id fieri per-
 mittunt, v. g. ne hospites relinquunt hospitium, c) item, si fin-
 gant mariti se dormire, & permittant homines ad uxorem suā
 accedere, & postea cum adulteris transigant, pecuniam aliud-
 ve lucrum accipientes. d) Huc respexit Antonius, Matthæi
 e) dum

e) dum scripsit: *Planissime ea novella capite multat — lenones, qui nuptias prostituunt — qui uxores quaestuarias habent, id est, quaestus causa uxores ad peccandum impellunt aut peccare patiuntur. Nam qui lacunar spectant, qui non omnibus dormiunt, & stertunt vigilantia naso — hi plus quam ministri nempe architecti & autores flagitii sunt. Quinam vero sunt isti, qui non omnibus dormiunt. Haud dubie in mente habuit Matthæi historiam, quam refert Plutarchus: g) Cabba Romanus invitavit ad cenam Mæcenatem. Inde eum & uxorem suam cernens inter se annutantes, leni capitis inclinatione dormire simulavit. Interea cum quidam ex servis foris arreperet ad mensam ac vinum interciperet suspiciens: Nescis infelix, inquit, soli me dormire Mæcenati? Ceterum non est hoc fortasse mirum. Erat enim Cabba scurra.*

a) l. 2. §. 2. ad L. Ful. de adulter. l. 29. pr. eod. b) part. 4. const. 29. c) Brunnem. ad d. l. 29. n. 2. d) Carpz. crimin. part. 2. qv. 71. n. 24. e) de crimin. lib. 48. tit. 3. n. 11. f) Nov. 134. cap. 10. g) sermon. amatorio p. m. 94.

§. 31. Hactenus de delictis communibus. Militibus quædam peculiaria sunt crimina, inter quæ est etiam, si miles in excubiis dormierit. Apud Romanos qui nocte circuibat, a singulis vigilibus accipiebat notas & suas tesseras. Si invenisset milites dormientes vel dereliquisse custodiam, cum sociis attestaciones accipiebat, & mane ad triarios producebat tesseras; ex quibus cognoscebatur, qui reliquissent custodias, & tribuno custodiæ vocato res agitabatur, si damnaretur, fuste cædebatur. a) Moribus nostris pleræque constitutiones militares dormientibus in excubiis mortis poenam irrogant b) non injuste. Nam pendet inde salus multorum, salus Reipublicæ. Ex hoc itaque capite defendendum erit factum Epaminondæ, quod supra c) recensuimus; ex hoc fonte ex parte addendæ sunt limitationes legibus istis poenalibus. Scilicet cessare hanc poenam capitalem debere tempore pacis, & ubi nullum periculum timendum: excusare a poena morbum

militis dormientis, modo talis sit, ut somnum vincere non potuerit, idque evidenter demonstrare valeat; puniendum esse centurionem, qui statuto tempore militem ab excubiis non liberavit, & quæ possunt esse similes. *d)*

a) Petr. Gregor. *Tholosanus de Republ. lib. XI. cap. 9. n. 9. p. m. 682.* *b)* vide ex pluribus Imperatoris *Matthiae Artickels-Brief art. 39. Holländisch Kriegsrecht artic. 27. c) c. 1. §. 6.* *d)* vide Pappum in notis ad *Jus militare Belgicum d. artic. 27. p. m. 151.*

§. 32. Sunt & Sacerdotibus delicta peculiariora, quale est revelatio confessionis. Sacerdos ante omnia caveat, ne de his quæ ei consentur peccata alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat; Ita ex Gregorio notavit Gratianus. *a)* Posterius tamen poenæ caput ab Innocentio III. mutatum est, & constitutum, ut loco perpetuæ peregrinationis ad perpetuam poenitentiam agendam in arctum monasterium detrudatur ejusmodi sacerdos. *b)* Vocatur autem reticentia illa sigillum confessionis, de quo ex nostratibus fuse disseruerunt Dn. Stryke *c)* & Adrianus Beyer. *d)* Quam impia vero & perniciofa de eo statuant Pontificii, videre licet ex iis, quos citat & excerpit Barbosa. *e)* Summam eorum fere exhibet Dn. Zieglerus. *f)* Ad hanc credentiæ revelationem pertinet, quod de Sacerdote temulento narrat Erasmus. *g)* Quidam exorsus apud temulentum Sacerdotem peccata sua confiteri, ubi sensit hominem altum dormire, surrexit atque abiit interrupto sermone. Hoc digresso successit alter. Cumque rursus obdormivisset, excitavit hominem confitens, non, inquit, audis, quæ dico. Ille somno delirus, existimans eundem hunc esse, qui prius coeperat confiteri, imo probe audio, inquit, dixeras te effregisse scrinium vicini tui, perge cætera dicere. Hoc meminerat ex confessione prioris velut insigne, tametsi dormitans & semisomnis. At confessor ille excanduit, negans se unquam fuisse scriniorum perfossorem. Hoc igitur casu

qui

qui successit, rescivit superioris arcanum. Putarem itaque Sacerdotem istum poena revelatae confessionis jure coërceri potuisse. Etsi enim non habuerit propositum revelandi, etsi vigilia non semper sit in arbitrio hominis, præcesserat tamen culpa & imo dolus, quod sciens & volens eo tempore, quo sacris ipsi erat inserviendum, vino se inebriasset.

a) *can. 2. dist. 6. de pœnitentia.* b) *cap. omnis 12. x. de pœnitentia.* c) *dissertat. de revelatione credentia.* d) *tract. de Sigillo confessionis.* e) *ad d. can. 2. & ad d. c. 12.* f) *ad Lancelott. lib. 2. tit. 5. §. 9. p. 357.* g) *de lingua.*

§. 33. Ad delicta intuitu somni commissa, sed levioribus aut nullis notata pœnis referri possunt præterea tum (1.) intuitu loci, si quis intra templum sive altare somnum capiat. Extateade re Constitutio Theodosii a) de securitate Asyli Ecclesiastici disponens: Postquam enim paulo ante Concilium Ephesinum servi præpotentis cujusdam viri immanem heri sui sevitiâ ferre amplius non valentes Constantinopoli ad Ecclesias confugissent, & gladiis cincti ad altare profiliissent, rogati ut inde abirent, nullo modo obsequi voluerunt, sacrisque ministeriis fuerunt impedimento. Quin etiam complures dies strictos gladios tenentes, quibusdam Clericis ipsos adeuntibus vulneratis sibi ipsis necem consciverunt. b) Igitur ut adversus confugientium in Ecclesias vesaniâ reverentiæ loci prospiceret Imperator, constituit, ut in posterum non solum altaria & sacrarium vel Oratorium, verum extra id laxius aliquod spatium, quicquid scilicet trans templum ad primas usque fores ambitus Ecclesiastici erat constitutum, quod cellulis, domibus, hortulis, balneis, areis, porticibus occupabatur, jus asyli extenderetur. c) Hanc autem spatii latitudinem ideo se indulgisse ait, ne in ipso Dei templo & Sacrosanctis altaribus confugientium quemquam manere vel vesce-re, cubare vel pernoctare liceat, ipsis hoc Clericis religionis causa vetantibus, ipsis qui confugiunt pietatis ratione servantibus. Ergo Clerici eos, qui intra templum somnum vel cibum capere vellent, arcere debebant, & renuentes a divinis

locis ad spatia illa exteriora turbare. (2.) Intuitu loci & temporis, si quis in templo tempore ad sacrum cultum destinato dormiat, quam in rem pium edidit libellum Ahasverus Fritschius. *d*) Huc pertinet etiam omissio somni seu vigilia in cœmeteriis tempore nocturno. Occasione enim vigiliarum nocturnarum in solennitatibus a Christianis piis observatarum aliquando data est Ethnicis maledicendi occasio de Christianis, & aliquando quoque harum prætextu multa impudice clam commissa fuerunt. Elibertinum itaque Concilium in Hispania *e*) prohibuit, ne fœminæ in cœmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant. (3.) Intuitu modi capiendi somnum si luxu quærat somnus. Ita Salustius mores perversos Romanorum describens dicit, *f*) eos dormire prius quam somni cupido esset, neque frigus neque assitudinem operiri, sed omnia luxu antecapere, hoc est, ante noctis frigora, quibus alii homines quietem captant, somnum quærere. *g*) Tangit eam Romanorum luxuriam Seneca sæpius. *h*)

a) l. 3. C. de his qui ad Eccles. confug. l. 4. Cod. Theod. lib. 9. tit. 45. *b*) Socrates l. 7. c. 33. Nicephorus lib. 14. c. 32. *c*) conf. Jac. Gottofr. ad d. l. 4. C. Theod. p. 369. seqq. *d*) sub titulo der sündliche Kirchenschläffer. *e*) cap. 35. vide summam Caranzæ p. m. 81. Conf. Petr. Gregor. Tholos. de Rep. lib. 13. c. 19. n. 17. p. m. 983. *f*) de Bello Catilinario p. m. 24. *g*) vid. Rupertum ad d. l. Salustii p. m. 121. *h*) Epist. 55. 56, 122. Consol. ad Helvic. c. 9. & l. c. de provid.

CAPUT VI.

De

JURE CIRCA SOMNUM ET SOMNIA IN PROCESSU CRIMINALI.

SUMMARIA.

Apocha in somniis debitori indicata §. 1. Somnia vel propria

pria vel aliena non faciunt indicium in delictis. §. 2. Ob Sophoclis somnium quidam ab Areopagitis tortus. §. 3. An somnus repentinus sit indicium veneficii? §. 4. Somnus an indicium innocentiae in reo? §. 5. Confessio delicti a dormiente facta. Veneficae in tortura dormientes. §. 6. Quid probare debeat, qui pro excusatione delicti allegat somnum? §. 7. Interfectio in somno an mite genus supplicii? §. 8. Crudele mortis genus per continuas vigilias. §. 9.

§. 1.

Restat ut videamus, quid juris circa somnum intuitu processus. Et quidem quod processum civilem attinet, nihil quod afferamus habemus, nisi forte huc referre velis somnium notabile, quod Augustinus *a)* refert. Cum debitum repeteretur a quodam, defuncti patris cautione prolata, quod filio nesciente a patre jam erat persolutum, contristari homo gravissime coepit, anxio apparuit pater in somnis & ubi esset recantum indicavit, quo invento juvenis paternum recepit chirographum. Sed ex hoc tamen somnio observationem Juridicam formare non poteris.

a) in libro de cura pro mortuis gerenda Tom. IV. oper. p. 887. seqq.

§. 2. Igitur pergo potius ad processum criminalem, ubi initio quaeri poterat: An ex somnio indicium contra delinquentem sumi possit? Et si quidem in genere ad hanc quaestionem respondere debeamus, poterit quidem ex insomniis conjectura a Medicis sumi de temperamentis hominum; quam in rem extat liber peculiaris Galeni, *a)* quamvis & haec sint conjecturae saltem, non apodicticae demonstrationes. *b)* Sed hic magis quaestio est de indiciis affectuum vel potius de indiciis virtutum aut vitiorum. De Pythagora referunt, quod discipulorum suorum ingenia ex insomniis probaverit. *c)* De Zenone Plutarchus *d)* refert, quod voluerit ex insomniis suum quemque processum sentire, quantum in virtute profecisset, si neque exultare ulla se turpitudine neque admittere vel agere quicquam scelerate aut injuste in somniis videret, velut quasi in profundo tranquillitatis placidae perspicuo visio-

visiones & motus animi perluceant ex doctrina hilares, quod latius additis exemplis etiam ex doctrina Platonis Plutarchus declarat. Similis doctrina Epicuri, sapientem in somniis non alio affectu ob mentem bene compositam, quam per vigiliam extitutum; e) Quippe

*Omnia quæ sensu voluntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.*

*Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapsas querit avarus opes. f)*

Cæterum tamen hæc talia non sunt, ut in processu criminali indicia vel ad capturam vel ad torturam regulariter facere possint, sunt enim plerumque occulta, ac sæpe fallunt, magisque, ut ex dictis apparet, affectuum & inclinationum indicia sunt, quam singularum actionum externarum. Hæ enim principaliter puniuntur, affectus incidenter: Quod vero somnia aliorum attinet ea multo minus possunt esse sufficientia indicia vel ad capturam vel ad torturam, quoniam supra divinationem animæ per somnia negavimus, etsi eventus aliquando ostenderit, per somnia tertii præternaturalia delicta fuisse manifestata, quale est illud Arcadis cujusdam de socio a caupone interfecto, quod referunt Valerius Maximus g) & Cicero, h) quamvis hoc exemplum Justus Oldecop i) inter modos manifestandi crimina retulerit.

a) de dignotione ex insomniis *Class. 4. oper. p. m. 432.* b) *vid. supr. cap. 1. §. 46.* c) *Hermol. Barb. l. 12. Ep. Polit. 46.* d) *quemadm. sentias te in virtute proficere p. m. 36.* e) *vid. Diog. Laert. lib. 10. f. m. 48. conf. Gassend. Philos. Epic. Part. 2. f. m. 29. 30.* f) *Claudianus præfat. ad lib. 3. de raptu Proserp. g lib. 1. c. 7. extern. 10. h) lib. 1. de divin. p. m. 1157.* i) *Observ. Crimin. tit. 2. obs. ult. n. ult. p. m. 120.*

§. 3. Unde non immerito simile de somnio Sophoclis exemplum castigatur ab Ærodiō. a) *Ex æde Herculis cum corona aut patera aurea gravis surrepta esset; Sophocles Poeta vidit in somniis Deum ipsum indicantem furem. Is semel iterumque neglexit judicium. Sed sæpius admonitus venit in Areopagum*

gum & rem somniumque defert. Areopagita jubent comprehendi, quem Sophocles nominasset. Is admota questione confessus est, & pateram retulit, inquit Cicero. Nihil novi est eo indicio hominem comprehendi: (quo hic respiciat Aërodius, nescio. Moribus nostris omnino quid novi esset.) Sed somnium valuisse ad liberum hominem torquendum, profecto est quod habet admirationem; nam quantum sit periculosum in Iudiciis moveri sola opinione religionis, docet Lucianus in Alexandro. Cum apud Galatiæ præfectum a quodam Paphlagone servi capitis accersiti essent, hoc nomine, quod filium ejus occidissent, prodito oraculo, per quod arguebantur, bestiis objecti sunt. Et tamen iis supplicio affectis filius, inquit, ex longa peregrinatione reversus est. Quamobrem existimo, præter auctoritatem Sophoclis, somniorum divinationem & summam eam interpretationem, quæ pro religione facit, Areopagitas in voce & vultu sacrilegi aliquid animadvertisse, quo moti decrevere, rei veritatem quæri per tormenta. Forte tamen hæc conjectura Aërodii est otiosa. Non est novum Areopagitas inepte judicasse. Argumento est Sylva Decisionum Areopagiticarum a Frehero edita.

a) *Rer. judic. lib. 9. tit. 10. c. 1. p. m. 528.*

§. 4. Quoad indicia delictorum specialia elegantem casum de venenatione refert Zachias: a) Nicolaus Copernis a coena cum sorore propria celebrata cum affluenter comedisset & bibisset, in profundum somnum & stertorem lapsus est, a quo nec ab adstantibus nec a quoquam ullo ingenio excitari potuit, quousque post horam a coena vigesimam quartam a somno excitatus quidem est, sed nec ad rem loquebatur, nec quemquam familiarium cognoscebat, admodum impotens tum videbatur, non tamen ullo membro remanserat impeditus, etsi ad mentem nunquam redierit & vix anno transacto Apoplecticus perierit. Irrepsit apud Fiscum suspicio venenationis, quæ maxime cadebat in mortui Nicolai sororem Luciam, quæ marito jam a nonnullis annis orbata cum fratre convivebat. Prætendebatur ergo a Fisco, illam venenum soporiferum in medicato vino fratri porrexisse, ut tutius de nocte cum Amasio commorari posset. Fovebat hanc Fisci

conjecturam, quod idem Nicolaus a sorore jam semel soporifero medicamento potionatus fuerat, etsi id suum effectum non esset sortitum ob abstinentiam Nicolai; item Nicolaum fuisse in ultima ista cœna optimæ valetudinis neque aberrasse in ratione victus, & tamen illico a cœna in accidentia prænarata fuisse lapsum; quæ quidem fere soleant sequi soporifera medicamenta excessive assumpta, & contra naturam vini nimium poti sint. Sed his non obstantibus respondit Zachias, causam huius morbi fuisse ebrietatem Nicolai; cujus responsi discussio Medicis est relinquenda. Nos abstrahendo ab aliis circumstantiis putamus, etiamsi certum sit, somnum repentinum a cœna esse indicium soporiferi assumpti, tamen idem indicium per se nec sufficiens esse ad capturam nec ad torturam personæ, cum qua cœna celebrata esset; Non enim sequitur: dormiens aliquid soporiferi vel venenati accepit, ergo id a convivante vel cibos præparante cibus aut potui fuit admixtum.

a) *Quæst. Medico-Legal Tom. 3. cons. 25.*

§. 5. Cum autem alias reorum favor major sit in criminali accusatione, quam accusatorum, inde quæri porro potest, annon somnus indicium innocentiae reorum præbeat? Ita videtur, si quis ea, quæ Cicero refert, a) pensitaverit. T. Cælius Terracinensis, homo non obscurus, cum cœnatus cubitum in idem conclave cum duobus adolescentibus filiis isset, inventus est mane jugulatus, cum neque servus quisquam reperiretur, neque liber, ad quem ea suspicio pertineret, id ætatis autem duo filii propter cubantes ne sensisse quidem se dicerent, nomina filiorum de paricidio delata sunt. Quid postea? erat sane suspiciosum neutrum sensisse. Ausum autem esse quemquam se in id conclave committere eo potissimum tempore, cum ibidem duo essent adolescentes, qui & sentire & defendere facile possent. Erat porro nemo, in quem ea suspicio conveniret. Tamen cum planum Judicibus esset factum, aperto ostio dormientes eos repertos esse iudicio absoluti adolescentes & suspicione omni liberati sunt. Nemo enim putabat, quemquam esse, qui cum omnia divina atque humana jura scelere nefario polluisset, somnum statim capere potuisset,

set, propterea quod qui tantum facinus commiserunt, non modo sine cura quiescere, sed ne spirare quidem sine metu possunt. Apertius Valerius Maximus: *b)* Somnum innoxiae securitatis certissimam indicem miseris opem tulisse: Judicatum enim esse, rerum naturam non recipere, ut occiso patre supra vulnera & cruorem ejus quietem capere potuerint. Mihi fratres isti Coelii magis imbecillitate indiciorum criminis commissi, quam pondere indicii pro innocentia absoluti fuisse videntur. Quid enim? annon potuerant, si parricidae fuissent, somnum fingere? Sane in simili causa cum Artabanus regem suum Xerxem scelestè interfecisset, filioque regis juniore Artaxerxi narraffet, ac si Rex a primogenito Dario per parricidium fuisset interfectus, postea autem cum ventum ad domum Darii esset, isque dormiens fuisset inventus, persuasit juveni, ac si Darius somnum fingeret, unde & interfectus fuit Darius. *c)* Meminerunt forte non pauci hic Lipsiae, cum ante aliquot annos quidam in tumultu fuisset interfectus ex duobus, quos premebat suspicio præ reliquis, unum ex somno profundo ad carceres fuisse translatum, alterum ex quæstis latebris fuisse protrahitum. Eventus tamen docuit, posteriorem saltem autorem fuisse rixæ, priorem homicidium commisisse. Cæterum uti Coelii fratres adversus indicium a præsentia eorum defuturum per somnum liberabantur, ita frustra somnum pro sua innocentia adducebat Plautius Silvanus Prætor. Coniux ejus in præceps jacta reperiiebatur. Prætendebat se somno gravem adeoque hujus rei ignarum fuisse, uxoremque sponte sumsisse mortem. Si a reliquis circumstantiis abstrahamus, adhuc favorabilior videri posset hæc excusatio. Ejusmodi enim præcipitatio minori rumore peragi poterat. Sed excludebatur tamen, partim quod turbata mente responderat, partim, quod Tiberius cubiculum visitans reluctantis foeminae & impulsæ vestigia deprehenderit. *d)*

a) pro Roscio Amerino cap. 23. p. m. 205. seqq. *b)* lib. 8. c. 1. exempl. 13. *c)* vid. Justinum lib. 3. c. 1. *d)* vid. Tacitum lib. 4. Annal. cap. 22.

§. 6. Probantur delicta cæteris paribus per confessionem

delinquentis eamque vel spontaneam vel mediante tortura factam. De confessione spontanea delicti nullum est dubium, quin, si eadem a dormiente facta sit, non valeat, quia, ut supra aliquoties diximus, dormiens suæ mentis non est compos, sed furioso æquiparatur, *a)* & referenda erit hæc confessio inter erroneas, quæ non nocet, cum confiteri non videatur qui errat. *b)* Quod autem attinet confessionem mediante tortura factam historiæ de magis & maleficis referunt, sæpius in tortura sagarum non paucas siluisse, ac si nulla tormenta sensissent, imo aliquas in gravissima tortura tanquam profundissimo somno oppressas jacuisse. Prolixum hujus rei exemplum ex Damhouderio refert Gödelmannus. *c)* Quid ergo cum his vel similibus in tortura dormientibus Judex faciet? Variaremedia refert Del Rio, *d)* quorum tamen ipse nonnulla tanquam superstitiosa recte rejicit. Reliquorum pleraque ab ipso approbata exorcismis pontificiis vel aqua aut cera benedicta vel agno Dei & similibus judicem uti debere volunt, quæ nec ipsa pro genuinis habere possumus. Fere optimum & apud nos etiam non inusitatum remedium est abrasio capillorum in toto corpore, etiam in partibus secretis. Nam hoc modo sagam in dicto Gödelmanni exemplo, quæ in tormentis partim riserat, partim dormiverat, ad confessionem fuisse adactam, ex lectione ejus patet. Reperiebatur enim pergamena quædam characteribus variis inscripta crinibus partium secretiorum implicata, qua ablata malefica crimina sua confessæ est. Modo tamen maleficium somni & silentii veneficæ sibi per ejusmodi schedulas comparaverint. Nam si somnus ipsis a dæmone medicamentis soporiferis fuerit conciliatus, ut regulariter notat fieri Del Rio, *e)* vereor ut ista abrasio semper multum profectura sit.

a) conf. c. 2. §. 25. *b)* l. 2. de confess. lib. 7. C. de Jur. & fact. ignor. *c)* de magis & veneficis lib. 3. c. 10. n. 38. p. m. 205. seqq. *d)* disquis. Magic. lib. 5. Sect. 9. p. m. 739. seqq. *e)* d. l. p. 739.

§. 7. Qui pro excusando suo delicto allegare velit, se in somno id perpetrasse, v. g. alterum interfecisse, ei non statim cre-

creditur, sed, si plenam absolutionem consequi velit, multa probare tenetur. Primo se habuisse antea consuetudinem surgendi electo & ambulandi per cubiculum & similia his gerendi, quæ delinquentem gessisse constat. Secundo nullum se potuisse habere impedimentum in accedendo ad lectum vel cubiculum occisi; Tertio se habuisse arma prompta aut in vicino appensa, neque multo studio indiguisse ad ea capeſſenda. Rationes proponit Zachias, a)

a) l. 2. tit. 1. qu. 12. n. 19. seqq.

§. 8. Restat ut de poenis pauca dicamus. Optima doctrinæ poenarum illustratio a medicamentis desumi potest. Haud enim dubito, quin fere omnes quæſtiones, quæ in hac doctrina occurrere possunt, ad similitudinem medicamentorum definiri queant. Hinc etiam medicinalis dicitur poena, quæ proprietatis est. Ut itaque medicus operam dare debet, ut ne medicamenta morbo leviora sint, nec summe etiam acris, quæ vitam ducant in periculum; ita & Princeps studere debet, ut poenæ non sint mitiores delictis, neque etiam sævæ nimis. De somno ita scribit Religionis Medici autor: a) *Clementer Themistocles militem dormientem interfecit*, (puto eum respicere ad factum Iphicratis & Epaminondæ, de quo supra,) b) *mitius sane supplicii genus, quam quod ullæ adhuc leges excogitarunt, quod adeo Lucani & Senecæ ingenium fugisse miror*. Quorum videlicet uterque a Nerone impetrato mortis arbitrio brachia ad secandas venas præbuit. c) Sed forte sine causa Lucanum & Senecam taxat Thomas Browne. Esto, mite genus supplicii fuisse interfectionem in somno intuitu militis ab Epaminonda occisi, erat enim inopinatum, mite tamen esse nequit, si quis ipse mandaverit alijs, ut eum in somno interficiant. Credisne enim ejusmodi hominem facile ad somnum perventurum, qui certus sit, se vitam cum morte commutaturum esse? Credo potius naturalem mortis horrorem somnum esse impediturum, adeoque dubito, an jure pro miti haberi possit ejusmodi mors prævisa. Nec obstat, quod Historici de Othone Imperatore Romano testentur, eum, cum jam serio destinasset, quod se ipsum mane crastino interficere

vellet, nocte ultima placide quieviffe, *d)* illi quippe mors erat res proprii arbitrii, nec homicidam fomni tempore timebat. Hoc itaque supplicii genus, ut a legibus inculcetur, otiosum est, cum non mitius dici possit, ac v. g. poena gladii, hic enim non cruciat ipsum supplicium, sed præcedens mortis timor, nisi dicere velis, Brovvnium eo respicere, ut aliquis inopinato ac nulla publicata mortis sententia in fomno interficiatur, quod ipsum profecto turbaret maxime processum criminalem. Accedit quod non admittat religio Christiana delinquentem, cujus animæ quoque ratio habenda est, inopinato interfici in fomno.

a) part. 2. sect. 12. p. 424. *b)* c. 1. §. 6. *c)* Tacit. lib. 15. *Annal.* cap. 63. & c. 70. *d)* vid. Tacit. *Histor.* lib. 2. Suetonius in *vita ejus*.

§. 9. Istud vero supplicii genus crudele magis quam Reip. utile, delinquentem privatione fomni & continuis vigiliis necare. Unde eo magis cavillatio Romanorum in aperto est, qui cum Persen Philippi filium in fidem acceperant, ac pacto vitam dederant, infomniis interfecerunt. *a)* Rectius Jure Consulti Romani nihil interesse statuerunt, interficias aliquem, an mortis causam præbeas. *b)* Excruciatus etiam hoc mortis genere fertur a Carthaginensibus Regulus. *c)* Plura exempla ut adducamus non est opus, cum ante oculos adhuc nobis versetur tristis memoria Reformatorum Galliae simili cruciatus genere tortorum.

a) Sallust. *Fragm. histor.* lib. 4. p. m. 187. ibique Ludov. Carrio p. m. 215. conf. Ruperti *observationes ad. d. l. Sallustii* p. m. 546. *b)* l. 15. ad l. Corn. de Sicar. N. O. l. 7. §. 6. ad l. Aquil. *c)* vide Gell. lib. 6. c. 4.

S. D. G.

Thomasius, Christian,

De iure circa somnum et somnia, Vom Recht des Schlaffs und der Träume

S.l. 1731

4 Diss. 3593,11

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10969441-1

VD18 15150798-001